

VERBETERING GENDERSENSITIVITEIT VAN PREVALENTIEONDERZOEK HUISELIJK GEWELD

- advies -

Bureau Dijkstra

VERBETERING
GENDERSENSITIVITEIT VAN
PREVALENTIEONDERZOEK
HUISELIJK GEWELD

- advies -

Auteurs:
Drs. Katrien de Vaan
Dr. Sietske Dijkstra
Bertine Witkamp MSc

Regioplan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 – 531 53 15

Bureau Dijkstra

Amsterdam, mei 2016
Publicatienr. 15196

© 2016; Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.
Auteursrechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale verwerking of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het WODC.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	I
Summary	IX
1 Inleiding	1
1.1 Aanleiding voor het advies	1
1.2 Doel en vraagstelling	2
1.3 Randvoorwaarden	4
1.4 Gender en huiselijk geweld	5
1.5 Verantwoording	6
2 Toetsingskader	9
2.1 Ter inleiding: symmetrie versus asymmetrie.....	9
2.2 Vragen, variabelen en rapportage	10
2.3 Toetsingskader	18
3 Analyse prevalentieonderzoek 2010	21
3.1 Wie pleegt welk geweld tegen wie en met welk effect?.....	21
3.2 Macht, dwang en controle	27
3.3 Ex-partnergeweld.....	30
3.4 Test: de resultaten van aanvullende analyses	32
4 Conclusies en aanbevelingen	35
4.1 Inleiding.....	35
4.2 Verbeterpunten op basis van de literatuur	36
4.3 Mogelijkheden van bestaande methoden en instrumenten.....	38
4.4 Perspectief voor nieuwe methoden en instrumenten	41
4.5 Advies voor betere gendersensitiviteit prevalentieonderzoek.....	43
4.6 Afrondend.....	46
Literatuur	49
Bijlagen	53
Bijlage 1 Geraadpleegde experts.....	55
Bijlage 2 Brief wetenschappers aan minister VenJ n.a.v. prevalentieonderzoek 2010.....	57
Bijlage 3 Variabelen	61
Bijlage 4 Resultaten secundaire analyses.....	71

Bureau Dijkstra

REGIOPLAN

SAMENVATTING

In 2016 gaat het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid en Justitie (VenJ) het prevalentieonderzoek naar huiselijk geweld, dat in 2010 voor het laatst is uitgevoerd, herhalen. Daarbij streeft het WODC naar verbetering van het onderzoek. Gendersensitiviteit is één van de punten waarop verbetermogelijkheden bekeken worden. RegioPlan en Bureau Dijkstra hebben in de periode van eind januari tot eind april 2016 een onderzoek uitgevoerd met als doel het WODC hierover een onderbouwd advies te geven. Het rapport dat voorligt bevat het resultaat van dat onderzoek.

Vraagstelling, focus en randvoorwaarden

In het advies staan de volgende vragen centraal:

1. Welke verbeteringen vloeien voort uit de relevante theorie over gender en huiselijk geweld op het punt van te beantwoorden vragen over gendersensitief prevalentieonderzoek?
2. Welke gegevens (variabelen) zijn nodig om deze vragen te kunnen beantwoorden?
 - a. Welke gegevens worden reeds verzameld met de bestaande methodieken en instrumenten en kunnen beter worden benut?
 - b. Welke gegevens moeten (indien mogelijk) aanvullend worden verzameld?
 - c. In hoeverre is het verzamelen van aanvullende gegevens mogelijk met de bestaande meetinstrumenten?
 - d. In hoeverre is aanvullende dataverzameling met andere meetinstrumenten nodig en mogelijk (zie ook vraag 4)?
3. Welke verbeteringen vloeien voort uit de relevante theorie op het punt van de inhoudelijke analyses die met deze gegevens worden uitgevoerd?
4. Welke verbeteringen wat betreft methoden, variabelen en analyses zijn wenselijk in de zin van nieuw op te zetten deelstudies?
5. Hoe kan de rapportage meer gendersensitief worden gemaakt?
6. Welke andere verbeteringen zijn eventueel nog wenselijk dan wel noodzakelijk?

De focus bij het beantwoorden van deze vragen ligt op de volgende onderdelen van het in 2010 uitgevoerde prevalentieonderzoek:

- Onderzoek naar slachtoffers van huiselijk geweld (Van Dijk et al, 2010).
- Onderzoek naar daders van huiselijk geweld (Van der Knaap et al., 2010).
- De overkoepelende rapportage (syntheserapport) van de verschillende deelonderzoeken (Van der Veen en Bogaerts, 2010).

Onder gender wordt in dit advies verstaan: de sociaal-culturele rollen die aan de twee seksen gekoppeld zijn en de verschillen in macht die daaruit voortvloeien (De Vaan et al., 2013). Gender verwijst naar de betekenis(sen) die sekse krijgt in een specifieke context. Gender is dus iets anders dan sekse, dat duidt op het biologische onderscheid tussen mannen en vrouwen. Gender kan een rol spelen bij huiselijk geweld in alle relaties waarin dat plaatsvindt. In dit advies ligt de focus op partnergeweld. Over deze vorm van geweld in relatie tot gender bestaat veel literatuur, literatuur die de basis vormt voor dit advies. De focus op partnergeweld vloeit daar logisch uit voort. Bovendien maakt partnergeweld een substantieel deel uit van huiselijk geweld; in de meting van 2010 waren partners en ex-partners de meest door slachtoffers genoemde categorieën daders van huiselijk geweld (Intomart GfK, 2010).

Bij het opstellen van het advies is rekening gehouden met door het WODC gestelde randvoorwaarden voor herhaling van het prevalentieonderzoek:

- De resultaten van het nieuwe onderzoek moeten vergelijkbaar zijn met de resultaten van het onderzoek uit 2010; de belangrijkste methoden, de brede definitie en de focus op zowel slachtofferschap als daderschap onder mannen én vrouwen blijft gehandhaafd.
- Grootschalig (representatief) face-to-face-interviewonderzoek is niet haalbaar.
- De middelen voor aanvullend onderzoek zijn beperkt.

In het kader van het adviestraject is op basis van literatuuronderzoek en interviews een toetsingskader ontwikkeld, waarlangs de onderzoeken uit 2010 zijn gelegd. Vervolgens is een expertmeeting gehouden en zijn secundaire analyses op de slachtofferdata uit 2010 uitgevoerd. Op basis van de uitkomsten van deze verschillende stappen is het advies geschreven.

Resultaten

Toetsingskader

Gendersensitiviteit in de context van prevalentieonderzoek betekent dat uit het onderzoek duidelijk wordt wat verschillen en overeenkomsten tussen mannen en vrouwen in dader- en slachtofferschap en in de impact betekenen, en in hoeverre deze overeenkomsten en verschillen samenhangen met gender. Daarvoor is nodig dat meer zicht ontstaat op de kenmerken van het geweld (fysiek, psychisch en seksueel) en hoe deze met elkaar samenhangen: niet alleen de gewelddadige gedragingen zelf, maar ook de context waarin die gedragingen plaatsvinden. Om dat zicht te krijgen, is het belangrijk om met het prevalentieonderzoek de volgende vragen te kunnen beantwoorden:

- Wie pleegt welk geweld tegen wie en met welk effect?
- Wat is de rol van (onzichtbare) macht, dwang en controle gedurende het hele proces van het geweld?
- Zet het geweld zich voort na afloop van de relatie of start het geweld na de relatie en zo ja, hoe?

In het toetsingskader, dat voor dit onderzoek is ontwikkeld, is uiteengezet en onderbouwd waarom juist deze vragen belangrijk zijn, en op welke variabelen informatie nodig is om ze goed te kunnen beantwoorden. Tabel S.1 geeft hier een overzicht van. De onderbouwing van de in de tabel opgenomen vragen en variabelen is opgenomen in hoofdstuk 2.

Tabel S.1 Toetsingskader

Vraag (analyse)	Variabelen
Wie pleegt welk geweld tegen wie en met welk effect?	• Frequentie en duur van het geweld. • Aantal incidenten. • Beperking psychisch geweld tot stalking en strafbare bedreiging <u>of</u> psychisch geweld heel precies uitvragen en in analyse en rapportage duidelijk koppelen aan ernst, frequentie/intensiteit, context en soorten impact van het geweld. • Relatie pleger-slachtoffer (afhankelijkheden (verschillende soorten), (on)gelijkwaardigheid, macht, hebben van gezamenlijke/gezamenlijk opvoeden van kinderen). • Gevolgen van het geweld (fysiek, psychisch, relationeel, financieel, angst, hulpzoekgedrag op korte en lange termijn). • Aandacht voor percepties van geweld door daders en slachtoffers, mannen en vrouwen. • Slachtofferschap/getuige van partnergeweld als kind van slachtoffer en pleger in combinatie met bijvoorbeeld hechtingsproblemen/trauma (niet-ingrijpende ouder).
Wat is de rol van macht, dwang en controle gedurende het hele proces van het geweld?	• Controle en de impact daarvan als continuüm met intimate terrorism als uiterste eind. • Aandacht voor relatie-orde¹, macht en normen in relatie tot dader- en slachtofferschap.
Zet het geweld zich voort na afloop van de relatie en zo ja, hoe?	• Ex-partners onderscheiden van huidige partners (ook geweld start na de relatie). • Specifieke aard van ex-partnergeweld (andere manieren van controle, ondermijnen relatie ouder-kind et cetera).

Een belangrijk aandachtspunt bij bovenstaand toetsingskader is dat het niet is bedoeld als minimumnorm voor prevalentieonderzoek, maar een totaalbeeld bevat van wat wenselijke informatie is met het oog op de rol van gender bij de prevalentie van huiselijk geweld. Het is aan de uitvoerders van prevalentieonderzoek om dit om te zetten in een werkbaar set vragen.

Analyse onderzoeken 2010

De volgende stap in het adviestraject betrof het langs de lat van dit toetsingskader leggen van de hierboven genoemde onderzoeken en rapportages uit 2010. Deze analyse laat zien dat:

- Zowel het slachtofferonderzoek als het daderonderzoek met name in de verdieping veel informatie hebben opgehaald over de variabelen die zijn opgenomen in het toetsingskader, zij het niet over alle variabelen.

¹ Hiermee wordt verwezen naar de typologie van Emery, die refereert aan de orde binnen relaties (zie par. 2.2.2). Hij onderscheidt vijf typen geweld op basis van de orde binnen een relatie, de machtsstructuur en legitimiteit van geweld. In die typologie is wie het geweld pleegt gerelateerd aan wie macht heeft: anarchistisch/anomisch huiselijk geweld, gewelddadig conflict, tolerant dictatorschap, despotisch dictatorschap en totalitair dictatorschap.

- Het in theorie mogelijk is om daar analyses mee uit te voeren die aansluiten bij de in het toetsingskader centraal gestelde vragen, en dan met name de eerste twee daarvan. Dat geldt in mindere mate voor de vraag naar ex-partnergeweld, omdat het vermoeden bestaat dat vragen daarover door respondenten niet goed begrepen zijn.
- Deze analyses is 2010 wel deels zijn uitgevoerd op de slachtofferdata, maar in veel mindere mate op de data uit het daderonderzoek, voor zover is af te leiden uit de rapportages.
- Veel van deze informatie globaal is opgenomen in het syntheserapport.

De analyse van de deelrapporten laat ook verschillende verbetermogelijkheden zien. Deze liggen op het vlak van het verzamelen van informatie op variabelen die in 2010 ontbraken, en op het vlak van de analyses die met die variabelen worden uitgevoerd. Beide zijn gedetailleerd uiteengezet in hoofdstuk 3. De kern is:

- Dat analyses verbeterd kunnen worden door:
 - o de relatie mee te nemen in de analyse en altijd onderscheid naar sekse van zowel dader als slachtoffer te maken;
 - o (nog) scherper te kijken naar welke gedragingen worden meegewogen als 'ernstig' geweld en welke aanvullende informatie inzicht kan bieden in de ernst van het geweld;
 - o het analyseren van het geweld in relatie tot de impact, waaronder letsel, hulpzoekgedrag en (gethematiseerde) gevolgen;
 - o het relateren van het geweld aan uitingsvormen van macht en controle, aan items die iets zeggen over relatie-orde en over een eventueel isolement van het slachtoffer en andere gezinsleden;
 - o waar mogelijk onderscheid te maken tussen geweld tussen partners en geweld tussen ex-partners.
- Dat de rapportage meer gendersensitief wordt door:
 - o altijd onderscheid te maken naar sekse en te reflecteren op de betekenis daarvan;
 - o alle relevante uitkomsten te rapporteren naar de relatie tussen betrokkenen, en daarbij ook onderscheid te maken tussen partners en ex-partners;
 - o meer werk te maken van de synthese van de verschillende deelonderzoeken.
- Dat, hoewel bovenstaande aanvullende analyses deels al mogelijk zijn op bestaande data, ze verder aan kracht zullen winnen door aanvullende dataverzameling over achtergrondkenmerken van daders en slachtoffers, over specifieke geweldsvormen (bijvoorbeeld stalking, cybergeweld en specifieke vormen van ex-partnergeweld), over de impact van het geweld en over motieven voor het plegen van geweld.

Secundaire analyses

In het adviestraject zijn op de data van het slachtofferonderzoek uit 2010 een aantal exploratieve analyses uitgevoerd, waarover wordt gerapporteerd in hoofdstuk 3 en bijlage 4. Deze analyses laten zien dat verschillen in

slachtofferschap tussen de seksen (en daarmee de mogelijke samenhang van slachtofferschap met gender) duidelijker worden wanneer een selectie wordt gebruikt van de ernstigere geweldsvormen en deze in verband worden gebracht met letsel, motieven voor het geweld die wijzen op macht/controle, de frequentie en duur van geweld, en vormen van impact die wijzen op angst. Gedetailleerde overzichten van de variabelen en analyses in de onderzoeken uit 2010 zijn opgenomen in hoofdstuk 3.

Bestaande versus aanvullende methoden en instrumenten

Niet alle verbeterpunten die uit het adviestraject komen, kunnen worden opgepakt met de bestaande (in 2010) gebruikte methoden en instrumenten, of een lichte aanpassing daarvan. Tabel S.2. geeft een overzicht.

Tabel S.2 Overzicht ontbrekende informatie in relatie tot deelstudies

Wenselijke, maar ontbrekende informatie	Mogelijkheden die deelstudies bieden
Gelijke en volledige achtergrondkenmerken van daders en slachtoffers in zowel dader- als slachtofferonderzoek (incl. afhankelijkheden, (sub)cultuur en rolpatronen)	In survey achtergrondkenmerken beperkt aanvullen, zodat van zowel dader als slachtoffer bekend zijn: • Sekse • Middelengebruik • Opleidingsniveau • Betaalde baan/scholing ja/nee In verdiepende studies ingaan op afhankelijkheden, (sub)cultuur en rolpatronen
Geweld in gezin van oorsprong van dader en slachtoffer (bij voorkeur ook binnen dezelfde casus)	Is volgens experts niet goed in survey uit te vragen. In verdiepende studies onderzoeken
Geweldsvormen: stalking (nauwkeurig gedefinieerd) en cybergeweld/geweld via nieuwe technologieën	Stalking kan door hieronder beschreven aanvulling in survey worden verbeterd. Cybergeweld/geweld via nieuwe technologieën: overlapt deels met psychisch geweld, daardoor lastig te combineren met andere vragen in survey. Opnemen in verdiepende studies bij doorvragen op geweldsvormen
Impact van geweld, met name pijn, angst en relationeel	Survey: drie vragen toevoegen in hoeverre het gebruikte geweld werd ervaren als bedreiging, pijn deed en leidde tot angst m.b.t. de eigen veiligheid. In verdiepende studies uitgebreider uitvragen
Informatie nodig over permanente angst en dreiging	Leent zich voor verdiepende studies
Motieven van plegers, incl. rechtvaardiging	De vraag is in hoeverre uitvragen via een survey aan slachtoffers van het motief van de pleger een nauwkeurige weergave van die motieven biedt. Kan mogelijk minder in survey, en dan uitgebreider in verdiepende studies

Vervolg tabel S.3 Overzicht ontbrekende informatie in relatie tot deelstudies

Wenselijke, maar ontbrekende informatie	Mogelijkheden die deelstudies bieden
Rol van cultuur/omgeving	Onderzoeken in verdiepende studies
Geweldsvormen die wijzen op typisch ex-partnergeweld	Gezien het specifieke karakter van dit geweld kan dit beter worden onderzocht in een deelstudie

Advies

Kleine toevoegingen in de fase 1-vragenlijst van het slachtoffer- en daderonderzoek zullen bijdragen aan meer mogelijkheden om in de analyse tot een gendersensitief beeld te komen. Een grotere aanpassing van de vragenlijst maakt het echter mogelijk om tot een beter, en meer gendersensitieve meting van huiselijk geweld te komen; bijvoorbeeld door meetinstrumenten te gebruiken die impact meenemen in de vragen naar geweldsvormen.

Daarnaast kunnen dieptestudies daaraan bijdragen:

- verdiepend onderzoek onder slachtoffers en daders;
- onderzoek naar ex-partnergeweld;
- onderzoek naar mannelijk slachtofferschap;
- onderzoek naar de verschillende soorten van samenloop van dader- en slachtofferschap.

Wanneer verdiepend onderzoek wordt uitgevoerd voorafgaand aan het prevalentieonderzoek, kan dit worden gebruikt om vanuit genderperspectief betere vragen voor het prevalentieonderzoek op te stellen en de daarin uitgevraagde variabelen beter te clusteren.

De opgave ligt erin om te komen tot een multimethodeonderzoek dat inhoudelijke kennis over de aard en impact van geweld gebruikt om onderzoek naar gedragingen aan te vullen tot een zo compleet en genuanceerd mogelijk beeld van de prevalentie van huiselijk geweld. Verbeterpunten zijn er daarbij op het vlak van de bestaande kaders en aanvullingen daarop, zoals hierboven beschreven. Verbeterpunten zijn er ook op het vlak van het onderzoeksproces:

- Laat het onderzoek begeleiden door een groep experts uit wetenschap en praktijk die gezamenlijk zowel inhoudelijke als methodologische expertise inbrengen en discussiëren over op welke wijze het geweld zo goed mogelijk kan worden gemeten en geduid.
- Zoek aansluiting bij internationale ontwikkelingen en expertise.
- Sta stil bij de impact die prevalentieonderzoek heeft op beleidsmakers, onderzoekers en uitvoerend professionals: dat betekent iets voor de boodschap, en de wijze waarop die wordt gebracht.

Afrondend

Dit advies is in beperkte tijd tot stand gekomen. Het laat zien dat het kijken naar prevalentieonderzoek vanuit het perspectief van gendersensitiviteit nieuwe inzichten en concrete verbetermogelijkheden voor dat onderzoek oplevert. Dat zal zich niet beperken tot partnergeweld, maar ook van toepassing zijn op de andere vormen van huiselijk geweld die de overheid onderscheidt, zoals kinder- en oudermishandeling; ook in die relaties speelt gender naar verwachting een rol en zal een verdiepend onderzoek als dit van meerwaarde zijn.

In de begeleidingscommissie van dit adviestraject is gediscussieerd over de opzet van toekomstig prevalentieonderzoek naar huiselijk geweld. Hoewel deze discussies de kaders van deze opdracht te buiten gaan, bieden ze een aantal belangrijke inzichten:

- Mogelijk levert prevalentieonderzoek een beter beeld van de werkelijkheid wanneer gekozen wordt voor een nauwere focus. De huidige breedte (zowel in uitgevraagde relaties als in het spectrum van licht tot zeer ernstig geweld) leidt tot een complex onderzoek. Door meer focus aan te brengen ontstaat waarschijnlijk een beter zicht op de problematiek.
- Prevalentieonderzoek naar huiselijk geweld streeft ernaar de *omvang* van huiselijk geweld zichtbaar te maken. Daar zijn methoden voor nodig die deze problematiek in de *kern* weten te vangen: het geweld dat in de volksmond als 'echt' geweld wordt aangemerkt en waar de aanpak van huiselijk geweld op is gericht. Immers, het onderzoek moet aanknopingspunten bieden voor deze aanpak, en de tijdreeks inzicht in de effectiviteit daarvan.

Aangezien het voor dit advies ontwikkelde toetsingskader belangrijke vragen oproept over of juist dit geweld met de gekozen onderzoeksmethoden wel goed in kaart wordt gebracht, zijn de nadelen van het doorbreken van de (bescheiden) tijdreeks mogelijk kleiner dan de nadelen van het voortzetten van deze wijze van onderzoek. Voortschrijdend inzicht kan worden gebruikt om het onderzoek te verbeteren. Een interessante mogelijkheid in dit verband is om parallel aan de herhaling van het prevalentieonderzoek uit 2010 een onderzoek te doen op basis van een CBS-steekproef als vergelijkingsmateriaal dat tegelijkertijd kan dienen als een eventuele start voor een nieuwe, verbeterde tijdreeks.

Bureau Dijkstra

SUMMARY

In 2016, the Dutch Ministry of Security and Justice Scientific Research and Documentation Centre (WODC) will be repeating the prevalence study into domestic violence, which was last conducted in 2010. The WODC is also aiming to improve the study. Gender sensitivity is one of the points on which improvement possibilities are being examined. Between end January and end April 2016, Regioplan and Bureau Dijkstra, conducted research with the aim of providing WODC with substantiated advice regarding this. This report contains the results of this study.

Question, focus and conditions

The following questions are central to the advice:

1. Which improvements flow from relevant theory concerning gender and domestic violence regarding questions to be answered in the gender sensitive prevalence study?
2. Which data (variables) are required in order to be able to answer these questions?
 - a. Which data are already collected using existing methodologies and instruments and can be used in a better way?
 - b. Which additional data should also be collected, if possible?
 - c. To what extent is the collection of additional data possible using existing measurement instruments?
 - d. To what extent is additional data collection required and possible using other measurement instruments (see also question 4)?
3. Which improvements are suggested by relevant theory regarding content analyses that will be carried out using these data?
4. Which improvements regarding methods, variables and analyses are desirable in the sense of the sub-studies that are to be designed?
5. How can the report be made more gender sensitive?
6. Which other improvements may also be desirable or necessary?

In answering these questions, the focus lies on the following sections of the prevalence study conducted in 2010:

- Research into victims of domestic violence (Van Dijk et al, 2010).
- Research into perpetrators of domestic violence (Van der Knaap et al, 2010).
- The global report (synthesis report) of the various sub-studies (Van der Veen and Bogaerts, 2010).

In this advice, gender is understood to mean: the social-cultural roles that are linked to the two sexes and the differences in power that flow from this (De Vaan et al., 2013). Gender refers to the meaning(s) given to a sex in a specific

context. Gender is thus different to sex, which indicates the biological difference between men and women.

Gender can play a role in domestic violence in all relationships in which this takes place. This advice focuses on partner violence. There is a great deal of literature regarding this form of violence in relation to gender; literature that forms the basis for this advice. The focus on partner violence is a logical consequence of this. Partner violence also forms a substantial part of domestic violence; in the 2010 measurement, partners and ex-partners were the most often mentioned categories (by victims) of perpetrators of domestic violence (Intomart Gfk, 2010).

In formulating the advice, the WODC conditions for the repetition of this prevalence study were taken into account:

- The results of the new study also need to be comparable with the results of the 2010 study; the most important methods, the broad definition and focus on both victimhood and perpetratorhood among men and women will be retained.
- Large-scale (representative) face-to-face interview research is not achievable.
- The resources for additional research are also limited.

In the context of the advice process, an assessment framework was developed using literature research and interviews, to which the 2010 study was compared. An expert meeting was then held and secondary analyses were conducted on the 2010 victim data. This advice was produced in accordance with the outcomes of these various stages.

Results

Assessment framework

Gender sensitivity in the context of a prevalence study means that the research must indicate clearly the meaning of differences and similarities between men and women and perpetratorhood and victimhood and the impact of these, and to what extent these similarities and differences correlate with gender. For this it is necessary that there is a clearer picture of the characteristics of violence (physical, mental and sexual) and how these correlate: not only the violent behaviours themselves, but also the context in which these behaviours take place. To gain this insight, it is important that the prevalence study is used to answer the following questions:

- Who is violent towards whom and with what effect?
- What is the role of (concealed) power, coercion and control throughout the entire process of violence?
- Does violence continue after the end of the relationship or does violence start after the end of the relationship, and if so, how?

The assessment framework developed for this study, identifies and substantiates why these questions are important and for which variables

information is required in order to be able to answer these effectively. Table S.1 provides an overview of this. The substantiation of the questions and variables included in the table can be found in chapter 2.

Table S.1 Assessment framework

Question (analysis)	Variables
Who is violent towards whom and with what effect?	• Frequency and duration of the violence. • Number of incidents. • Limiting psychological violence to stalking and punishable threats <u>or</u> defining physical violence very precisely and linking this clearly to seriousness, frequency/intensity, context and types of impact of the violence in an analysis and report. • Perpetrator-victim relationship (dependencies (various types), equality and inequality, power, having children together/bringing up children together). • The consequences of violence (physical, psychological, relational, financial, fear, assistance-seeking behaviour in the short and long term). • Focus on perceptions of violence by perpetrators and victims, men and women. • Victimhood/witness of partner violence as child of the victim and perpetrator, combined with such things as attachment problems/trauma (non-intervening parent).
What is the role of power, coercion and control throughout the entire process of violence?	• Control and the impact of this as continuum, with intimate terrorism at the extreme end of the continuum. • Focus on the relationship order¹, power and norms in relationship to perpetratorhood and victimhood.
Does violence continue after the end of the relationship and if so, how?	• Distinguish ex-partners from current partners (also violence starting after the relationship). • Specific nature of ex-partner violence (other forms of control, undermining relationship between parent-child etc.).

An important focus point for the above assessment framework is that it is not intended as a minimum norm for a prevalence study, but contains a total picture of which information is desirable with a view to the role of gender in the prevalence of domestic violence. It is up to the prevalence study implementers to convert this into a workable set of questions.

Analysis of 2010 studies

The next step in the advice process concerned comparing the assessment framework with the above-stated studies and reports from 2010. This analysis demonstrates that:

- Both the victim study as well as the perpetrator study obtained a lot of in-depth information about the variables that are included in the assessment framework, albeit not over all variables.

¹ Reference is made here to Emery's typology, referring to the order within relationships (see par. 2.2.2). He distinguishes five types of violence, based on relationship order, power structure and legitimacy of violence. The five types are: anarchistic/anomic domestic violence, violent conflict, tolerant dictatorship, despotic dictatorship and totalitarian dictatorship.

- In theory it is possible to conduct analyses using this that connect with the central questions posed in the assessment framework, particularly the first two of these. This applies to a lesser extent to the question of ex-partner violence, as it is suspected that questions about this were not understood properly by respondents.
- This analysis was partly carried out on the victim data in 2010, but to a lesser extent on the data from the perpetrator study, as far as this can be inferred from the reports.
- Much of this information is incorporated generally in the synthesis report.

The analysis of the sub-reports also demonstrates various improvement options. These lie in the area of collection of information on variables that were lacking in 2010, and on the area of the analyses that were carried out with these variables. Both are explained in detail in chapter 3. The core is:

- That analyses can be improved by:
 - o including the relationship in the analysis and always making a distinction regarding both the perpetrator and victim's sex;
 - o examining more carefully which behaviours are considered as 'serious' violence and which additional information can offer insight into the seriousness of the violence;
 - o analysing the violence in relationship to the impact, including injury, seeking assistance behaviour and categorised consequences;
 - o relating the violence to expressions of power and control, to items that say something about relationship order and about possible isolation of the victim and other family members;
 - o where possible, making a distinction between violence between partners and violence between ex-partners.
- That report will be more gender sensitive by:
 - o always making a distinction according to sex and reflecting on the meaning of this;
 - o reporting all relevant outcomes into the relationship between the involved parties, and in doing so also making a distinction between partners and ex-partners;
 - o spending more time on the synthesis of the various sub-studies.
- Although the above additional analyses can partly already be conducted using existing data, they will gain further strength through additional data collection regarding background characteristics of perpetrators and victims, about specific forms of violence (for example stalking, cyber violence and specific forms of ex-partner violence), about the impact of the violence and about motives for committing violence.

Secondary analyses

During the advice process, a number of exploratory analyses were conducted on data from the 2010 victim study; this is reported in chapter 3 and attachment 4. These analyses demonstrate that differences between victimhood between the sexes (and with this the possible correlation of victimhood with gender) become clearer when a selection is used of the more

serious forms of violence and linking these with injury, motives for the violence that indicate power/control, the frequency and duration of the violence, and forms of impact that indicate fear.

Detailed overviews of the variables and analyses and the 2010 studies are included in chapter 3.

Existing versus additional methods and instruments

Not all improvement points arising from the advice process can be used with the methods and instruments used in 2010, or with minor adaptations to these. Table S.2 gives an overview.

Table S.2 Overview of missing information in relation to sub-studies

Desirable, but missing information	Possibilities offered by the sub-studies
Similar and full background characteristics of perpetrators and victims in both perpetrator as well as victim research (incl. dependencies, sub-culture and role patterns)	Complete the background characteristics in the survey to such an extent that the following is known about both the perpetrator and victim: • Sex • Substance use • Educational level • Paid job/education yes/no Further examine the dependencies, sub-culture and role patterns in in-depth studies
Violence in the perpetrator's and victims' original family (preferably also within the same case)	According to experts this is not easy to ask in the survey. Research in in-depth studies
Forms of violence: stalking (precisely defined) and cyber violence/violence via new technologies	The addition described below can improve stalking data in the survey. Cyber violence/violence via new technologies: overlaps partly with physical violence, which makes it difficult to combine with other questions in the survey. Incorporate in in-depth studies by further questioning on forms of violence
Impact of violence, particularly pain, fear and relational	Survey: add three questions regarding the extent to which the violence used was experienced as a threat, caused pain and led to anxiety regarding own safety. Ask more extensive questions in in-depth studies
Information required about permanent anxiety and threat	Lends itself to in-depth studies
Motives of perpetrators, including justification	However, it is questionable that questions via a survey among victims regarding the motives of perpetrators can offer a precise indication of the motives. This can possibly be used less in survey and then more extensively in in-depth studies.

Table S.3 continued **Overview of missing information in relation to sub-studies**

Desirable, but missing information	Possibilities offered by the sub-studies
Role of culture/environment	Research in in-depth studies
Forms of violence that indicate typical ex-partner violence	Considering the specific character of this violence, it is better to investigate this in a sub-study

Advice

Small additions to the phase 1 questionnaire in the victim and perpetrator study will contribute to more possibilities of reaching a gender sensitive picture in the analysis. A more radical modification of the questionnaire, however, will make it possible to achieve a better and more gender sensitive measurement of domestic violence; for example by using measurement instruments that include questions about the impact of forms of violence.

The in-depth studies can also contribute to:

- in-depth research among victims and perpetrators;
- research into ex-partner violence;
- research into male victimhood;
- research into the various types of concurrence of perpetrator and victimhood.

When in-depth research is carried out prior to the prevalence research, the results can be used to formulate improved questions for the prevalence research from the gender perspective, and to better cluster the requested variables.

The challenge lies in achieving a multi-method research that uses content knowledge about the nature and impact of violence to supplement research into behaviours to achieve the most complete and nuanced image possible of the prevalence of domestic violence. Improvement points can be found in the area of the existing frameworks and the additions to these, as described above. Improvement points can also be found in the area of the research process:

- The research should be supported by a group of experts from academia and practice who can contribute their content and methodological expertise and discuss the best possible methods for measuring and explaining violence.
- Connections with international developments and expertise should be identified.
- The impact that the prevalence study has had on policy makers, researchers and frontline staff should be considered: this will affect the message and the way in which this is presented.

Conclusion

This advice was realised within a limited time period. The advice demonstrates that examining a prevalence study from the perspective of gender sensitivity can result in new insights and concrete improvement possibilities for this research. The improvement possibilities are limited to partner violence, but will also apply to other forms of domestic violence distinguished by the government, such as child and parent abuse; it is expected that gender will also play a role in these relationships and in-depth research such as this will offer added value.

The monitoring committee for this advice process discussed the design of the future prevalence study into domestic violence. Although these discussions exceed the frameworks of this assignment, they offer several important insights:

- It is possible that a prevalence study will result in an improved representation of reality if a more precise focus is selected. The current scope (both regarding the relationships addressed as well as in the spectrum from light to extremely serious violence) leads to a complex study. It is likely that introducing more focus will offer better insight regarding the issue.
- Prevalence studies into domestic violence aim to make the *extent* of domestic violence clear. Methods that capture the *core* of this issue are needed: the violence that people generally consider as 'real' violence and on which the approach towards domestic violence focuses. After all, the research must offer suggestions for this approach and the time series should deliver insight into the effectiveness of this.

As the assessment framework that was developed for this advice generates important questions about whether the chosen research methods effectively map out this specific violence, the disadvantages of breaking up the limited time series are possibly fewer than the disadvantages of continuing with this method of research. Progressive insight can be used to improve the research. An interesting possibility in this connection is to conduct research parallel to the repeat of the 2010 prevalence study, using a CBS sample as comparison material that, at the same time, can serve as a possible start for a new, improved time series.

Bureau Dijkstra

1 INLEIDING

In de aanloop naar nieuw prevalentieonderzoek naar huiselijk geweld (HG) en kindermishandeling (KIMI) heeft het WODC ons om advies gevraagd over mogelijkheden om de gendersensitiviteit van het prevalentieonderzoek te verbeteren. Het adviestraject vond plaats in de periode van eind januari 2016 tot eind april 2016. In deze inleiding op het advies geven wij een toelichting op de aanleiding (par. 1.1), de vraagstelling (par. 1.2), de randvoorwaarden (par. 1.3) en de totstandkoming van het advies (par. 1.4).

1.1 Aanleiding voor het advies

In 2010 is door het WODC prevalentieonderzoek uitgevoerd naar huiselijk geweld (HG) in Nederland. Het onderzoek bestond uit verschillende deelonderzoeken die inzicht moesten geven in slachtofferschap en daderschap van HG:

- Een schatting van de omvang van huiselijk geweld met behulp van de vangst-hervangstmethode (Van der Heijden et al., 2009).
- Een onderzoek naar slachtoffers van huiselijk geweld, gebaseerd op zelf-rapportage en uitgevoerd in twee fasen: een enquête onder leden van het Intomart GfK online respondentenpanel; en een verdiepend face-to-face-onderzoek onder slachtoffers van huiselijk geweld uit de eerste fase (Van Dijk et al., 2010).
- Een onderzoek naar daders van huiselijk geweld, gebaseerd op zelf-rapportage in de enquête onder leden van het Intomart GfK online respondentenpanel en secundaire analyse van reclasseringsdata (Van der Knaap et al., 2010).

De resultaten van deze verschillende deelonderzoeken zijn samengevat in een overkoepelende rapportage (verder genoemd: syntheserapport; Van der Veen en Bogaerts, 2010). Later is nog een secundaire analyse uitgevoerd op de slachtofferdata om meer inzicht te krijgen in de samenhang tussen slachtoffer- en daderschap en in de kenmerken van daders.

In 2007 en 2011 zijn daarnaast onderzoeken naar de aard en omvang van kindermishandeling uitgevoerd (Lamers-Winkelmann et al., 2007 en Alink et al., 2011).

In 2016 zal het WODC het prevalentieonderzoek herhalen; deels zal het dezelfde methoden betreffen, deels wordt de opzet van het onderzoek mogelijk gewijzigd. Ten opzichte van 2010 zal het prevalentieonderzoek worden aangevuld met onderzoek naar de samenhang tussen huiselijk geweld en kindermishandeling in gezinnen.

In 2011 is door een aantal wetenschappers in een brief kritiek geuit op bovengenoemd syntheserapport van de onderzoeken naar huiselijk geweld.¹ Het kader hieronder vat deze kritiek samen.

Kritiek groep wetenschappers op prevalentieonderzoek 2010

- De gebruikte methoden, met name vangst-hervangst en het gebruik van het internetpanel, maken dat deze wetenschappers adviseren om de uitkomst van het onderzoek met terughoudendheid te benaderen. Zij plaatsen kanttekeningen bij triangulatie op basis van methoden die volgens hen omstreden zijn.
- Internationaal isolationisme met betrekking tot de methoden en de definities: de critici wijzen er in deze brief op dat naar hun inzicht internationaal gezien online survey-onderzoek een onbetrouwbare methode wordt geacht voor het meten van huiselijk geweld. Daarnaast merken ze op dat het onderzoek afwijkt van gebruikelijke vragenlijsten en definities die zij kennen, zoals die van de International Violence Against Women Survey (IVAWS) en internationaal overeengekomen indicatoren voor dit type onderzoek (UNECE). Zij achten de wijze waarop seksueel geweld is gemeten aanvechtbaar en uiten eveneens kritiek op het meten van psychisch geweld en het clusteren van verschillende geweldsvormen tot 'evident huiselijk geweld': "Daarmee is naar hun mening een artificiële kwantificering in victimisering van mannen en vrouwen geconstrueerd waarvan de validiteit wetenschappelijk aanvechtbaar is."
- De critici wijzen op een 'tendens tot problematische seksneutraliteit' die verschillen tussen de seksen neutraliseert: zij vinden dat het onderzoek er onvoldoende rekening mee houdt dat huiselijk geweld een proces is waarin geweld is verbonden aan dreiging, intimidatie en controle, omdat het alleen incidenten meet. Daarnaast zijn ze van mening dat het rapport overeenkomsten tussen mannen en vrouwen benadrukt en seksneutrale termen gebruikt daar waar onderscheid tussen mannen en vrouwen op zijn plaats is.
- Tot slot merken de critici op dat zij het onderzoek niet in lijn achten met internationale verplichtingen om *gender based violence* in kaart te brengen, en daarmee ook weinig recht doet aan de aard van het probleem.

Het WODC wil weten hoe het bij het prevalentieonderzoek in 2016 tegemoet kan komen aan deze kritiek. Op die vraag richt dit advies zich.

1.2 Doel en vraagstelling

Het doel van het adviestraject is geweest om het WODC een onderbouwd advies te geven over de mogelijkheden om de gendersensitiviteit van het prevalentieonderzoek huiselijk geweld en kindermishandeling ten opzichte van de vorige keer te optimaliseren.

De hoofdvraag die het WODC voor het advies heeft gesteld, is: 'Op welke manieren kan het prevalentieonderzoek HG en KIMI, met behoud van vergelijkbaarheid ten opzichte van de vorige studie(s), concreet worden versterkt op het punt van gendersensitiviteit?'

¹ Brief d.d. 28-3-2011 aan de minister van Veiligheid en Justitie met als penvoerders prof. dr. Mieke Verloo en prof. dr. Toine Lagro-Janssen. Zie bijlage 2

Focus: huiselijk geweld

Tijdens de eerste bijeenkomst van de begeleidingscommissie voor dit adviestraject is afgesproken om het advies toe te spitsen op huiselijk geweld (en dan vooral (ex)partnergeweld) en kindermishandeling niet als afzonderlijk aandachtspunt mee te nemen. Daarvoor zijn verschillende redenen. Het tijdsbestek waarin het advies tot stand moest komen, was beperkt. In combinatie met het feit dat kindermishandeling deels een ander onderzoek vereist (want een andere wetenschappelijke discussie betreft) dan huiselijk geweld, bleek combinatie niet goed mogelijk. Dit besluit werd nog versterkt doordat een onderdeel van het prevalentieonderzoek naar kindermishandeling al van start was gegaan. Een apart onderzoek naar verbetermogelijkheden van de gendersensitiviteit van prevalentieonderzoek naar kindermishandeling werd overigens ondanks die start wel wenselijk geacht, juist omdat kindermishandeling vaak gender-neutraal wordt benaderd. Gender is daar wellicht minder goed zichtbaar terwijl het naar verwachting een rol speelt bij het ondergaan, plegen, reageren op en verwerken van deze ervaringen (Dijkstra, 2001). Ook bij het meer verborgen fenomeen van oudermishandeling lijkt gender van belang te zijn; in het merendeel van de gevallen zijn alleenstaande moeders slachtoffer van geweld dat hun opgroeiende zonen tegen hen richten (Vink et al, 2014).

De mogelijkheden van de versterking van de gendersensitiviteit van het prevalentieonderzoek naar *huiselijk geweld* wordt in dit advies gegeven door de volgende vragen te beantwoorden:

1. Welke verbeteringen vloeien voort uit de relevante theorie over gender en huiselijk geweld op het punt van te beantwoorden vragen over gendersensitief prevalentieonderzoek?
2. Welke gegevens (variabelen) zijn nodig om deze vragen te kunnen beantwoorden?
 - a. Welke gegevens worden reeds verzameld met de bestaande methodieken en instrumenten en kunnen beter worden benut?
 - b. Welke gegevens moeten (indien mogelijk) aanvullend worden verzameld?
 - c. In hoeverre is het verzamelen van aanvullende gegevens mogelijk met de bestaande meetinstrumenten?
 - d. In hoeverre is aanvullende dataverzameling met andere meetinstrumenten nodig en mogelijk (zie ook vraag 4)?
3. Welke verbeteringen vloeien voort uit de relevante theorie op het punt van de inhoudelijke analyses die met deze gegevens worden uitgevoerd?
4. Welke verbeteringen wat betreft methoden, variabelen en analyses zijn wenselijk in de zin van nieuw op te zetten deelstudies?
5. Hoe kan de rapportage meer gendersensitief worden gemaakt?
6. Welke andere verbeteringen zijn eventueel nog wenselijk dan wel noodzakelijk?

1.3 Randvoorwaarden

Bij het opstellen van het advies is rekening gehouden met de door het WODC gestelde randvoorwaarden voor de herhaling van het prevalentieonderzoek in 2016:

- de resultaten van het onderzoek moeten vergelijkbaar zijn met de resultaten van het onderzoek uit 2010:
 - de methoden van vangst-hervangst en onlinepanelonderzoek zullen (dus) ook in 2016 weer deel uitmaken maken de aanpak;
 - de brede definitie van huiselijk geweld blijft gehandhaafd;
 - de vragenlijst voor fase 1 van het onlinepanelonderzoek onder slachtoffers en daders kan slechts zeer beperkt worden aangepast;
 - het onderzoek heeft betrekking op huiselijk geweld door en tegen vrouwen en mannen en gaat over slachtofferschap en daderschap;
- grootschalig (representatief) face-to-face-interviewonderzoek is niet haalbaar;
- de middelen voor aanvullend onderzoek zijn beperkt.

Binnen deze randvoorwaarden is naar ruimte gezocht voor het meer gendersensitief maken van het onderzoek op de punten analyse, variabelen en rapportage. Het gaat dan onder andere om:

- Een betere benutting van bestaande variabelen door het uitvoeren van aanvullende analyses, zowel binnen deelonderzoeken als in de synthese van de deelonderzoeken. Hierdoor kan het bestaande onderzoek worden aangevuld, zonder aan de vergelijkbaarheid te tornen.
- Het identificeren van subgroepen binnen de brede definitie van huiselijk geweld, die beter en met meer aandacht voor de relevantie van gender inzichtelijk maken wat de omvang is van wat we in de volksmond 'ernstig huiselijk geweld' zouden noemen en waar beleidsmatig prioriteit aan gegeven zou kunnen worden.
- De invulling van het verdiepende onderzoek onder slachtoffers en daders, met name met het oog op de duiding van de uitkomst van het online panelonderzoek. Het gaat hier om een face-to-face-onderzoek onder slachtoffers van beperkte omvang, en om een verdiepend onderzoek naar daders.
- In zeer beperkte mate aanvullen van variabelen waarop wordt uitgevraagd in fase 1 van het panelonderzoek en in de informantenstudie naar kindermishandeling.

Op de bovenstaande punten valt een onderscheid te maken tussen verbeteringen die kunnen worden doorgevoerd zonder aanpassingen/ aanvullingen in het onderzoeksinstrumentarium en verbeteringen die met behoud van vergelijkbaarheid mogelijk zijn door middel van aanpassingen/ aanvullingen binnen de gestelde randvoorwaarden.

Daarnaast is onderzocht of er mogelijkheden zijn om met beperkt aanvullend onderzoek de gendersensitiviteit op punten verder te verbeteren.

Dit maakt dat wij in dit advies onderscheid maken in drie varianten voor mogelijke verbeteringen:

1. verbeteringen die mogelijk zijn zonder aanpassingen in dataverzameling;
2. verbeteringen die om (kleine) aanpassingen vragen, die niet ten koste gaan van de vergelijkbaarheid met het onderzoek uit 2010;
3. verbetering die om andere/aanvullende dataverzameling vragen en waarbij vergelijkbaarheid met het onderzoek uit 2010 geen rol speelt.

De focus in het adviestraject lag op het online panelonderzoek en de verdieping onder slachtoffers en plegers (dat wil zeggen, de onderzoeken uit 2010 van Intomart en van Van der Knaap, El Idrissi en Bogaerts, en het syntheserapport). Aanvankelijk bestond de ambitie om ook zijdelings te kijken naar het vangst-hervangstonderzoek, het prevalentieonderzoek kindermishandeling en onderzoek naar de samenloop tussen huiselijk geweld en kindermishandeling. Uiteindelijk vormen deze onderzoeken immers tezamen het beeld van de prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland, een beeld waarvan het WODC streeft dat het op een gendersensitieve wijze tot stand komt. Kindermishandeling is echter, zoals hierboven beschreven, uiteindelijk buiten beschouwing gebleven. Het vangst-hervangstonderzoek is alleen meegenomen in de analyse van de wijze waarop de uitkomsten van de verschillende deelonderzoeken onder volwassenen zijn verwerkt in het overkoepelende syntheserapport.

1.4 Gender en huiselijk geweld

Onder gender wordt in dit advies verstaan de sociaal-culturele rollen die aan de twee seksen gekoppeld zijn en de verschillen in macht die daaruit voortvloeien (De Vaan et al., 2013). Gender verwijst naar de betekenis(sen) die sekse krijgt in een specifieke context. Gender is dus iets anders dan sekse, dat duidt op het biologisch onderscheid tussen mannen en vrouwen. Wij geven hieronder onze visie op de relatie tussen gender en huiselijk geweld, gebaseerd op onze eigen ervaring en expertise.

Tussen gender en huiselijk geweld ligt geen rechtstreeks verband. De relatie loopt via macht en controle. De hierboven genoemde rollen leiden ertoe dat er maatschappelijke opvattingen zijn over mannelijkheid en vrouwelijkheid. Uit die opvattingen vloeien verwachtingen voor mannen en vrouwen voort met betrekking tot bijvoorbeeld hun gedrag en de keuzes die zij maken in hun leven, verwachtingen waar mannen en vrouwen zich ook naar gedragen. Deze verwachtingen en gedragingen zijn lang niet altijd bewust, maar zijn wel relevant voor wat in dit advies centraal staat. Bekende voorbeelden zijn dat meisjes worden gewaardeerd als ze lief zijn, en jongens als ze stoer zijn; en dat moeders meer op zorgtaken voor de kinderen worden aangesproken dan vaders (bijvoorbeeld in de combinatie van arbeid en zorg, maar ook in echtscheidingsprocedures).

Dit soort verschillen in opvattingen en verwachtingen kan leiden tot verschillen in macht, bijvoorbeeld doordat mannen zichzelf beter kunnen verdedigen en mannen vaker financieel onafhankelijk zijn. In gezagskwesties bij echtscheiding zien we dat de perceptie bestaat dat vrouwen gemakkelijker hun kinderen kunnen claimen, maar zien we ook dat dit stereotype zich tegen hen kan keren. Die verschillen in afhankelijkheden en daaruit voortvloeiende macht zijn interessant in het kader van huiselijk geweld, omdat ze door partners of ex-partners gebruikt kunnen worden om controle over elkaar uit te oefenen, en omdat daarbij conflicten kunnen ontstaan, die gepaard kunnen gaan met geweld. Dat is wat huiselijk geweld, en daarmee ook de verhouding tussen dader- en slachtofferschap, 'gendered' maakt. Gendersensitief onderzoek naar huiselijk geweld gaat verder dan het zichtbaar maken van verschillen en in slachtoffer- en daderschap tussen de seksen. Het gaat niet om die verschillen op zichzelf, maar het voortvloeien daarvan uit gender (en dus de relatie tot macht en controle). Gender vraagt daarom altijd om een nadere analyse van verschillen tussen mannen en vrouwen.

In dit advies ligt de focus op partnergeweld. Over deze vorm van geweld in relatie tot gender bestaat veel literatuur, literatuur die de basis vormt voor dit advies. De focus op partnergeweld vloeit daar logisch uit voort. Bovendien maakt partnergeweld een substantieel deel uit van huiselijk geweld; in de meting van 2010 waren partners en ex-partners de meest door slachtoffers genoemde categorieën daders van huiselijk geweld (Intomart GfK, 2010).

Gender is niet alleen relevant in relatie tot partnergeweld bij heteroseksuele stellen. Gender speelt bijvoorbeeld ook een rol bij geweld tegen personen die niet binnen de stereotypen van de sekserollen passen, zoals lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT'ers); bij eerdergerelateerd geweld; bij de intergenerationele overdracht van huiselijk geweld; en bij geweld tussen huisgenoten die niet elkaars partner zijn. Voor de overzichtelijkheid hebben we ons hierboven tot heteroseksuele (ex-)partners beperkt, wat we ook elders in het advies grotendeels zullen doen. Het is echter belangrijk om juist ook daar waar geweld niet plaatsvindt in een stereotype vrouw-man partnerrelatie alert te zijn op de rol die opvattingen en verwachtingen ten aanzien van man- en vrouw-zijn kunnen spelen.

1.5 Verantwoording

Voor de totstandkoming van dit advies zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Het opzetten van een toetsingskader: dit is gebeurd door middel van literatuuronderzoek en gesprekken met experts (zie bijlage 1). Het toetsingskader is opgenomen en toegelicht in hoofdstuk 2 van dit advies.
- Het toetsen van het eerdere prevalentieonderzoek aan het toetsingskader: de verschillende onderzoeken en het syntheserapport zijn langs de criteria

in het toetsingskader gelegd. De uitkomst daarvan is opgenomen in hoofdstuk 3 van dit advies.

- Een expertmeeting over de resultaten (zie bijlage voor deelnemers). Het betrof een multidisciplinaire bijeenkomst met deelnemers uit de wetenschap en de praktijk, met methodologische en inhoudelijke kennis. In deze bijeenkomst zijn de (concept)hoofdstukken 2 en 3 van dit advies besproken, en is gesproken over de mogelijkheden en beperkingen om het prevalentieonderzoek meer gendersensitief te maken. De uitkomst van de expertmeeting is gebruikt om de hoofdstukken 2 en 3 verder aan te scherpen, en te komen tot goede conclusies en aanbevelingen in hoofdstuk 4. verwerkt in hoofdstuk 3 en 4.
- Het uitvoeren van (in omvang beperkte) secundaire analyses op het databestand van het slachtofferonderzoek (fase 1 en fase 2) uit 2010. Daarmee is getoetst of aanvullende, meer gendersensitieve analyses tot een ander beeld van de problematiek leiden. De uitkomsten zijn beschreven in hoofdstuk 3.
- Het opstellen van het advies zelf, dat is opgenomen in hoofdstuk 4 (aanbevelingen).

Op het adviestraject en de uitkomsten daarvan is toegezien door een begeleidingscommissie, die bestond uit wetenschappers, vertegenwoordigers van de bij het prevalentieonderzoek naar huiselijk geweld betrokken ministeries en de opdrachtgever (zie bijlage). Deze commissie kwam gedurende het traject twee maal bij elkaar, en reageerde schriftelijk op stukken met tussentijdse resultaten.

Bureau Dijkstra

2 TOETSINGSKADER

Om een goed advies uit te kunnen brengen over de mogelijkheden om de gendersensitiviteit van het prevalentieonderzoek naar de aard en de omvang van huiselijk geweld te verbeteren, zijn criteria nodig die definiëren wat gendersensitief prevalentieonderzoek is. Die criteria zijn niet eenvoudig vast te stellen, met name omdat er geen overeenstemming is in de wetenschappelijke literatuur over de rol van gender. Het gendervraagstuk kan met dit advies niet worden opgelost. Wel is het mogelijk om op basis van de literatuur een aantal belangrijke vragen, variabelen en aandachtspunten voor de rapportage te identificeren, waar in prevalentieonderzoek rekening mee gehouden zou moeten worden. Deze vragen, variabelen en aandachtspunten zijn vervat in het toetsingskader en worden in dit hoofdstuk toegelicht.

2.1 Ter inleiding: symmetrie versus asymmetrie

Er is al vele jaren sprake van tegengestelde visies, verschillende methoden en bronnengebruik en tegengestelde onderzoeksresultaten als het gaat om het vaststellen van de aard van geweld en genderongelijkheid. Sommige onderzoekers (Straus, 2012; Langhinrichsen-Rohling, 2010; Dutton & Nicholls, 2005) spreken van gendersymmetrie in het plegen van geweld¹, terwijl andere onderzoekers (zoals Dobash en Dobash (2004), Stark (2010), Johnson (2008), Römken (2010), Hester (2009, 2013) en Myhill (2015)) juist de gender-asymmetrie van geweld en de impact daarvan naar voren brengen. De gendersymmetrie-visie stelt dat vrouwen even waarschijnlijk geweld plegen als mannen, terwijl de genderasymmetrie-visie stelt dat het hoofdzakelijk mannen zijn die het geweld plegen. Beide visies worden door onderzoeksresultaten onderbouwd. Deze puzzel over wie vooral geweld pleegt en wat de impact daarvan is, houdt niet alleen onderzoekers bezig maar is eveneens van grote invloed op het handelen van beleidsmakers en van professionals in de strafrecht- en hulpverleningsketen en hangt samen met de mate waarin maatschappelijke ongelijkheid tussen mannen en vrouwen als gegeven geldt voor hetgeen men wil meten.

De verschillen in de uitkomsten van prevalentieonderzoek zijn verklaarbaar vanuit de gebruikte concepten, maten en methoden. Ze hebben te maken met a) de gebruikte termen en definities en b) de ruimte die instrumenten en methoden laten voor het meten van de invloed van gender. Inzicht hierin verheldert de discussie over tegenstellingen en maakt duidelijk hoe onderzoeken die schijnbaar hetzelfde onderwerp hebben, kunnen resulteren in tegenstrijdige resultaten. Ze maken het ook mogelijk om die tegenstrijdige resultaten te duiden.

¹ Het gaat hier dan om fysiek geweld, maar vaak ook psychisch geweld. Auteurs spreken bij symmetrie veelal niet over seksueel geweld.

In tabel 2.1 zijn op basis van onze eigen reconstructie de verschillen schematisch naast elkaar gezet.

Tabel 2.1 Gendersymmetrie-genderasymmetrie: concepten, maten, methoden

	Gendersymmetrie	Genderasymmetrie
<i>Conceptueel</i>	'Family Violence' Gewelddadig handelen van vrouwen en mannen beschouwd als gelijkwaardig	'Violence against Women' Ernstig gewelddadig handelen vooral door mannen tegen vrouwen. Geweld beschouwd als contextafhankelijk
<i>Meten van geweld</i>	Geen duidelijk onderscheid tussen eenmalig geweld, geweld van korte duur en geweld van lange duur	Apart aandacht voor chronisch geweld
• <i>prevalentie</i>	Gericht op handelingen sec en in beperkte mate impact	Naast handelingen aandacht voor context, relatie en impact van geweld; specificeren van de aard van het geweld op basis van context
• <i>aard geweld</i>		
<i>Methode en instrumenten</i>	Veelal grootschalig surveyonderzoek; relatief weinig aandacht voor specifieke details en achtergrond	Onderzoek heeft een brede scope: aandacht voor constellatie van geweld en kwalitatieve studies
	Schaalconstructie op basis van items bepalen score op al dan niet geweld	Aandacht voor (proces van) intimideren, agressie en controleren
	Steekproeftrekking uit de populatie; relatief weinig consequenties verbonden aan weigeringen en selectieve non-respons	Steekproeftrekking specifieke groepen vaak met ernstige problemen (beschrijft specifieke, vaak ernstige geweldspatronen)

Op basis van de schematisch op kernpunten weergegeven tegenstelling valt met Johnson (2008) heel goed te verdedigen dat de twee groepen die met elkaar de discussie voeren tot verschillende uitkomsten komen, omdat ze verschillende vormen van partnergeweld onderzoeken. Voor het WODC is het van belang om op zoek te gaan naar de juiste middenweg, zodat door middel van één prevalentieonderzoek, bestaande uit verschillende deelstudies, een zo volledig mogelijk beeld van huiselijk geweld verkregen kan worden. Om tot die middenweg te komen, helpt het om van de hierboven geschetste visies en aanpakken kennis te nemen.

Dat gender een relevante factor is om rekening mee te houden, is in dit adviestraject een gegeven. 'Gendersensitief' vatten we daarbij op als 'volgende ruimte latend om de rol van gender bij het ontstaan, het uitoefenen, de impact en het voortduren van huiselijk geweld zichtbaar te maken, en om te reflecteren op wat dat betekent voor de aanpak van dit type geweld'.

2.2 Vragen, variabelen en rapportage

Gendersensitiviteit in de context van prevalentieonderzoek betekent allereerst dat in dat onderzoek verschillen en overeenkomsten tussen mannen en vrouwen in dader- en slachtofferschap en in de impact daarvan zichtbaar

moeten worden gemaakt. In de tweede plaats betekent het dat duidelijk wordt wat die verschillen en overeenkomsten betekenen, en in hoeverre die samenhangen met gender. Uit het bovenstaande blijkt dat daarvoor nodig is dat meer zicht ontstaat op de kenmerken van het geweld (fysiek, psychisch en seksueel) en hoe deze met elkaar samenhangen: niet alleen de gewelddadige gedragingen zelf, maar ook de context waarin die gedragingen plaatsvinden. Op basis van de literatuur en gesprekken met experts stellen we dat het in ieder geval belangrijk is om met het prevalentieonderzoek de volgende vragen te kunnen beantwoorden, omdat die meer inzicht geven in de verschillen en de overeenkomsten tussen mannen en vrouwen en welke rol gender daarbij speelt:

- Wie pleegt welk geweld tegen wie en met welk effect?
- Wat is de rol van (onzichtbare) macht, dwang en controle gedurende het hele proces van het geweld?
- Zet het geweld zich voort na afloop van de relatie of start het geweld na de relatie en zo ja, hoe?

In deze paragraaf zetten we uiteen waarom wij deze vragen van belang achten en welke informatie nodig is om deze vragen goed te kunnen beantwoorden.

2.2.1 Wie pleegt welk geweld tegen wie en met welk effect?

Het meten van huiselijk geweld begint bij het zorgvuldig uitvragen van situaties, gebeurtenissen en gedragingen en het in kaart brengen van (combinaties van) geweldsvormen. Over hoe dat het beste kan gebeuren, bestaat veel discussie. We laten die discussie hier grotendeels voor wat die is, omdat het (gezien de randvoorwaarden voor dit advies) te ver voert om nauwkeurig in te gaan op de verschillen tussen ontwikkelde methoden en meetinstrumenten en voor- en nadelen daarvan. Uit het onderzoek dat voor dit advies is uitgevoerd, komen echter twee punten naar voren die wij van belang achten om in toekomstig prevalentieonderzoek rekening mee te houden dan wel keuzes in te maken:

- Veel deskundigen zijn van mening dat gedragingen op zichzelf weinig zeggen (zelfs de prevalentiecijfers vertroebelt door deze te verhogen en geweld te globaliseren), en dat huiselijk geweld bepaald wordt door de context van die gedragingen, en dan met name de intensiteit en de objectieve en beleefde gevolgen ervan, maar ook de aard van de relatie waarbinnen deze plaatsvinden.
- Er is een verschil van mening over de vraag of gedragingen die niet strafbaar zijn, maar wel op relationele spanningen kunnen wijzen, wel geschikt zijn om (ernstig) huiselijk geweld te meten.

We lichten dit hieronder toe.

Context

De ernst van de mishandeling wordt niet alleen bepaald door de gebruikte geweldsvorm(en), eventueel in combinatie met het aantal voorvallen; maar

ook door de duur van de mishandeling en de gevolgen ervan (Stark, 2010; Hamby, 2009; Myhill, 2015). Daarin worden sekseverschillen en gender zichtbaar. Zo laten Walby et al. (2015) zien dat de asymmetrie tussen mannelijk en vrouwelijk slachtofferschap toeneemt als niet alleen het aantal slachtoffers wordt gemeten, maar ook het aantal incidenten (méér vrouwen zijn slachtoffer van veel meer incidenten). Daarnaast blijkt dat ernstig geweld (in de zin van geweld dat in het strafrecht gezien wordt als misdaad) voor een groot deel (71%) wordt gepleegd tegen vrouwen, en voor een significante minderheid (29%) tegen mannen (Walby et al., 2014). Hester (2009, 2013) vond in een longitudinale studie naar 96 mannelijke en vrouwelijke plegers van partnergeweld (geselecteerd uit politiedossiers) eveneens dat het geweld dat mannen pleegden veel ernstiger van aard was en frequenter (ook in relaties met wederzijds geweld) dan het geweld dat vrouwen pleegden. Wanneer vrouwen ernstig geweld gebruikten, maakten ze relatief vaker gebruik van een wapen/voorwerp en werden ze veel vaker opgepakt. De groep mannelijke plegers was echter veel gevaarlijker, zo toonden zij aan in dit onderzoek, gezien de ernstiger gevolgen van het geweld door mannen.

Diverse auteurs wijzen er in relatie tot onderzoek naar daderschap op basis van zelfrapportage op dat mannen en vrouwen anders over plegerschap rapporteren; vrouwen zouden iets eerder als geweld zien dan mannen (bijv. Hamby 2009). Ook de taal en de verschillende betekenissen van taal over bijvoorbeeld psychisch geweld maken interpretaties lastig. Het aanvullen van 'self-report' met 'partnerreport' zou hier een oplossing voor kunnen zijn: koppels bevragen op zowel het door henzelf, als het door de partner gepleegde geweld. Archer (1999) vond in een metastudie dat er bij zowel mannelijke als vrouwelijke plegers sprake is van onderrapportage, maar bij de mannen meer dan bij de vrouwen. Nybergh et al. (2012) stellen dat meet-instrumenten voor partnergeweld apart gevalideerd moeten worden voor mannen en vrouwen om er zeker van te zijn dat ze voor beide groepen en het meten van de onderlinge verschillen tussen vrouwen en mannen geschikt zijn.

Ook de gevolgen van het geweld lijken voor mannen en vrouwen anders te zijn. Archer (2000) vindt dat verwondingen bij vrouwen vaker ernstiger zijn dan bij mannen, zij het dat verwondingen bij mannen niet verwaarloosbaar zijn en er dus ook zeker sprake is van vrouwen die hun mannelijke partner verwonden. Hij vond dit op basis van een metastudie van studies die in grote meerderheid de CTS2 gebruikten; Hester² heeft de ervaring dat dieper uitvragen het mogelijk maakt om een beter onderscheid te maken tussen vervelend gedrag en mishandeling, tussen enkelvoudig geweld met weinig impact en ernstige mishandelingen met grote impact. Tjaden en Thoennes (2000) vonden dat vrouwen meer verwondingen rapporteerden, meer verloren werktijd als gevolg van het geweld, en meer gebruik van medische en psychische diensten en van justitie. Door andere auteurs is gesuggereerd dat we hier mogelijk te maken hebben met onderrapportage door mannen en een

² In het met haar gevoerde interview.

(nog) groter taboe op mannelijk dan op vrouwelijk slachtofferschap van partnergeweld, en Dutton & Nicholls noemen een aantal studies die daarop wijzen (Dutton & Nicholls, 2005). Dit soort tegenstrijdige gegevens maakt dat het belangrijk is om kenmerken van mannelijk slachtofferschap als context-variabele mee te nemen.

Een andere context- en impactfactor die relevant is in relatie tot gender, is de relatie tussen pleger en slachtoffer: er is sprake van geweld tussen partners, tussen ex-partners, geweld tussen ouders en kinderen of geweld tussen andere huisgenoten en wat is de impact van het geweld op de relaties met andere gezins- of familieleden? Bij partnergeweld zou daarbij bovendien een onderscheid gemaakt kunnen worden tussen relaties waarin partners relatief gelijkwaardig zijn, en relaties waarin sprake is van ongelijkwaardigheid, macht (overwicht) en afhankelijkheid, om meer zicht te krijgen op de rol van coercive control (Stark, 2010; relevante indicatoren op dit punt zijn bijvoorbeeld verschillen in leeftijd, opleiding, inkomen en etniciteit; zie verder hierover de volgende paragraaf).

Een ander relevant aspect van de context betreft de cultuur, de familie-verhoudingen en de familiegeschiedenis. Bekend is dat kinderen die door hun ouders mishandeld zijn en/of getuige zijn van geweld tussen hun ouders, later vaker zelf geweld gebruiken tegen hun partner of kind, of slachtoffer van partnergeweld zijn; jongens die hebben gezien dat hun vader hun moeder mishandelt, lopen meer risico om later pleger te worden, en meisjes die zien dat hun moeder wordt mishandeld lopen meer kans om later slachtoffer te worden. Deze geweldsrelatiepatronen kunnen al zichtbaar worden tijdens de pubertijd. Hechting en trauma spelen hier een belangrijke rol. Daarbij doen zich genderverschillen voor: mannen maken meer kans om later geweld te plegen, vrouwen om later slachtoffer te worden; bij mannen gaat die invloed vooral uit van het getuige zijn van geweld van vader richting moeder, terwijl dat bij vrouwen vooral uitgaat van geweld van moeder richting kind (Capaldi et al., 2012). Cultuur (en daarmee de sociale omgeving van daders en slachtoffers) is van invloed op relatiënormen en verwachtingen van mannen en vrouwen in relaties, maar ook op mogelijkheden om geweld te doorbreken en relaties te beëindigen (Lünnemann et al., 2012 en Pels et al., 2011).

Het bovenstaande betekent dat het belangrijk is om bij prevalentieonderzoek niet alleen cijfers over gedragingen te verzamelen, maar ook informatie over de context waarin die gedragingen plaatsvinden, om vast te kunnen stellen wanneer sprake is van daadwerkelijk geweld en in hoeverre gender daarbij een rol speelt; gedrag, context en impact hangen samen. Belangrijke aspecten van de context zijn:

- Het aantal incidenten, de frequentie en de duur van het geweld.
- De impact van het geweld. Het betreft in ieder geval fysiek/medisch en angst; en in tweede instantie ook hulpzoekgedrag; en relationele impact, zowel naar de pleger (vertrouwen, respect) als naar andere sociale en

familierelaties (zoals maakte me zwart in de ogen van de kinderen, stelde me in een kwaad daglicht, vernedering).

- De combinatie van de soorten van geweld en de soorten en de mate van impact die het heeft. Zo kan de groep worden onderscheiden die veel soorten van geweld meemaakte, gedurende langere tijd, die veel soorten impact meldt en grote behoefte heeft aan bescherming en veiligheid.
- De relatie waarin het geweld plaatsvindt (wie tegen wie, maar ook (on)gelijkwaardigheid).
- De familiegeschiedenis (intergenerationele overdracht, hechting, trauma) en cultuur van beide partners (bijvoorbeeld bonding & bridging³, gesloten gezinnen, isolement).

Strafbare feiten versus relationeel gedrag in brede zin

Alle experts met wie voorafgaand aan de expertmeeting voor dit advies is gesproken, wijzen op het feit dat een deel van het prevalentieonderzoek gedragingen meet die op zichzelf niet gewelddadig zijn, die niet per se wijzen op huiselijk geweld (maar bijvoorbeeld op 'gewoon een ruzie' of 'gewoon opvoeden') en die ook niet strafbaar zijn. Dit kan de uitkomst vertroebelen, de overheid wil immers vooral zicht op geweld dat van dusdanige ernst is dat overheidsingrijpen geboden is en aansluiten daar waar de veiligheid in het geding is. Zo stellen zowel Walby als De Boer in gesprekken die voor dit advies zijn gevoerd voor om psychisch geweld niet te meten, met uitzondering van stalking en dreiging met geweld/wapen. Of om, als het wel gemeten wordt met het oog op het identificeren van coercive control, het niet in het prevalentiecijfer op te nemen. Hester stelt daarentegen dat het belangrijk is om zowel het geweld (ook psychisch) als de impact heel breed, maar ook heel precies uit te vragen en dit soort vragen aan surveys toe te voegen, en heeft in eigen onderzoek ook de vraag opgenomen of respondenten zelf van mening zijn dat in hun relatie sprake is/was van partnergeweld (Hester et al., 2015). Lünemann stelt dat sommige gedragingen alleen in hun context bezien kunnen wijzen op psychisch geweld en controle. Dat vereist verdieping en kan volgens haar niet in een survey. Zij merkt bovendien op dat taal een belangrijke rol speelt in dit soort onderzoek en dat het de vraag is wat er wordt gemeten met dichotome variabelen en het aggregeren van verschillende soorten geweld in één cijfer. Het bovenstaande betekent dat als psychisch geweld van partners en ex-partners wordt uitgevraagd in een survey, dit zo precies mogelijk moet gebeuren én in analyse en rapportage duidelijk gekoppeld moet worden aan informatie over ernst, frequentie/intensiteit, context en impact van het geweld.

2.2.2 Wat is de rol van macht, dwang en controle gedurende het hele proces van het geweld?

De laatste jaren richten verschillende auteurs zich op de vraag naar de rol van controle binnen huiselijk geweld en of (en hoe) deze kan worden gemeten. We

³ Bonding: partnerschap en netwerken tussen homogene groepen; bridging: overbruggende contacten tussen heterogene groepen (Putnam, 2000).

zien dit sterk terug bij de typologie van Johnson (2008), het werk van Myhill (2015) als vervolg daarop en de uitbreiding door Emery (2011).

Johnson (2008) onderscheidt vier geweldstypen op basis van de dynamiek van controle en geweld in een partnerrelatie:

1. Situationeel geweld (common couple violence): er is sprake van regelmatig terugkerende conflicten die soms escaleren in tweezijdig geweld, er is geen sprake van controle.
2. Wederzijds gewelddadig verzet: beide partners zijn gewelddadig en controlerend.
3. Gewelddadig verzet: één partner is gewelddadig en controlerend, de ander is gewelddadig in reactie daarop.
4. Intimate terrorism of coercive control: de ene partner is gewelddadig en controlerend, de ander niet. Er is sprake van dwang en druk in de uitoefening van coercive control. Het gaat om intimideren, bedreigen, economische mishandeling, privileges, isoleren, emotionele mishandeling, gebruik van kinderen, minimaliseren, ontkennen en de ander de schuld geven. Dit patroon is in hoge mate genderbepaald. Het zijn vooral mannen die dit type geweld plegen.

Interessant is dat Johnson (2008) verschillende facetten van dwang onderscheidt:

1. Iemand iets laten doen wat deze niet wil.
2. Straffen en intimideren als iemand zich daar niet aan houdt (deuk in de deur of marteling van huisdier als intimiderende boodschap).
3. Monitoren en controleren van het gedrag: corrigeren en interfereren.
4. Verminderen van het verzet door te ondermijnen en te laten zien dat de ander waardeloos is.

Johnson pleit ervoor om in onderzoek vragen te stellen over de dreiging, de intimidatie, het toezicht en het verminderen van weerstand om dit ernstige geweldspatroon te onderscheiden van andere.

Bij intimate terror of coercive control is er volgens Myhill (2015) sprake van:

- Een voortdurend proces van mishandeling.
- Denigrerend gedrag dat een aanslag pleegt op de identiteit en de zelfwaardering van het slachtoffer.
- Waarneming van bedreiging door het slachtoffer.
- Leidend tot een zekere mate van voortdurend aanwezige angst.

De impact van coercive control op het slachtoffer is groot, Myhill (2015) benoemt de volgende kenmerken:

- gegeneraliseerde angst;
- degradatie;
- tot object worden gemaakt;
- verlies van (zelf)vertrouwen;
- verlies van vermogen tot verzet;
- zelfverwijt;
- vervorming van de realiteit.

In het gesprek dat wij voor dit advies met Myhill voerden, benadrukt hij dat gendersensitief onderzoek vereist dat bij het uitvragen van geweldsvormen ook de impact in kaart wordt gebracht. De uitdaging is om dat in een beperkt aantal vragen te doen. De British Crime Survey is een voorbeeld van een onderzoek waarin dit gebeurt, en waarop secundaire analyse dan ook zicht biedt op coercive control (Myhill 2015). Myhill wijst erop dat er internationaal op dit vlak ook actuele ontwikkelingen zijn. Het kan relevant zijn om van gedachten te wisselen met de onderzoekers die daarmee bezig zijn om via die weg tot betere vragen te komen.

Een belangrijke toevoeging uit de expertmeeting op dit punt is dat intimate terror niet samen *hoeft* te gaan met fysiek geweld: soms is dit in het verleden zo heftig geweest dat fysiek geweld al jaren niet meer nodig is om het slachtoffer te kunnen controleren; verwijzingen naar dat verleden zijn dan voldoende.

Door weigeringen en selectieve non-respons is het aantal gevallen van intimate terror in populatiegerichte studies relatief klein. Het loont om deze selectieve non-respons verder uit te vragen in onderzoek. Interessant in dit kader is bijvoorbeeld de bevinding van Römken (1989) dat vier procent van de voor haar onderzoek benaderde vrouwen niet te benaderen was doordat de echtgenoot haar expliciet verbood om mee te doen of gewoon weigerde de vrouw aan de telefoon of voordeur te laten komen.

Myhill deed een secundaire analyse op de data van de Crime Survey for England and Wales waarin hij naast gedragingen variabelen meeneemt die volgens hem het dichtst in de buurt komen van het meten van coercive control als voortdurend proces: herhaaldelijk kleineren en angst inboezemen.⁴ Hij vindt aanzienlijke genderverschillen in coercive control: bijna dertig procent van de mishandelingen die vrouwen rapporteerden, viel in deze categorie, tegen zes procent van de mishandelingen die mannen rapporteerden (Myhill, 2015). Hij vond dat coercive control gepaard gaat met ernstiger en meer frequent fysiek geweld, een grotere impact heeft op zowel fysieke als emotionele gezondheid, en gepaard gaat met een grotere kans op het voortduren van het geweld na afloop van de relatie. Evenals Marianne Hester stelt hij dat het belangrijk is om onderscheid te maken tussen lastig en vervelend gedrag tussen partners in een relatie, en structurele mishandeling.

Hester heeft in het gesprek met ons (maar zie bijvoorbeeld ook Hester et al., 2010) grote waardering voor het werk van Myhill en Stark (zie onder) uitgesproken, maar merkt op dat het belangrijk is om een gedetailleerder beeld te krijgen van impact dan in de genoemde studies mogelijk is geweest. Zij denkt dan aan variabelen als:

- zich nog geliefd voelen;
- verlies van respect;

⁴ 'Repeatedly belittled you to the extent that you felt worthless' en 'frightened you, by threatening to hurt you or someone close to you'.

- geen vertrouwen meer in partner/relatie;
- verlies van concentratie;
- zelfverwonding;
- effect op de seksuele relatie;
- verlies aan contact met de kinderen;
- ondermijning van ouderrol;
- zich verdrietig en depressief voelen;
- geschokt zijn;
- partner willen verlaten;
- bang zijn dat de partner haar/hem verlaat;
- harder werken om het de partner naar de zin te maken;
- medelijden hebben met de partner;
- actie ondernemen, zoals terugvechten, verdedigen, of juist niets doen.

Stark (2010) stelt dat dwang in een relatie waarin sprake is van structurele ongelijkheid tussen partners andere consequenties heeft dan in een relatief gelijkwaardige relatie. Emery (2011) bouwt voort op Johnson's typologie, maar voegt daar iets aan toe dat in eenzelfde lijn van denken ligt. Hij onderscheidt vijf typen geweld op basis van de orde binnen een relatie, de machtsstructuur en legitimiteit van geweld. In die typologie is wie het geweld pleegt gerelateerd aan wie macht heeft:

- Anarchistisch/anomisch huiselijk geweld: vindt plaats door beide partners in een relatie zonder normatieve orde. Geweld is onvoorspelbaar, maar kent een zekere rationele basis (bedoeld om iets te bereiken), er is sprake van multiproblematiek.
- Gewelddadig conflict: vindt plaats in een relatie die een zekere orde kent en waarin macht min of meer gedeeld wordt. Geweld vindt plaats in de context van partnerconflict.
- Tolerant dictatorschap: de relatie kent een orde, maar meer ongelijkheid dan bij gewelddadig conflict. Geweld vindt plaats door de ondergeschikte partner (en er gaat weinig dreiging richting de partner met meer macht van uit).
- Despotisch dictatorschap: geweld is gericht op het bevestigen/in stand houden van de orde, maar willekeurig; de relatie is minder gelijkwaardig dan in het vorige type en er is sprake van psychopathologie.
- Totalitair dictatorschap: de relatie is zeer sterk geordend en zeer ongelijk, geweld heeft als functie macht en orde te bestendigen.

Holzworth Monro (2000) ontwikkelde een dadertypologie op basis van a) de ernst van het geweld; b) het onderscheid tussen gegeneraliseerd geweld en specifiek geweld en c) persoonlijkheidsproblematiek en psychopathologie. Zij komt tot vier typen:

- beperkt antisociaal;
- family only (geweld alleen in relatie thuis);
- dysphoric (psychopathologie en borderline);
- antisociaal en generiek geweld.

Hoewel deze typologie niet over gender *an sich* gaat, schetst deze wel een beeld van de relatiedynamiek waarin geweld plaatsvindt. Een belangrijke les uit het werk van Holzworth Monro is dat geweld niet homogeen is en dat het ook niet altijd goed te herkennen is; met name psychopathologie is heel lastig te herkennen.

De experts met wie is gesproken, raden af om een typologie te gebruiken als de basis voor toetsing in prevalentieonderzoek. Typologieën dragen het risico in zich dat fictieve scheidingen tussen geweldsvormen ontstaan, die de aard van het geweld geen recht doen. Maar de typologieën laten wel zien hoe auteurs geweld definiëren en vooral ook categoriseren, en daar zitten interessante lessen in. Typologie kan een relevante rol spelen bij de analyse en heeft, aldus één van deze experts, ook zeker praktisch klinische behandelrelevantie. Op basis van de hierboven beschreven typologieën stellen wij dat het belangrijk is om in prevalentieonderzoek aandacht te besteden aan:

- dwang en controle binnen partnerrelaties waarin geweld plaatsvindt;
- macht en (on)gelijkheid binnen partnerrelaties waarin geweld plaatsvindt;
- kenmerken van de pleger, met name gewelddadigheid binnen-/buitenshuis en psychopathologie, en kenmerken van het slachtoffer (psychisch maar ook anderszins); patronen.

2.2.3 Zet het geweld zich voort na afloop van de relatie en zo ja, hoe?

Inmiddels is bekend dat veel partnergeweld zich voortzet of start na beëindiging van de relatie. Dat speelt zowel als er kinderen in het spel zijn als wanneer dat niet het geval is. De laatste tijd is er veel aandacht voor het fenomeen 'complexe scheiding' of 'vechtscheidingen'. In dat soort situaties spelen macht en controle een belangrijke rol en kan sprake zijn van 'oudervervreemding' (de controlerende, sturende ouder zet de kinderen er stelselmatig toe aan om de andere ouder negatief te bejegenen en manipuleert, controleert en intimideert via de kinderen) en geweld tegen de (ex-)partner en kinderen (Dijkstra, 2016; zie ook Myhill (2015) hierboven over ex-partnergeweld in relatie tot coercive control). Parker et al. (2008) vonden dat controle en dwang door ex-partners zich kunnen voortzetten nadat de relatie is verbroken. Thiara & Humphreys (2015) introduceren in dit kader het begrip 'absent presence': ook al is de relatie verbroken, plegers blijven aanwezig in de levens van slachtoffers en kinderen na de mishandeling. Het is belangrijk om in prevalentieonderzoek zicht te krijgen op dit ex-partnergeweld, en het is belangrijk om dat te kunnen verbinden aan kwesties van macht en controle.

2.3 Toetsingskader

Op basis van het bovenstaande stellen wij dat gendersensitief prevalentieonderzoek de context betreft, samenhang en combinaties (patronen) in de

aard van het geweld zoekt en de consequenties van het geweld uitvraagt op meerdere niveaus: emotioneel, fysiek, mentaal, relationeel, sociaal, maatschappelijk, qua gezondheid, et cetera. Het onderzoek vraagt het geweld zorgvuldig en gedetailleerd uit, zowel van de respondent zelf als van de ander (wat heb je zelf ervaren en wat heb je zelf gedaan?). Dit leidt tot het volgende toetsingskader.

Tabel 2.2 Toetsingskader

Vraag (analyse)	Variabelen
Wie pleegt welk geweld tegen wie en met welk effect?	• Frequentie en duur van het geweld. • Aantal incidenten. • Beperking psychisch geweld tot stalking en strafbare bedreiging <u>of</u> psychisch geweld heel precies uitvragen en in analyse en rapportage duidelijk koppelen aan ernst, frequentie/intensiteit, context en soorten impact van het geweld. • Relatie pleger-slachtoffer (afhankelijkheden (verschillende soorten), (on)gelijkwaardigheid, macht, hebben van gezamenlijke/gezamenlijk opvoeden van kinderen). • Gevolgen van het geweld (fysiek, psychisch, relationeel, financieel, angst, hulpzoekgedrag op korte en lange termijn). • Aandacht voor percepties van geweld door daders en slachtoffers, mannen en vrouwen. • Slachtofferschap/getuige van partnergeweld als kind van slachtoffer en pleger in combinatie met bijvoorbeeld hechtingsproblemen/trauma (niet-ingrijpende ouder).
Wat is de rol van macht, dwang en controle gedurende het hele proces van het geweld?	• Controle en de impact daarvan als continuüm met intimate terrorism als uiterste eind. • Aandacht voor relatie-orde⁵, macht en normen in relatie tot dader- en slachtofferschap.
Zet het geweld zich voort na afloop van de relatie en zo ja, hoe?	• Ex-partners onderscheiden van huidige partners (ook geweld start na de relatie). • Specifieke aard van ex-partnergeweld (andere manieren van controle, ondermijnen relatie ouder-kind et cetera).

Een belangrijk aandachtspunt bij bovenstaand toetsingskader is dat het een totaalbeeld bevat van wat wenselijke informatie is met het oog op de rol van gender bij de prevalentie van huiselijk geweld. Het toetsingskader is gebruikt om het prevalentieonderzoek uit 2010 langs te leggen. Het is geen minimum-norm van wat in prevalentieonderzoek moet worden uitgevraagd, maar geeft een kader voor gendersensitiviteit. Het is aan de onderzoekers om dit, in overleg met inhoudelijk experts, om te zetten in een werkbaar set vragen.

⁵ Hiermee wordt verwezen naar de typologie van Emery, die refereert aan de orde binnen relaties (zie par. 2.2.2).

Bureau Dijkstra

3 ANALYSE PREVALENTIEONDERZOEK 2010

Dit hoofdstuk beschrijft de uitkomst van de analyse op gendersensitiviteit van de in 2010 uitgevoerde onderzoeken naar de aard en de omvang van huiselijk geweld: zowel de studie naar slachtoffers, het daderonderzoek, de vangst-hervangststudie als de synthese. De analyse is uitgevoerd met behulp van het toetsingskader (hoofdstuk 2). De vragen en variabelen (opzet onderzoek, verzamelde informatie), uitgevoerde analyses en rapportages van bovengenoemde onderzoeken zijn vergeleken met de elementen in het toetsingskader. We beschrijven de resultaten aan de hand van de drie centrale vragen uit het toetsingskader. Deze vragen zijn:

- Wie pleegt welk geweld tegen wie en met welk effect?
- Wat is de rol van (onzichtbare) macht, dwang en controle gedurende het proces van geweld?
- Start of zet het geweld zich voort na afloop van de relatie en zo ja, hoe?

Deze analyse heeft geleid tot ideeën voor aanvullende dataverzameling en nadere analyses. Die ideeën zijn met onderzoekers en betrokkenen uit de uitvoeringspraktijk besproken in een expertmeeting. De bespreking heeft geleid tot een aantal aanvullingen en een prioriteitstelling, die is verwerkt in de beschrijving van mogelijke aanvullende dataverzameling en analyses.

3.1 Wie pleegt welk geweld tegen wie en met welk effect?

Het doel van deze vraag is om gewelddadig gedrag in context te kunnen plaatsen, en zo beter te kunnen waarnemen wanneer en in welke mate dit samenhangt met gender.

3.1.2 Bevindingen

Tabel 3.1 bevat een samenvatting van relevante variabelen in de gebruikte vragenlijsten. Een uitgebreid overzicht van alle variabelen in de gebruikte vragenlijsten is opgenomen in de bijlage.

Tabel 3.1 Relevante variabelen in de gebruikte vragenlijsten

Vraag	Variabelen in slachtoffervragenlijst	Variabelen in dadervragenlijst
Wie?	• <u>Relatie van slachtoffer tot dader*</u> • <u>Leeftijd, opleidingsniveau, etniciteit</u> • Leeftijd, opleidingsniveau, betaalde baan van dader • <u>Eigen daderschap (zie cel hiernaast)*</u> • psychisch en fysiek welzijn, middelengebruik dader	• <u>Relatie van dader tot slachtoffer*</u> • Leeftijd, opleidingsniveau, betaalde baan, financiële situatie, etniciteit van dader • <u>Contact met politie als verdachte van huiselijk geweld en geweld buiten huiselijke kring*</u> • Middelengebruik dader

Vraag	Variabelen in slachtoffervragenlijst	Variabelen in dadervragenlijst
Welk geweld?	• <u>Evident huiselijk geweld: lichamelijk geweld, seksueel geweld, overig geweld minstens 10 gebeurtenissen op jaarbasis; andere voorvallen zijn ingedeeld onder 'incidenten in huiselijke kring'</u>* Verdeeld over 3 clusters: • <u>Lichamelijk geweld en stalking</u> • <u>Seksueel geweld</u> • <u>Overig geweld</u> • Frequentie* • Duur* en leeftijd bij start en stoppen van het geweld. • Motief van de dader (volgens het slachtoffer) o.a. <u>psychische problemen, middelgebruik en jaloezie*</u> • Mate waarin slachtoffer vindt dat er sprake is van ernstig geweld en van een misdaad	• <u>Onderscheid tussen psychisch, lichamelijk en seksueel geweld*</u> • Clustering naar drie dadergroepen: • incidenteel psychisch geweld: uitsluitend psychisch geweld, zowel 'een incident' als 'enkele keren' (deelgroep = evident psychisch geweld = relatief veel vormen, controle, stalking) • incidenteel lichamelijk geweld: (minstens ook) lichamelijk geweld, altijd een incident • structureel geweld: enkele keren/regelmatig HG • Frequentie • Duur: idem als bij slachtoffers • Aanleiding voor HG-voorvallen in algemene zin waaronder stress, middelengebruik, ruzie en agressie/geweld door partner
Tegen wie?	• <u>Sekse van het slachtoffer*</u> • <u>Leeftijd, opleidingsniveau, etniciteit*</u> • <u>Relatie tussen slachtoffer en dader*</u>	• <u>Relatie tussen dader en slachtoffer*</u>
Met welk effect?	• <u>Lichamelijk letsel*</u> • <u>Behandeling door huisarts/ziekenhuis nodig*</u> • <u>Melding bij politie*</u> • Reactie slachtoffer op geweld ('verzet', maar categorieën zijn breder) • Allerhande gevolgen: relationeel (waaronder echtscheiding), werkgerelateerd, financieel, middelengebruik, psychische problemen, angst, seksueel, depressie, zelfvertrouwen, lichamelijk letsel, zelfmoordpoging, op iets of iemand afgereageerd. • Lichamelijk letsel nader uitgevraagd, inclusief levensgevaar • Hulpzoekgedrag (bevat indicaties van impact)	• <u>Behandeling door huisarts/ziekenhuis nodig*</u> • Lichamelijk letsel bij slachtoffer (verschillende vormen uitgevraagd) • Slachtoffer heeft medische zorg van arts of verpleegkundige nodig • Slachtoffer blijft thuis van werk of school • Dader blijft thuis van werk of school • Contact met politie n.a.v. voorval(len), handelen politie, eventueel strafrechtelijk traject en verloop daarvan • Gevolgen in de zin van scheiding/verbreken contact met slachtoffer/familie/vrienden, werk verliezen, verhuizen, overspannenheid, middelengebruik, neerslachtigheid en negatiever zelfbeeld • Hulpzoekgedrag (bevat indicaties van impact)

Onderstreep*: in fase 1 uitgevraagd, andere variabelen uitgevraagd in verdieping.

Analyses

Als we kijken naar de uitgevoerde analyses, zien we dat deze in het slachtofferonderzoek¹ het meest uitgebreid zijn (althans voor zover erover is gerapporteerd):

- De drie in de tabel genoemde geweldsclusters (lichamelijk geweld/stalking, seksueel geweld en overig geweld) in relatie tot sekse/etniciteit/leeftijd slachtoffer, relatie slachtoffer-pleger, motief voor geweld, melding bij politie.
- Samenhang tussen slachtoffer- en daderschap naar sekse en naar aard geweld (in secundaire analyse uitgebreid naar geweldsvorm).
- De drie geweldsclusters in relatie tot gevolgen, motieven, gedrag binnen de relatie, daderkenmerken, verzet tegen de dader en hulpzoekgedrag. Deze

¹ Intomart GfK (2010). *Slachtofferschap van huiselijk geweld. Aard, omvang, omstandigheden en hulpzoekgedrag.*

- clusters zijn in de verdieping gekoppeld aan ernst in de zin van gevolgen, context en impact (zoals gemeten), maar niet aan frequentie/intensiteit.
- Achtergrondkenmerken van plegers (maar niet sekse) in relatie tot achtergrondkenmerken slachtoffers (maar niet betaalde baan).
 - Gerapporteerd over gedrag binnen de relatie naar geweldscluster en naar sekse; maar niet naar de combinatie van geweldscluster en sekse.
 - Hulpzoekgedrag naar sekse slachtoffer, leeftijd, opleiding, geweldscluster en autochtoon/allochtoon.
 - Gerapporteerd over ander gewelddadig gedrag en contact met politie van dader (in relatie tot achtergrondkenmerken slachtoffer).
 - Gerapporteerd over invloed van specifieke gebeurtenissen op het gedrag van de dader (naar geweldsclusters en naar achtergrondkenmerken slachtoffers).
 - In rapportage zijn profielen van slachtoffers gemaakt: naar sekse, leeftijd waarop geweld begon, aantal daders, duur van het geweld, al dan niet voortduren van het geweld en al dan niet lichamelijk letsel. Bij leeftijd, duur, voortduren en letsel geen onderscheid naar sekse binnen de twee categorieën.

De rapportage van het daderonderzoek² bevat de uitkomsten van de volgende analyses:

- Geweldsvormen en dader-slachtofferrelaties in de totale onderzoeksgroep.
- De drie dadertypen (incidenteel psychisch, incidenteel lichamelijk en structureel) naar sekse, etnische achtergrond, opleidingsniveau, burgerlijke staat, financiële situatie dader, middelengebruik dader, geweld in andere relaties, deviantie in andere contexten (geweld buiten huiselijke kring, contact met politie, 'foute vrienden'), huiselijk geweld in jeugd.
- Voor de twee dadergroepen van 'echt' huiselijk geweld: geweldsvorm, locatie, getuigen, middelengebruik, aanleiding, gevolgen.
- Verschillen tussen mannen en vrouwen (alleen significante verschillen gerapporteerd).

Het daderonderzoek bevat ook een onderzoek naar de reclasseringspopulatie. Dit bevat informatie op ongeveer dezelfde kenmerken van daders, zij het dat hier geen gebruik is gemaakt van de drie hierboven genoemde dadertypen, maar enkel op geweldsvorm in de zin van psychisch, lichamelijk, seksueel of een combinatie daarvan is gerapporteerd. De data zijn uiteraard van een andere orde, omdat ze niet afkomstig zijn van de daders zelf, maar gebaseerd zijn op de oordelen en inschattingen van de reclasseringswerkers die de RISC's³ hebben ingevuld. Naast achtergrondkenmerken op criminogene factoren bevat dit deel van de rapportage ook informatie over justitiecontacten

² Knaap, L.M. van der, F. el Idrissi en S. Bogaerts (2010). *Daders van huiselijk geweld*. Den Haag: WODC.

³ Recidive InschattingsSchalen: het diagnose-instrument van de Nederlandse reclasseringsorganisaties waarmee reclasseringswerkers het recidiverisico van delinquenten inschatten en in kaart brengen welke zogeheten criminogene factoren aan dit risico ten grondslag liggen.

en recidive. Duidelijk is dat de daders in de reclasseringspopulatie niet overeenkomen met één van de dadertypen die op basis van de survey zijn opgesteld. Dat roept de vraag op hoe deze groep ernstige en deviante plegers in nieuw onderzoek geïntegreerd kan worden, als niet gekozen wordt voor herhaling van dit deelonderzoek.

Synthese(rapport)

Het syntheserapport⁴ bevat een weergave van de uitkomsten van de deelrapporten op hoofdlijnen (veelal onderverdeeld naar sekse). De deelstudies worden beperkt met elkaar in verband gebracht en verschillen in uitkomsten worden niet geproblematiseerd. Wel wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de overeenkomsten in de omvang van slachtofferschap en spreiding over de seksen daarvan tussen de vangst-hervangst- en de slachtofferstudie.

In het syntheserapport valt op dat de term 'evident huiselijk geweld' (zie tabel hierboven), die ontwikkeld lijkt te zijn op basis van de clustering in het slachtofferonderzoek, ook wordt toegepast op de dadertypen in het daderonderzoek, terwijl daar (voor zover kan worden nagegaan) andere combinaties van variabelen onder liggen (par. 4.7 daderonderzoek).

Het syntheserapport rapporteert over een aantal aanvullende analyses:

- Partnergeweld in relatie tot sekse en geweldsvorm.
- Empirische toets op de mogelijkheid om intimate terrorism te kunnen onderscheiden bij partnergeweld.
- Gecombineerd slachtoffer- en daderschap in één persoon.

Veel informatie uit de deelonderzoeken is niet overgenomen in het syntheserapport. Deels betreft het informatie die relevant kan zijn in het licht van het duiden van de cijfers over dader- en slachtofferschap:

- Van het daderonderzoek is alleen een zeer summiere samenvatting opgenomen.
- Het verdiepend slachtofferonderzoek is op hoofdlijnen samengevat. Daarbij zijn antwoordcategorieën bij elkaar geplaatst, wat ten koste is gegaan van het kunnen onderscheiden van bepaalde motieven en emoties, zoals angst en controle.
- Gevolgen van huiselijk geweld zijn beperkt gerapporteerd. Uit het slachtofferonderzoek is de informatie over relationele gevolgen, gedrag binnen de relatie en verzet tegen de dader niet overgenomen. Daardoor blijft in het syntheserapport onvermeld in welke mate het geweld tot angst bij de slachtoffers leidt. Ook is niet vermeld dat vrijwel alle onderzochte gevolgen van huiselijk geweld vaker voorkomen bij vrouwelijke dan bij mannelijke slachtoffers. De in het daderonderzoek onderzochte gevolgen zijn slechts zeer beperkt in het syntheserapport opgenomen.

⁴ Veen, H.J.C. van der en S. Bogaerts (2010). *Huiselijk geweld in Nederland*. Boom Juridische Uitgevers.

- Ook is in het syntheserapport niets gedaan met kennis over hoe ernstig slachtoffers zelf het geweld vinden en over het welzijn van daders ten tijde van het geweld (wat zowel bij slachtoffers als daders is uitgevraagd).
- De ontwikkelde slachtofferprofielen zijn niet overgenomen en (dus) ook niet gerelateerd aan kennis uit andere onderzoeken.

3.1.2 Verbetermogelijkheden

De analyse en de expertmeeting wijzen op verbetermogelijkheden op het punt van de gebruikte variabelen, de analyses en de rapportage.

Variabelen Op het punt van de variabelen speelt dat de gebruikte variabelen enerzijds niet compleet zijn, anderzijds deels niet meten wat ze beogen te meten. Ontbrekende, en wel wenselijke, variabelen zijn opgenomen in tabel 3.2.

Tabel 3.2 Ontbrekende variabelen wie tegen wie met welk effect

Vraag	Ontbrekende informatie slachtofferonderzoek	Ontbrekende informatie daderonderzoek
Wie (informatie over de dader)?	• Sekse en etniciteit van de dader • Geweld in gezin van oorsprong (als kind, trauma)	-
Welk geweld?	• Een sluitender definitie van stalking⁵ • Cybergeweld	• Idem als bij slachtofferonderzoek
Tegen wie (informatie over slachtoffer en relatie dader-slachtoffer)?	• Afhankelijkheden tussen dader en slachtoffer • Middelengebruik slachtoffer • Betaalde baan slachtoffer • Culturele achtergrond dader en slachtoffer • Rolpatronen • Subcultuur/omgeving die geweld legitimeert • Geweld in gezin van oorsprong (als kind, trauma)	• Idem als bij slachtofferonderzoek • Meer achtergrondkenmerken slachtoffer om relatie pleger-slachtoffer goed te kunnen beoordelen: sekse, etniciteit, opleiding, financiële situatie, werk/scholing slachtoffer, geweld in gezin van oorsprong van het slachtoffer
Met welk effect?	• Pijn • Mate waarin geweld angst/perceptie van dreiging of pijn bij het slachtoffer veroorzaakte • Relationeel voor zover het betrekking heeft op de relatie zelf (bijv. vertrouwen, respect, seksueel gedrag)	• Idem als bij slachtofferonderzoek • Effect bij de pleger zelf: schuldig voelen, spijt

Het advies van de geraadpleegde experts is om waar mogelijk de survey te beperken tot de vragen die er echt toe doen als het erom gaat de omvang van huiselijk geweld te kunnen schatten. Dat zijn de vragen naar de aard, de ernst en de impact van het geweld, waarbij het relevant is om de relatie te kennen. Daarbij is reeds duidelijk dat de wijze waarop seksueel geweld wordt gemeten waarschijnlijk leidt tot een onderrapportage van deze geweldsvorm. Diverse experts vullen daarop aan dat de wijze waarop psychisch geweld wordt gemeten, mogelijk leidt tot een vertroebeling van de uitkomsten, omdat niet duidelijk is in hoeverre bij de hieronder gevatte handelingen daadwerkelijk sprake is van huiselijk geweld; dit valt eigenlijk alleen in relatie tot macht en controle goed te interpreteren. Deze deskundigen pleiten er nadrukkelijk voor

⁵ In Europees verband wordt gesproken van 'repeatedly engaging in threatening conduct directed at another person, causing her or him to fear for her or his safety' (*Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, art. 34).

om huiselijk geweld te onderscheiden van lastig, ruziezoekend of vervelend gedrag van partners. Bovendien vindt veel psychisch geweld inmiddels digitaal of met behulp van moderne technologie plaats, en dat zou ook meegenomen moeten worden. Denk daarbij aan bedreiging en stalking via e-mail en social media, gebruik van spyware, het tegen de wil van het slachtoffer delen van seksueel getinte afbeeldingen en 'impersonation'.

De hierboven beschreven beperking betekent dat een herschikking plaatsvindt tussen de survey en verdiepend onderzoek. Het effect van het geweld in de zin van pijn, angst, lichamelijk en psychisch letsel moet goed worden uitgevraagd in de survey. Vragen die betrekking hebben op motieven, op hulpzoekgedrag, relationele schade en op onder het geweld liggende factoren als trauma, afhankelijkheden en middelengebruik kunnen beter in verdiepende studies worden onderzocht.

Mogelijkheden voor aanvullende analyses op bestaande data

De huidige data bieden, ook zonder de hierboven genoemde aanvullingen, veel mogelijkheden voor aanvullende analyses, die meer licht kunnen werpen op een eventuele rol van gender bij met name partnergeweld.

- Ten eerste is het voor een gendersensitief beeld belangrijk om (onderstaande) analyses uit te voeren op uitsluitend partnergeweld (en zo mogelijk onderscheiden naar partner- en ex-partnergeweld) met daarbij steeds een uitsplitsing naar de sekse van daders en slachtoffers.
- Vervolgens is het wenselijk om variabelen zodanig te clusteren, dat ernstig huiselijk geweld beter kan worden geïdentificeerd dan het geval is wanneer alleen naar geweldsvorm en jaarincidentie wordt gekeken, bijvoorbeeld door clusters te maken van geweldsvorm, frequentie, duur (daarbij ook langere duur meenemend) en ernst. Daarbij is het goed om chronisch geweld apart te identificeren.
- Die zwaarte van het geweld kan vervolgens aan impact worden gekoppeld, waarbij impact een combinatie is van letsel, noodzakelijke behandeling, hulpzoekgedrag en gevolgen (ook relationeel).
- Inzicht in afhankelijkheden kan worden verkregen door achtergrondkenmerken naar sekse van plegers en slachtoffers in relatie tot elkaar te laten zien (daarvoor moet sekse plegers bekend zijn).
- Motieven en factoren die geweld volgens slachtoffer beïnvloeden kunnen tot slot worden gerelateerd aan geweldsvorm, ernst en gevolgen.

Rapportage

Tijdens de expertmeeting is het belang van een zorgvuldige rapportage benadrukt. Veel beleidsmakers en professionals lezen niet het hele rapport, maar alleen de samenvatting, en uiteindelijk blijven vooral de overall cijfers voor slachtoffer- en daderschap hangen. Het is dus belangrijk dat van de cijfers die naar buiten komen, duidelijk is wat ze betekenen: het bereik van de prevalentiestudie moet duidelijk worden gemaakt. Daarnaast geldt dat aggregatie van data, zoals samenvatting van data uit de verdiepende onderzoeken in het syntheserapport, ten koste gaat van de precisie van de bevindingen. Deze leidt tot globalisering van de gegevens, en daarbij onttrekt gender zich al snel aan het zicht; het is daarom belangrijk om in de rapportage apart aandacht aan gendergerelateerde factoren te besteden.

Met het oog op de gendersensitiviteit van het onderzoek is het interessant om in een toekomstige synthese ook in te gaan op:

- De mate waarin het samengaan van dader- en slachtofferschap in het slachtoffer- en daderonderzoek overeenkomen dan wel verschillen.
- Verschillen in de sekse van de slachtoffers van de daders in het panel ten opzichte van de daders in de reclasseringspopulatie.
- Mogelijke verklaringen voor het feit dat het (fase 2) panelonderzoek onder daders vooral zelfrapportage van relatief lichte voorvallen oplevert, terwijl de reclasseringsgroep laat zien dat er ook een zware dadergroep bestaat, en wat dat betekent voor de interpretatie van de uitkomsten.

Daarnaast zouden in de synthese de onderzoeksuitkomsten vaker in een internationale context kunnen worden geplaatst.

3.2 Macht, dwang en controle

3.2.1 Bevindingen

Hieronder is een overzicht opgenomen van de informatie die met betrekking tot deze aspecten in de slachtoffer- en daderonderzoeken is uitgevraagd.

Tabel 3.3 Relevante variabelen in de gebruikte vragenlijsten

Vraag	Variabelen in slachtoffervragenlijst	Variabelen in dadervragenlijst
Macht en controle	• <u>Variabelen die wijzen op controlerend en denigrerend gedrag*</u> • Informatie zit in redenen om niet over voorval te willen praten met iemand (niet mogen, niet durven, angst voor herhaling) • In vragen naar gedrag binnen de relatie tussen slachtoffer en dader zitten allerlei variabelen m.b.t. macht: baas spelen, respecteren, minachten, dingen verkeerd doen, niet over geld kunnen beschikken, verbieden met anderen om te gaan, chantage, spullen kapot maken, de deur niet uit mogen, afhankelijk op stellen, dreigen kinderen iets aan te doen/af te pakken • frequentie en aard sociale contacten slachtoffer • vragen over 'levenshouding' • pleger deed het opzettelijk • reactie van slachtoffer • niet naar werk mogen gaan na voorval • te bang zijn om actie te ondernemen • geen plek hebben om naar toe te gaan • gechanteerd of bedreigd worden om geen actie te ondernemen	• <u>Variabelen die wijzen op controlerend en denigrerend gedrag*</u> • Informatie in aanleiding voor geweld: beledigen/kwetsen door slachtoffer, dreigen relatie/contact te verbreken door slachtoffer, denken dat slachtoffer vreemd gaat, niet in belangrijke beslissingen betrokken worden, slachtoffer probeert leven dader te controleren, slachtoffer deed niet wat dader wilde • In vragen naar gedrag binnen de relatie tussen slachtoffer en dader zitten allerlei variabelen m.b.t. macht: respecteren, waarderen, langs elkaar heen leven, vijandige houding hebben, de baas willen spelen, niet over eigen geld laten beschikken, verbieden met anderen om te gaan, chantage, spullen kapot maken, de deur niet uit mogen, dreigen kinderen iets aan te doen/af te pakken • vragen over 'levenshouding'

Vervolg tabel 3.3 Relevante variabelen in de gebruikte vragenlijsten

Vraag	Variabelen in slachtoffervragenlijst	Variabelen in dadervragenlijst
Relatie-orde	- Bij redenen voor geweld is slachtoffers gevraagd naar '<u>zo is onze relatie nu eenmaal</u>', '<u>hij/zij vindt het normaal</u>', '<u>partnerconflict, psychische problematiek en middelengebruik dader en 'de dader vond dat ik het verdiende'</u>'* - uit de hand gelopen situatie - zonder aanleiding ruzie - liefde/genegenheid ten tijde van het geweld - gevraagd <u>waarom slachtoffer er met niemand over heeft gepraat</u>* (zelfde als survey)/niet bij politie heeft gemeld (o.a. het hoort er nu eenmaal bij) - gevraagd naar eigen gebruik van geweld en redenen daarvoor	- Bij redenen voor geweld is o.a. partnerconflict en middelengebruik uitgevraagd, en dat het slachtoffer niet deed wat dader wilde - Bij redenen voor het niet praten over geweld is de optie 'dit soort dingen gebeuren nu eenmaal' opgenomen, maar dit hoeft niet op controle of relatie-orde te wijzen
Cultuur	In verdieping: gevraagd naar invloed van specifieke gebeurtenissen op geweld dader, is bij open categorie door aantal slachtoffers naar cultuur verwezen	-

Onderstreept*: in fase 1 uitgevraagd, andere variabelen uitgevraagd in verdieping.

Analyses

In het slachtofferonderzoek zijn de volgende analyses op het punt van macht, dwang en controle uitgevoerd:

- Wederzijds relationeel gedrag tussen daders en slachtoffers (maar niet voor uitsluitend partnergeweld getoond).
- Verzet tegen de dader en redenen om niet te verzetten in relatie tot geweldscluster, etniciteit, sekse, leeftijd en opleiding.
- Profielen van slachtoffers: bij het genderprofiel is gekeken naar machtsverhoudingen in de partnerrelatie op basis van het wederzijds gedrag, zoals aangegeven door de respondent (slachtoffer).

In het daderonderzoek zijn over het bovenstaande alleen de frequenties van de vraag naar redenen voor geweld en redenen om er niet over te praten opgenomen. Over de vragen naar gedrag binnen de relatie en naar 'levenshouding'⁶ is niet gerapporteerd.

Syntheserapport

Het syntheserapport bevat bovengenoemde analyses niet, omdat het alleen op hoofdlijnen de uitkomst van de verdiepende studies samenvat. Wel wordt in algemene zin genoemd dat angst een reden is om geen hulp te zoeken. Twee andere interessante uitspraken in dit rapport zijn:

- Dat slachtoffers bij wie geweld nog niet is gestopt vaker beperkte sociale contacten hebben.
- Dat langdurig geweld vaker plaatsvindt in het eigen huis van het slachtoffer, waarbij het in de meeste gevallen gaat om (ex-)partnergeweld (hier wordt dus duur van het geweld gebruikt, terwijl daar verder niet over wordt gerapporteerd).

⁶ We gebruiken dit als een verzamelterm voor een twintigtal variabelen waarmee gevraagd wordt naar aspecten van zelfbeschikking en sociale verbindingen, zie bijlage onder 'macht en controle'.

Deze bevindingen worden echter niet gekoppeld aan andere informatie, zoals geweldsvorm, relationeel gedrag, angst en seks.

Interessant is dat in de synthese is nagegaan of het mogelijk is om daders van intiem terrorisme in de data te herkennen. De conclusie is positief, maar de wijze waarop de analyse is uitgevoerd, roept wel vragen op:

- De analyse is uitgevoerd op de data van de verdiepende onlinepanelsurvey onder daders. Daarover is elders in het rapport opgemerkt dat vooral lichte voorvallen zijn gerapporteerd. Dat roept de vraag op of de data dan wel geschikt zijn om zo'n ernstige vorm van HG als intiem terrorisme te identificeren.
- Identificatie gebeurt op basis van vier vormen van controle:
 - partner in de gaten houden/volgen;
 - partner verbieden uit te gaan;
 - partner verbieden met anderen te praten;
 - partner verbieden om afspraken met anderen te maken.

Als een dader positief scoort op minimaal drie van deze vormen, wordt hij/zij ingedeeld in de categorie 'daders van intiem terrorisme'. Daarvoor wordt dus geen kennis gebruikt over impact in de zin van angst en dreiging, of over relationeel gedrag.

- De analyse kan alleen worden uitgevoerd op de lichtere geweldsvormen, omdat er voor de zware geweldsvormen te kleine aantallen beschikbaar zijn.

De analyse laat zien dat alle geweldsvormen, met uitzondering van dreigen de relatie te verbreken, meer voorkomen bij de daders van intiem terrorisme. Dit is een interessante uitkomst, maar gezien het bovenstaande is het niet aan-nemelijk dat deze analyse daadwerkelijk inzicht biedt in daders van intiem terrorisme.

3.2.2 Verbetermogelijkheden

Ook voor de vraag naar de rol van macht, dwang en controle bij huiselijk geweld zijn vanuit de analyse van de eerdere onderzoeken en de expert-meeting verbeterpunten te benoemen.

Variabelen Tabel 3.4 laat zien op welke aspecten van macht, dwang en controle de onderzoeken uit 2010 geen variabelen bevatten.

Tabel 3.4 Ontbrekende informatie macht, dwang en controle

Vraag	Ontbrekende informatie uit slachtofferonderzoek	Ontbrekende informatie uit daderonderzoek
Macht en controle	• Permanente angst, permanente dreiging • Denigrerend gedrag door pleger • Zelfverwonding	• Indicaties van angst bij/dreiging voor slachtoffer, bijvoorbeeld in reactie slachtoffer • Motieven en rechtvaardiging voor controlerend gedrag • Is sprake van verdedigend geweld?
Relatie-orde	• Informatie over iets tegen de zin moeten doen, gestraft worden door dader als slachtoffer zich niet aan de regels houdt	• Bij redenen voor geweld (relatie en situatie ten tijde van voorval) vergelijkbare vragen stellen als bij slachtoffers
Cultuur	• Gerichte vragen naar cultuur als factor in ongelijkheid en geweld	• Idem als bij slachtoffers

Een belangrijke uitkomst van dit adviestraject is de indruk van zowel experts als de auteurs dat echte coercive control niet of nauwelijks naar boven komt in surveyonderzoek. Zij achten verdiepend onderzoek noodzakelijk om hier meer grip op te krijgen. We komen hier in hoofdstuk 4 op terug.

Mogelijkheden voor aanvullende analyses op bestaande data

De bestaande data bieden mogelijkheden voor aanvullende analyses met het oog op macht, dwang en controle, zoals:

- De onderzochte geweldsvormen relateren aan een aantal uitingvormen van macht en controle zoals die zijn gemeten in het relationeel gedrag.
- Het gedrag dat op macht en controle wijst relateren aan duur, frequentie, ernst en gevolgen van het geweld.
- De items die iets zeggen over relatie-orde koppelen aan geweldsvorm.
- Het koppelen van informatie over aanleiding voor geweld door pleger aan geweldsvorm in combinatie met frequentie, duur en gevolgen van geweld.
- Het gebruiken van de vragen over 'levenshouding' om inzicht te krijgen in mate van zelfvertrouwen slachtoffers, in relatie tot controlerend gedrag via andere items en geweldsvormen.
- Dit uitsluitend te doen voor partnergeweld en uit te splitsen naar sekse.

3.3 Ex-partnergeweld

3.3.1 Bevindingen

Ex-partners worden in zowel het dader- als het slachtofferonderzoek onderscheiden in de relaties tussen daders en slachtoffers. In het slachtofferonderzoek worden ze ook in de rapportage onderscheiden, zij het met de kanttekening dat respondenten dit vaak door elkaar halen met de vroegere partner, die het geweld pleegde, maar met wie inmiddels de relatie is verbroken. Römken (1992) vond in haar prevalentiestudie dat mishandelde vrouwen gemakkelijker over geweld spraken in een vorige relatie dan over geweld in hun huidige relatie. In dat laatste geval was de afstand niet zo groot en bleek het moeilijker om dit geweld toe te geven en te benoemen. Ook Johnson et al. (2014) vonden iets vergelijkbaars.

Bepaalde typische vormen van ex-partnergeweld worden echter niet uitgevraagd (andere manieren van controle, ondermijnen ouder-kindrelatie) of niet in verband gebracht met ex-partnergeweld (dreigen kinderen af te nemen, stalking, scheiding als oorzaak/startpunt voor het geweld).

In de rapportages van het daderonderzoek en van de synthese wordt geen onderscheid tussen partners en ex-partners gemaakt, terwijl juist uit onderzoek blijkt dat er bij ongeveer een vijfde van het aantal scheidingen sprake is van veel langdurige en soms hoogoplopende conflicten (soms met fatale afloop waarbij ex-partners en/of kinderen worden gedood) en dat geweld in de voorgeschiedenis en tijdens de relatie zich voort kan zetten na het verbreken van de relatie. Een derde patroon is dat het geweld juist oploait na het verbreken van een relatie, vooral in het eerste jaar na de scheiding.

In het daderonderzoek zijn behalve dreigen de kinderen af te nemen ook geen geweldsvormen opgenomen die typisch zijn voor ex-partnergeweld.

3.3.2 Verbetermogelijkheden

Variabelen Het bovenstaande betekent dat er qua variabelen veel aanvullingen denkbaar zijn op de in 2010 uitgevraagde gedragingen, waarbij het dan met name gaat om gedrag dat zich specifiek voordoet tussen ex-partners. Tabel 3.5 doet hier een voorzet voor. Daarbij is wel belangrijk dat een manier wordt gevonden om er zeker van te zijn dat respondenten daadwerkelijk praten over partners en ex-partners ten tijde van het geweld. Dit kan worden verhelderd door nadrukkelijk verschil te maken tussen geweld tijdens een vorige partnerrelatie en geweld gepleegd door een ex-partner na de relatie en vervolgens deze twee thema's apart uit te vragen en deze tweede vorm van geweld stelselmatig geweld na de scheiding door ex-partners te noemen. Bij ex-partnergeweld is het vervolgens, evenals bij partnergeweld, belangrijk te onderscheiden naar relaties met en zonder kinderen.

Tabel 3.5 Aanvullende variabelen in kader ex-partnergeweld

Vraag	Te vragen informatie in slachtofferonderzoek	Te vragen informatie uit daderonderzoek
Macht en controle	• Stalking (zie boven) • Permanente angst, permanente dreiging, de ander structureel onder druk zetten • Denigrerend gedrag van ex-partner (in bijzijn van het kind) • Aanspannen rechtszaken (aantal en data) • Doen van (valse) melding(en) (aantal en data) • Niet betalen van alimentatie • Uithoren van kind(eren) • Onthouden van noodzakelijke informatie • Niet geven van toestemming voor hulp kind • Impact van bovenstaande tactieken op het slachtoffer	• Is uw ex-partner na de relatie wel eens bang voor u geweest? • Is er sprake geweest van fysiek contact tegen de zin van ex-partner? • Straatverbod, stalking, hinderlijk volgen • Is er een melding gedaan van mishandeling tegen u? • Heeft u rechtszaken aangespannen en zo ja, met welke reden?

Vervolg tabel 3.5 Aanvullende variabelen in kader ex-partnergeweld

Vraag	Te vragen informatie in slachtofferonderzoek	Te vragen informatie uit daderonderzoek
Relatie-orde	• Ex-partner treffen via het kind • Verspreiden van laster (sociaal, overspel, werk) • Contact verbieden met grootouders of andere familie • Strijd om een huisdier of dreigen een huisdier iets aan te doen • Ex-partner bekritisieren als ouder en als persoon, ondermijnen • Overdragen boosheid over en afkeer van de ex-partner op het kind • Bewust niet ingrijpen als andere ouder negatief bejegend wordt (gedogen, ondersteunen, aanmoedigen) • Verminderen van contact van kind met andere ouder • Kind isoleren van sociaal en familiaal netwerk • Beïnvloeden en herprogrammeren van het kind met doel de andere ouder teniet te doen • Kinderen deel laten nemen aan de mishandeling en beschimping (door ze mededader te maken) • Impact van al deze controlerende en intimiderende tactieken op het slachtoffer en haar relaties	• Hoe kijkt u naar uw ex-partner? • Hoe kijkt u naar uw ex-partner als ouder? • Vergelijkbare vragen stellen als bij slachtoffers
Cultuur	• Kinderontvoering • Strijd om paspoorten en verblijfplaats • Culturele codes • Strijd om de omgangsregeling • Verblijfsvergunning • Taal en beschikbaar netwerk • Impact cultuur op slachtoffer	• Idem als bij slachtoffers

Analyse Voor de analyse geldt dat het wenselijk is om een scheiding aan te brengen in de rapportage tussen geweld tussen partners en geweld tussen ex-partners over geweldsvormen die in beide relaties voor kunnen komen.

Rapportage Voor de rapportage geldt dat waar relevant een onderscheid wordt aangebracht tussen partners en ex-partners, dat afzonderlijk wordt gerapporteerd over bepaalde gedragingen die typisch zijn voor ex-partnergeweld, en dat voorbeelden worden gebruikt waaruit deze samenhang blijkt en de werking van gender wordt verduidelijkt.

3.4 **Test: de resultaten van aanvullende analyses**

Voor dit adviestraject is reeds een aantal van de in de voorgaande paragrafen genoemde, exploratieve analyses uitgevoerd. Het doel daarvan was, om te toetsen of een meer sensitieve analyse van de bestaande data inderdaad mogelijk is. Het betreft analyses op kleine aantallen respondenten, waarop geen significantietoets is uitgevoerd. De uitkomsten zijn niet bedoeld om uitspraken te doen over verschillen in slachtofferschap tussen de seksen. Ze zijn bedoeld om na te gaan of andere analyses dan in 2010 zijn uitgevoerd

meer licht op die verschillen kunnen laten schijnen. De uitkomsten van de analyses zijn te vinden in bijlage 4.

Het was niet mogelijk om in het tijdsbestek van dit adviestraject alle mogelijke analyses uit te voeren. Er is voor gekozen om een deel van de hierboven gesuggereerde analyses uit te voeren op het databestand van het slachtofferonderzoek (zowel fase 1 (survey) als fase 2 (verdieping)). De uitkomsten laten zien dat wanneer het soort (gendersensitieve) analyses als waar in de eerste drie paragrafen van dit hoofdstuk naar wordt verwezen, wordt uitgevoerd, verschillen tussen mannen en vrouwen in slachtofferschap beter zichtbaar worden. Dit geeft het belang aan van het meenemen van variabelen die (meer) inzicht bieden in de context, ernst en impact van het geweld.

Als we selectiever zijn in de geweldsvormen die we in de analyse betrekken en analyses toespitsen op (ex-)partnergeweld, dan zien we dat de impact van het geweld groter is voor vrouwelijke slachtoffers, en dat macht en controle vaker een rol spelen bij daders van (ex-)partnergeweld tegen vrouwen dan tegen mannen. Daarmee laten deze analyses ook zien dat de data die in 2010 zijn verzameld informatie bevat die gebruikt kan worden voor gendersensitieve analyses.

Bureau Dijkstra

4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat het antwoord op de vragen die leidend waren voor dit adviestraject, en daarmee ook het advies zelf. Voordat we die antwoorden geven, willen we kort stilstaan bij het doel van het prevalentieonderzoek naar huiselijk geweld, en daarmee het belang van dit advies.

Prevalentieonderzoek dient ertoe de aard en de omvang van het probleem in kaart te brengen. Dat is nodig, om het probleem (in dit geval huiselijk geweld) effectief te kunnen bestrijden. Prevalentiecijfers zijn dan ook belangrijk voor beleidsmakers, onderzoekers en uitvoerend professionals. Tijdens de expertmeeting die tijdens dit onderzoek is gehouden, werd vanuit de uitvoeringspraktijk benadrukt hoe groot de impact is van prevalentiecijfers: beleidsmakers en professionals hechten daar grote betekenis aan en nuances gaan daarbij al snel verloren. Op basis van kennis over prevalentie worden inhoudelijke keuzes gemaakt en in de toekomst mogelijk ook budgetten verdeeld. Dat legt een grote druk op dit soort onderzoek: de uitkomsten worden voor 'waar' aangenomen en spelen een belangrijke rol bij het vormgeven en het inrichten van de aanpak, terwijl het niet mogelijk is om de hele waarheid in cijfers te vatten. De meerwaarde van gendersensitiviteit, zo blijkt uit dit advies, ligt in het toevoegen van context en nuance aan cijfers, die het mogelijk maken om de werkelijkheid nog beter te begrijpen. Die zijn van groot belang om de cijfers uit prevalentieonderzoek te kunnen interpreteren en er op evenwichtige en doordachte wijze mee te werken in de praktijk. Gendersensitiviteit betekent andere vragen stellen, andere analyses maken en daar duidelijk over rapporteren. Studies over aard, ernst en impact zijn vanuit het praktijkperspectief even relevant als de prevalentie zelf.

De hoofdvraag die het WODC voor het advies heeft gesteld, is:
'Op welke manieren kan het prevalentieonderzoek HG en KIMI met behoud van vergelijkbaarheid ten opzichte van de vorige studie(s), concreet worden versterkt op het punt van gendersensitiviteit?'

Zoals reeds in hoofdstuk 1 aangegeven, is al snel besloten om de focus te leggen op partnergeweld. Het advies richt zich op drie mogelijkheden voor verbetering van de in 2010 uitgevoerde onderzoeken:

1. Verbeteringen zonder aanpassingen in de dataverzameling.
2. Verbeteringen die kleine aanpassingen vragen en niet ten koste gaan van de vergelijkbaarheid van de vorige prevalentiestudie.
3. Verbeteringen die om aanvullende dataverzameling vragen en waarbij de vergelijkbaarheid met de vorige prevalentiestudie geen rol speelt.

In de volgende paragraaf beschrijven we eerst de consequenties voor prevalentieonderzoek naar huiselijk geweld die voortvloeien uit de bestaande

literatuur over gender en huiselijk geweld. In de twee paragrafen daarna gaan we in op wat mogelijk is met behulp van de bestaande dataverzamelmethode(n) (4.4) en welke verbeteringen kunnen worden gerealiseerd met nieuwe methoden/instrumenten (4.5).

4.2 Verbeterpunten op basis van de literatuur

Het toetsingskader in hoofdstuk 2 bevat de verbeterpunten voor te stellen vragen en te gebruiken indicatoren, zoals die voortvloeien uit de onderzoeksliteratuur en uit de visie van de experts die voor dit advies zijn geraadpleegd.

Vragen	Gendersensitiviteit vereist dat de volgende drie vragen aan bod komen: • Wie pleegt welk geweld tegen wie en met welk effect? • Wat is de rol van (onzichtbare) macht, dwang en controle gedurende het hele proces van het geweld? • Zet het geweld zich voort na afloop van de relatie of start het geweld na de relatie en zo ja, hoe?
Variabelen	In het toetsingskader is uitgebreid uitgewerkt met wat voor soort informatie (variabelen) deze vragen kunnen worden beantwoord. Die informatie hoeft, en kan, niet allemaal worden meegenomen in prevalentieonderzoek, en zeker niet in een online survey. De uitdaging is om deze indicatoren zodanig uit te werken en te clusteren dat betere, meer gendersensitieve vragen ontstaan. Wel is het zo dat gender een zeker detailniveau vereist; alleen vragen naar gedrag, zonder context, betekent dat het zicht op de rol van gender verdwijnt. In hoeverre de in het toetsingskader genoemde variabelen in het onderzoek in 2010 reeds zijn verzameld, is uitgewerkt in hoofdstuk 3. De onderstaande tabel bevat hier een overzicht op hoofdlijnen van; de details zijn te vinden in hoofdstuk 3. De tabel laat ook zien welke gegevens in het komende prevalentieonderzoek idealiter aanvullend verzameld zouden moeten worden.

Tabel 4.1 Overzicht op hoofdlijnen

Vraag	Variabele	Verzameld in 2010?
Wie pleegt welk geweld tegen wie?	• Frequentie en duur van het geweld • Aantal incidenten • Beperking psychisch geweld tot stalking en strafbare bedreiging <u>of</u> psychisch geweld heel precies uitvragen en in analyse en rapportage duidelijk koppelen aan ernst, frequentie/intensiteit, context en soorten impact van het geweld • Relatie pleger-slachtoffer (afhankelijkheden (verschillende soorten), (on)gelijkwaardigheid, macht) • Gevolgen van het geweld (fysiek, psychisch, relationeel, financieel, angst, hulpzoekgedrag op korte en lange termijn) • Aandacht voor percepties van geweld door daders en slachtoffers, mannen en vrouwen • Slachtofferschap/getuige van partnergeweld als kind van slachtoffer en pleger in combinatie met bijv. hechtingsproblemen/trauma (niet-ingrijpende ouder)	Deels. Variabelen die ontbreken zijn in ieder geval: • Gelijke en volledige achtergrondkenmerken van daders en slachtoffers in zowel dader- als slachtofferonderzoek (incl. afhankelijkheden, (sub)cultuur en rolpatronen) • Geweld in gezin van oorsprong van dader en slachtoffer • Geweldsvormen: stalking (nauwkeurig gedefinieerd) en cybergeweld/geweld via nieuwe technologieën • Impact van geweld, met name pijn, angst en relationeel
Wat is de rol van macht, dwang en controle gedurende het hele proces van het geweld?	• Controle en de impact daarvan als continuüm met intimate terrorism als uiterste eind • Aandacht voor relatie-orde, macht en normen in relatie tot dader- en slachtofferschap • Informatie over eventueel isolement van andere gezinsleden, bijvoorbeeld kinderen	Deels. Er is meer informatie nodig over permanente angst en dreiging, motieven van plegers incl. rechtvaardiging, en de rol van cultuur/omgeving.
Zet het geweld zich voort na afloop van de relatie en zo ja, hoe?	• Ex-partners onderscheiden van huidige partners (ook geweld start na de relatie) • Specifieke aard van ex-partnergeweld (andere manieren van controle, ondermijnen relatie ouder-kind et cetera)	Nauwelijks: er zijn weinig typische vormen van ex-partnergeweld uitgevraagd en onderscheid tussen partners en ex-partners blijkt lastig te maken.

Analyses

De tweede vraag naar mogelijke verbeteringen betreft de inhoudelijke analyses die met de verzamelde gegevens worden uitgevoerd. In hoofdstuk 3 is beschreven welke analyses in 2010 zijn uitgevoerd, en welke aanvullende analyses wenselijk zouden zijn. Een belangrijke voorwaarde voor een goede, gendersensitieve analyse is dat duidelijk is op welke relatie de vragen naar context en impact van het geweld betrekking hebben, ook als sprake is van meerdere daders. Dat was in het onderzoek uit 2010 niet het geval.

De kern van wenselijke, aanvullende analyses is:

- De relatie meenemen in de analyse (waardoor partner- en ex-partnergeweld bijvoorbeeld worden onderscheiden en waarbij aandacht is voor variabelen die wijzen op afhankelijkheden) en altijd onderscheid naar sekse van zowel dader als slachtoffer te maken.
- Het uitsluiten van gedragingen die op zichzelf niet wijzen op ernstig geweld.
- Het toevoegen van informatie die inzicht biedt in de ernst van het geweld: frequentie, duur, motieven, angst, letsel en door betrokkenen zelf

gepercipieerde ernst en op basis daarvan komen tot andere clusters van 'ernstig' geweld, waaronder afzonderlijke aandacht voor chronisch geweld.

- Het analyseren van het geweld in relatie tot de impact, waaronder letsel, hulpzoekgedrag en (gethematiseerde) gevolgen.
- Het relateren van het geweld aan uitingsvormen van macht en controle, aan items die iets zeggen over relatie-orde en over een eventueel isolement van het slachtoffer en andere gezinsleden.
- Waar mogelijk een (verfijnder) onderscheid maken tussen geweld tussen partners en geweld tussen ex-partners en bij (ex-)partners tussen relaties met en zonder kinderen.

Rapportage	De laatste vraag naar verbetermogelijkheden betreft de rapportage. In de inleiding op dit hoofdstuk is reeds aangegeven hoe groot de impact van prevalentiecijfers is voor beleid en uitvoeringspraktijk. Die impact onderstreept het belang van een zorgvuldige rapportage, zowel van de deelonderzoeken, als van de synthese, als van samenvattingen. Zorgvuldigheid vanuit het oogpunt van gendersensitiviteit impliceert: • Altijd onderscheid maken naar sekse en reflecteren op de betekenis daarvan. • Alle relevante uitkomsten rapporteren naar de relatie tussen betrokkenen (en daarbij ook onderscheid maken tussen partners en ex-partners). Bij de rapportage van de verschillende deelonderzoeken wordt dit niet altijd, waar relevant, gedaan. In het syntheserapport lijkt het ontbreken van representativiteit bij de deelonderzoeken reden te zijn geweest om alleen een samenvatting van de resultaten daarvan weer te geven. Dat is ontzettend jammer, gezien de schat aan informatie die deze onderzoeken bieden en het feit dat door ze op deze manier in het syntheserapport te verwerken elk zicht op de rol van gender en elke nuance in de uitkomsten verdwijnt. • Er kan meer werk gemaakt worden van de synthese van de verschillende deelonderzoeken, mits die onderzoeken goed op elkaar aansluiten. Ook hier geldt dat het zinvol is om advies in te winnen van zowel methodologische als inhoudelijke experts: synthese is niet alleen een methodologische kwestie, maar ook, en juist, een inhoudelijk vraagstuk.
------------	--

4.3 Mogelijkheden van bestaande methoden en instrumenten

Variabelen	De vraag in hoeverre het verzamelen van aanvullende gegevens mogelijk is met de bestaande meetinstrumenten, betreft uiteraard de gekozen methoden en variabelen. We onderscheiden de volgende, bestaande manieren van dataverzameling: • Fase 1 van het slachtoffer- en daderonderzoek (de 'screeningsvragenlijst'): de onlinepanelsurvey onder slachtoffers en het eerste deel van de onlinepanelsurvey onder daders. • Fase 2 van het slachtoffer- en daderonderzoek:
------------	--

- Een verdiepend onderzoek onder slachtoffers uit het Intomart-panel door middel van face-to-face-interviews met ruim 800 slachtoffers;
- Een verdiepend onderzoek onder daders uit het Intomart-panel door middel van een aanvullende online survey met een netto respons van bijna 400;
- Een verdiepend onderzoek naar kenmerken van daders op basis van een steekproef van 200 uit reclasseringsdata (RISC's).

De uitgevoerde vangst- en hervangststudie is in dit kader minder relevant, omdat die werkt met gegeven data, namelijk bestaande registraties (in 2010 die van de politie, bij het komende prevalentieonderzoek mogelijk verrijkt met een aantal andere databronnen uit de justitieketen (Snippe et al, 2016)).¹

Een belangrijke randvoorwaarde voor dit advies is dat aanpassingen in de dataverzameling niet mogen leiden tot veranderingen die vergelijking van het prevalentiecijfer van 2010 met de uitkomsten van de aankomende studie onmogelijk maken. Dat prevalentiecijfer is opgebouwd uit de ervaren of gepleegde geweldsvormen, clustering van die geweldsvormen in combinatie met frequentie in de afgelopen vijf jaar (slachtoffers) dan wel incidentie in het algemeen (daders). Dat betekent dat de in 2010 gebruikte geweldsvormen en wijze waarop frequentie en incidentie zijn uitgevraagd, herhaald zullen moeten worden om vergelijkbaarheid mogelijk te maken. Gelijke herhaling van de andere indicatoren is van minder groot belang, omdat die het prevalentiecijfer an sich niet raken. Van een aantal indicatoren kan herhaling echter om andere redenen wenselijk zijn; bijvoorbeeld de mate van melding bij de politie in verband met het monitoren van de meldingsbereidheid, of het hulpzoekgedrag. Aanvullende informatie kan alleen worden verzameld, mits de fase 1-vragenlijst niet veel langer wordt. In de verdiepende studies zijn veel meer aanpassingen mogelijk, omdat gegevens daaruit niet zijn gebruikt voor het overall prevalentiecijfer.

Wanneer we de volgens het toetsingskader ontbrekende, maar wel wenselijke informatie afzetten tegen de mogelijkheden die de verschillende deelonderzoeken (ook met het oog op de vergelijkbaarheid van cijfers) bieden, leidt dat tot het volgende overzicht. We beperken ons daarbij tot de surveys en verdiepende studies (en laten vangst-hervangst buiten beeld) omdat deze vraag daar het meest relevant voor is.

¹ Snippe, J., M. Boendermaker, R. Mennes, B. Bieleman (2016). *Voor schatten geschikt. Vooronderzoek databronnen en methoden omvangschatting huiselijk geweld en kindermishandeling* (Groningen-Rotterdam: Intraval).

Tabel 4.2 Overzicht ontbrekende informatie in relatie tot deelstudies

Wenselijke, maar ontbrekende informatie	Mogelijkheden die deelstudies bieden
Gelijke en volledige achtergrondkenmerken van daders en slachtoffers in zowel dader- als slachtofferonderzoek (incl. afhankelijkheden, (sub)cultuur en rolpatronen)	In survey achtergrondkenmerken beperkt aanvullen, zodat van zowel dader als slachtoffer bekend zijn: • Sekse • Middelengebruik • Opleidingsniveau • Betaalde baan/scholing ja/nee In verdiepende studies ingaan op afhankelijkheden, (sub)cultuur en rolpatronen.
Geweld in gezin van oorsprong van dader en slachtoffer	Is volgens experts niet goed in survey uit te vragen. In verdiepende studies onderzoeken.
Geweldsvormen: stalking (nauwkeurig gedefinieerd) en cybergeweld/geweld via nieuwe technologieën	Het meten van stalking kan door het hanteren van een betere definitie in de survey worden verbeterd. Cybergeweld/geweld via nieuwe technologieën: overlapt deels met psychisch geweld, daardoor lastig te combineren met andere vragen in survey. Opnemen in verdiepende studies bij doorvragen op geweldsvormen.
Impact van geweld, met name pijn, angst en relationeel	Survey: vragen toevoegen over de mate waarin het gebruikte geweld werd ervaren als bedreiging, pijn deed en leidde tot angst m.b.t. de eigen veiligheid. In verdiepende studies uitgebreider uitvragen.
Informatie nodig over permanente angst en dreiging	Leent zich voor verdiepende studies.
Motieven van plegers, incl. rechtvaardiging	De vraag is in hoeverre uitvragen via een survey aan slachtoffers van het motief van de pleger een nauwkeurige weergave van die motieven biedt. Kan mogelijk minder in survey, en dan uitgebreider in verdiepende studies.
Rol van cultuur/omgeving	Onderzoeken in verdiepende studies
Geweldsvormen die wijzen op typisch ex-partnergeweld	Gezien het specifieke karakter van dit geweld kan dit beter worden onderzocht in een deelstudie.

Het bovenstaande laat zien dat een aantal kleine toevoegingen in de fase 1-vragenlijst wenselijk is om uiteindelijk in de analyse tot een meer gender-sensitief beeld van huiselijk geweld te komen, en dat dit mogelijk kan worden gecompenseerd door terughoudendheid in het uitvragen van motieven. Overigens willen wij hier wel graag vermelden dat een grotere aanpassing van de vragenlijst echter wenselijk is om tot een beter, en meer gendersensitieve, meting van huiselijk geweld te komen, zoals blijkt uit hoofdstuk 2.

Analyses

Los van de wenselijkheid om de vragenlijst aan te passen, laten de exploratieve analyses die voor dit advies op de bestaande data zijn uitgevoerd zien dat alleen al andere analyses een specifiekere, en ook meer gendersensitief beeld kunnen geven van de problematiek. We zien duidelijke verschillen tussen de seksen in de ervaren controle en de impact van het geweld; vrouwen zijn vaker angstig, ze doen ook veel vaker dan mannen een suïcidepoging. Een vraag, die we nog niet helemaal hebben kunnen beantwoorden, is daarbij waarom we in de fase 2-data meer verschillen tussen mannen en vrouwen kunnen vinden dan in de fase 1-data. Mogelijk is dit een effect van de selectie: alle respondenten uit fase 2 zitten ook in fase 1, maar de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke slachtoffers is in fase 2 mogelijk anders, doordat niet alle respondenten uit fase 1, die in aanmerking kwamen voor fase 2, daar ook daadwerkelijk aan hebben meegedaan (omdat ze zelf niet wilden, of omdat er bij nader inzien toch geen sprake was van geweld). Wij hebben niet alle aanvullende analyses die mogelijk zinvol zijn uit kunnen voeren in het tijdsbestek waarin dit advies tot stand moest komen. De exploratieve analyses laten echter zien dat verschillen tussen mannen en vrouwen pas echt duidelijk worden, en daarmee dus de basis gelegd wordt voor gendersensitiviteit in het onderzoek, als niet alleen wordt geanalyseerd op geweld in algemene zin, maar als gedifferentieerd wordt naar ernst van het geweld (ook binnen het in 2010 gedefinieerde 'evident huiselijk geweld') én geweldsvormen worden gepresenteerd in samenhang met de aard van de relatie en motieven en gevolgen.

4.4 Perspectief voor nieuwe methoden en instrumenten

Twee andere deelvragen voor dit advies vragen naar de noodzakelijkheid van en mogelijkheden voor aanvullende dataverzameling met andere meetinstrumenten en via nieuw op te zetten deelstudies. Aangezien deze vragen samenhangen, gaan we daar hieronder gezamenlijk op in.

Gender wordt zichtbaar in de context en in het detail, dat is de belangrijkste les uit het theoretisch kader. Surveys bieden echter weinig mogelijkheden om context en detail uit te vragen. Er zijn meetinstrumenten in reeds bestaande surveys ontwikkeld die impact meenemen in de vragen naar geweldsvormen. Die zijn in dit advies niet opgenomen, omdat het gebruik ervan de vergelijkbaarheid met het onderzoek uit 2010 aan zouden tasten. Feit blijft echter dat van zowel psychisch, fysiek als seksueel geweld met meer zekerheid kan worden vastgesteld dat het ook als geweld wordt ervaren als respondenten direct gekoppeld aan de geweldsvorm een uitspraak doen over de impact daarvan. Voorbeelden zitten in de British Crime Survey (zie Myhill 2015), maar ook in de CTS2 en IVAWS.

Dit soort instrumenten kan in verdiepend onderzoek worden toegepast, maar wordt dan niet meer gebruikt om een prevalentiecijfer voor de hele bevolking te genereren. Verdiepende studies zijn immers per definitie niet representatief

door de selectie van respondenten op specifieke kenmerken. Desalniettemin stellen ze onderzoekers in staat om nauwkeurig het geweld te meten. Daarom moet ook in verdiepend onderzoek gestreefd worden naar gebruik van gevalideerde meetinstrumenten die iets zeggen over context en impact. Verdiepend onderzoek voorafgaand aan de survey kan ook worden gebruikt om in de survey vragen die kunnen verwijzen naar gender nog beter te clusteren en te benoemen.

De kaders voor dit advies zijn dat herhaling van het face-to-face-onderzoek onder slachtoffers niet in dezelfde omvang als in 2010 mogelijk is, dat de vangst-hervangststudie zal worden herhaald maar mogelijk met een andere, bredere registratiebasis, en dat het daderonderzoek waarschijnlijk niet in dezelfde vorm zal worden herhaald, maar daders wel onderwerp van onderzoek dienen te zijn. Vanuit het perspectief van gendersensitiviteit vinden wij het volgende van belang:

- Er moet verdiepend onderzoek onder slachtoffers en daders plaatsvinden. Voor slachtoffers is bekend dat dit goed mogelijk is door middel van face-to-face onderzoek. Wel geldt hier dat een belangrijke uitdaging is om óók moeilijk bereikbare, maar (juist) zeer kwetsbare slachtoffers te bereiken. Voor daders is het belangrijk om op zoek te gaan naar een of meerdere onderzoekspopulaties die daderschap in zijn verschillende verschijningsvormen laten zien. We weten immers uit het vorige onderzoek dat er daders zijn van incidenteel en/of minder ernstig geweld (die zaten vooral in de respons vanuit het panel) en daders die juist structureel en ernstig geweld plegen (die zaten in de reclasseringsdata). Face-to-face-onderzoek onder daders is een uitdaging, maar mogelijk (want eerder uitgevoerd²). Daarbij is het interessant om door te vragen op motieven, rechtvaardiging en bijvoorbeeld gevoelens van spijt en precies uit te vragen wie wat doet bij wie. Dit heeft ook relevantie bij het reflecteren op partnerrelatiegeweldspatronen. Voor zowel verdiepend slachtoffer- als daderonderzoek geldt dat dit (vanuit genderperspectief) inzicht moet bieden in afhankelijkheden, de rol van de omgeving (in de zin van (sub)cultuur en rolpatronen) en (jeugd) trauma; en dat het goed zou zijn om de verdieping ook aan te grijpen om meer zicht te krijgen op geweld via internet en innovatieve technologieën. De rol van macht, dwang en controle is eveneens iets voor verdiepend onderzoek, omdat zaken als permanente angst en dreiging, chroniciteit van het geweld en motieven via surveys zeer moeilijk zijn uit te vragen.
- De kenmerken van daders moeten met één onderzoek in kaart worden gebracht, waarin in ieder geval óók daders van ernstig geweld en intiem terrorisme zijn opgenomen en eventuele verschillen tussen daders die vanwege het huiselijk geweld wel en niet met het strafrecht in aanraking komen beter in perspectief kunnen worden geplaatst.
- Er moet meer zicht ontstaan op het geweld tussen ex-partners, inclusief coercive control in dit verband, gezien het specifieke karakter en de

² Bijvoorbeeld Lünemann et al, 2012 en Tierolf, 2014. Ook in evaluaties van de Wet tijdelijk huisverbod in Amsterdam, Groningen en Den Haag is met plegers van huiselijk geweld gesproken, zie bijvoorbeeld Van Eijkern et al, 2011.

omvang daarvan en het feit dat uit het vorige onderzoek blijkt dat uitvragen via een survey deels tot onbruikbare antwoorden leidt.

- Er moet meer zicht ontstaan op de aard en de omvang van mannelijk slachtofferschap en de vraag wie dit geweld pleegt, gezien de onduidelijkheden die daarover, mede als gevolg van het onderzoek uit 2010, over bestaan. Los van deze discussie is in de begeleidingscommissie voor dit advies de vraag opgeroepen in hoeverre de huidige literatuur (en daarmee ook het voor dit advies opgestelde toetsingskader) uitgaat van een invulling van psychisch geweld, macht en controle die vooral de focus leggen op vrouwelijke slachtoffers, en die niet of in mindere mate aansluiten bij mannelijk slachtofferschap. Dat zou daardoor dan onderbelicht blijven. Deze vraag is belangrijk, maar kan niet worden beantwoord zonder dat meer bekend is over de aard, omvang en ernst van mannelijk slachtofferschap.³
- Er moet meer inzicht ontstaan in de verschillende soorten van samenloop van dader- en slachtofferschap⁴ en, samenhangend daarmee, de 'spillover' van ouderschap van de ene relatie naar de andere relatie (voorbeeld: moeder die door partner wordt mishandeld, mishandelt zelf haar kind), en de samenhang daarvan met gender.

Het is ook interessant om te kijken naar de volgorde waarin de verschillende deelonderzoeken worden uitgevoerd. Door deze om te draaien (eerst verdiepende studies uit te voeren en daarna de onlinepanelsurvey) kan kennis uit de verdiepende studies gebruikt worden voor de opzet, en vooral ook de analyse en presentatie, van de survey. De wens is immers om de prevalentiestudie en het aantal variabelen niet omvangrijker te maken, maar juist kernachtig met een robuuster raamwerk van de vragen die ertoe doen.

4.5 Advies voor betere gendersensitiviteit prevalentieonderzoek

Het komende prevalentieonderzoek zal, net als in 2010, bestaan uit meerdere deelonderzoeken. Het doel is dat deze onderzoeken samen een goed beeld geven van de aard en omvang van huiselijk geweld. Afhankelijk van de methode en steekproef bieden de deelonderzoeken zicht op een onderdeel daarvan. Dat betekent dat de relatie tussen de deelonderzoeken en de synthese daarvan erg belangrijk zijn.

³ Nanhoe (2011) deed een verkennend onderzoek in de G4 naar mannen in de opvang. Zij stelt vast dat de mannen vaak te maken hadden met huiselijk geweld, eerdergerelateerd geweld en meerdere plegers. De mannen kwamen zelden naar de opvang met kinderen. Een deel van hen werd bij aanmelding geweigerd omdat dakloosheid het hoofdprobleem was.

⁴ Bij samenloop is het relevant zowel te denken aan slachtofferschap als aan ouderschap, waardoor er vier verschillende mogelijkheden zijn: herhaald slachtofferschap, herhaald ouderschap, een slachtoffer wordt later dader, een dader wordt later slachtoffer. Inhoudelijk gaat het hier om de volgende soorten van samenloop: geweld in het gezin van herkomst, getuige van geweld en later partnergeweld.

Alle experts met wie voor dit advies individueel is gesproken, die inhoudelijke kennis hebben van huiselijk geweld, en ervaring met het doen van onderzoek daarnaar, benadrukken dat een onlinepanelsurvey geen zicht kan bieden op de problematiek in volle omvang. Daar zijn de volgende redenen voor:

- Niet alle soorten slachtoffers en daders worden via het panel bereikt: hoewel het panel representatief is gemaakt op een aantal achtergrondkenmerken (sekse, leeftijd, opleidingsniveau, regio en voor zover mogelijk etniciteit) betekent dat niet, dat alle groepen waarin huiselijk geweld zich afspeelt goed in het panel zijn vertegenwoordigd. Waarschijnlijk is de groep slachtoffers en daders van ernstig en chronisch geweld slecht bereikt. Bovendien is bekend dat deze verhoudingsgewijs relatief kleine groepen met bevolkingsonderzoek moeilijk in kaart gebracht kunnen worden.
- Niet alle variabelen zijn via een (online panel) survey uit te vragen: met name informatie die inzicht biedt in de dynamiek van het geweld en die het mogelijk maakt om specifieke handelingen te kunnen herleiden tot de relatie waarin dat gebeurt, ook als er sprake is van meerdere plegers, valt eigenlijk niet goed in surveys uit te vragen; het maakt bovendien de vragenlijsten erg complex.
- De wijze waarop het geweld zelf in 2010 is uitgevraagd, maar met name de wijze waarop is geclusterd en de uitkomsten zijn gepresenteerd, vertoebelen een scherp zicht op de problematiek. De oplossing hiervoor ligt niet in het stellen van meer vragen, maar in het beter clusteren van (deels ook andere) variabelen.

De opgave ligt er daarom in om te komen tot een multimethodeonderzoek dat inhoudelijke kennis over aard en impact van geweld gebruikt om onderzoek naar gedragingen aan te vullen tot een zo compleet en genuanceerd mogelijk beeld van de prevalentie van huiselijk geweld. De aanzet daarvoor is in de twee voorgaande paragrafen reeds gegeven. In deze laatste paragraaf komen we tot een aantal afrondende aanbevelingen. Deze hebben betrekking op a) versterking van bestaande kaders, b) aanvullingen daarop, c) het onderzoeksproces en d) vervolgonderzoek.

A. Bestaande kaders

- Verbeteren van de kwaliteit van de vraagstelling door minder vragen van hogere kwaliteit te stellen en deze in de analyse beter te clusteren bij het zoeken naar bijvoorbeeld 'ernstig' geweld. De kwaliteit van vragen (en daarmee uitgevoerde analyses) neemt toe wanneer:
 - de vragenlijst zo is ingericht dat altijd de relatie tussen slachtoffer en dader duidelijk is;
 - de vraag *wie doet wat bij wie* altijd wordt gesteld;
 - en vragen over verschillende soorten impact worden geclusterd.
- Gendervragen te clusteren in secundaire analyses, met name waar het gaat om ernstig geweld en om coercive control en hier zo mogelijk schalen van te construeren.

- Zorg voor een voldoende omvang en variatie van het panel, zodat je in de respons zinvolle uitsplitsingen kunt maken zonder significantie te verliezen: naar de relatie waarin het geweld plaatsvindt, daarbinnen naar sekse en dan vervolgens nog naar bijvoorbeeld de ernst van het geweld.
- Breng verbeteringen aan in de synthese (begeleid door dezelfde groep experts als waar onder C naar wordt verwezen), waardoor de uitkomsten van de deelonderzoeken meer met elkaar in verband gebracht kunnen worden, er meer reflectie is op de bevindingen en de meerwaarde van de triangulatie beter tot zijn recht komt.
- Verbeter de rapportage, zoals eerder in deze rapportage al is beschreven, waarbij goed bewaakt wordt dat de primaire boodschap de kern van de bevindingen raakt, genuanceerd is én de reikwijdte van conclusies aangeeft.
- Genderspecifieke voorbeelden gebruiken in de rapportage waarin de samenhang van de variabelen in een persoonlijk verhaal of een profiel zichtbaar wordt.

B. Aanvullingen

In paragraaf 4.4 bespraken we al de mogelijkheid om aanvullende, verdiepende onderzoeken te doen. In aanvulling daarop bevelen we het volgende aan:

- Gebruik de verdiepende onderzoeken om de dynamiek en de impact van het geweld te onderbouwen en genderspecifieke elementen te belichten die kunnen worden meegenomen in verbetering van de opzet van de prevalentiestudie en die worden gebruikt in de synthese.
- Onderzoek de mogelijkheden om door extra inspanningen de samenstelling van het panel representatiever te maken met het oog op de onderzochte problematiek (moeilijk bereikbare doelgroepen zoals geïsoleerde slachtoffers en specifieke etnische groepen).

C. Onderzoeksproces

- Doorloop een voortraject voor de prevalentiestudie waarin verdiepende studies worden opgezet en uitgevoerd, begeleid door een groep experts uit de wetenschap en de praktijk die in groepsgesprekken zowel methodologische als inhoudelijke expertise inbrengen en met elkaar bediscussiëren⁵ en dat leidt tot:
 - Meer inzicht in ernstig geweld, de context waarin het plaatsvindt en de genderspecifieke aspecten daarvan.
 - Verheldering en aanscherping van manieren waarop je geweld in een survey kunt uitvragen.
- Denk aan de voorkant van het onderzoeksproces goed na over de meerwaarde en concrete invulling van de synthese van de

⁵ Voor dit traject is – beknopt – een dergelijk traject doorlopen en bleek het heel zinvol om deskundigen vanuit een verschillende (inhoudelijke en/of methodologische) achtergrond met gerichte vragen met elkaar van gedachten te laten wisselen. Het zou goed zijn om dit als methodiek te beschrijven en daarbij aandacht te besteden aan de meerwaarde daarvan voor de uitkomsten van het onderzoek, zowel de kwaliteit van die uitkomsten als het draagvlak ervoor.

deelonderzoeken. Stem de verschillende onderzoeken op elkaar af in bijvoorbeeld een consortium. Ruim vervolgens in de planning voldoende tijd in om deze goed uit te kunnen voeren en organiseer voor het bevorderen van afstemming en samenhang consortiumbijeenkomsten.

- Zoek voorafgaand, tijdens en na het onderzoek naar internationale aansluiting en vergelijking, juist ook als het gaat om het versterken van gendersensitief onderzoek waarbij gebruik wordt gemaakt van uitwisseling en good practices in het buitenland met het stellen van gendersensitieve vragen.

D. Vervolgonderzoek

- Dit onderzoek in beknopte tijd maakt duidelijk dat een verdieping van gender en huiselijk geweld waardevol is voor nieuw prevalentieonderzoek en verdiepende inzichten oplevert. Een soortgelijk maar uitvoeriger onderzoek met een ruimer tijdpad naar gender en kindermishandeling en mogelijk ook oudermishandeling zou zinvol zijn, waarbij voortgebouwd kan worden op dit adviesontwerp.

4.6 Afrondend

In de begeleidingscommissie van dit adviestraject is gediscussieerd over de opzet van toekomstig prevalentieonderzoek naar huiselijk geweld. Hoewel deze discussies de kaders van deze opdracht te buiten gaan, bieden ze een aantal belangrijke inzichten, die wij hier ter afsluiting op het advies opnemen.

De eerste discussie betreft de wens dat nieuw prevalentieonderzoek vergelijkbaar is met het in 2010 uitgevoerde onderzoek. Hoewel de wens om ontwikkelingen in de tijd te kunnen volgen wordt begrepen, plaatst een aantal leden van de begeleidingscommissie en voor dit advies geraadpleegde experts vraagtekens bij het nut daarvan wanneer er serieuze twijfels zijn of de gekozen methoden er wel in slagen om wat in de volksmond tot 'echt' huiselijk geweld gerekend wordt, te meten. Het toetsingskader in hoofdstuk 2 plaatst belangrijke kanttekeningen bij zowel de gebruikte meetinstrumenten als de methoden. Het kan zinvol zijn om de tijdreeks los te laten en bij het nieuwe onderzoek te streven naar verbetering. Een middenweg is om het onderzoek uit 2010 wel te herhalen, maar parallel daaraan onderzoek op basis van een CBS-steekproef uit te voeren met een verbeterde vraagstelling; zo blijft tijdreeksonderzoek (en dus ook vergelijking) mogelijk, wordt duidelijk of een andere opzet van het onderzoek inderdaad tot andere (betere) resultaten leidt en zo ja, kunnen die verbeteringen voor de toekomst worden vastgehouden.

Het tweede discussiepunt betreft de gehanteerde definitie in het prevalentieonderzoek. Het onderzoek beoogt huiselijk geweld in al zijn diversiteit te meten en het hele spectrum van een eenmalig incident tot en met intiem terrorisme. Een aantal leden van de begeleidingscommissie plaatst

vraagtekens bij de nauwkeurigheid van het resultaat dat een zo brede focus oplevert. Die breedte leidt tot een complex onderzoek, wil men uiteindelijk toch ook over bepaalde subgroepen en -vormen specifieke uitspraken kunnen doen. Mogelijk levert prevalentieonderzoek een beter beeld van de werkelijkheid wanneer gekozen wordt voor een nauwere focus. Die focus kan zowel de relatie tussen pleger en slachtoffer betreffen (zo wordt en/of is al apart onderzoek naar de aard en omvang van ouderenmishandeling, kindermishandeling en huwelijksdwang uitgevoerd, en zou het ook mogelijk zijn om de focus op (ex-)partnergeweld te leggen) als de mate en ernst van het geweld (waarbij een focus op het ernstige geweld wordt gesuggereerd).

Bureau Dijkstra

LITERATUUR

Alink, L., IJzendoorn, R. V., Bakermans-Kranenburg, M. J., Pannebakker, F., Vogels, T., & Euser, S. (2011). *Kindermishandeling in Nederland anno 2010. De Tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2010)*. Casimir publishers.

Archer, J. (1999). An assessment of the reliability of the Conflict Tactics Scales: A meta-analytic review. *Journal of Interpersonal Violence*, 14, 1263-1289.

Archer, J. (2000). Sex differences in physically aggressive acts between heterosexual partners: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 126 (5) 651-680.

Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A Systematic Review of Risk Factors for Intimate Partner Violence. *Partner Abuse*, 3(2), 1-27.

Dijkstra, S. (2001). *Kinderen die getuige zijn van geweld tussen hun ouders. Een basisverkenning van korte en lange termijn effecten*. Den Haag/Bilthoven: ministerie van Justitie.

Dijkstra, S. (2011). Slaan uit macht en onmacht. Mannen leren in groepsworkshops praten over het geweld en hun relaties met vrouwen en kinderen, *Journal of Social Intervention. Theory and Practice* 20,3, 59-76.

Dijkstra, (2013). Methodisch handelen bij de aanpak van huiselijk geweld, <http://www.bodyofknowledgesociaalwerk.nl/aanpak-huiselijk-geweld>

Dijkstra, S. (2016). Beweging brengen in complexe scheiding en complex ouderschap. In: Freers, G., Jongbloed, T. en M. Uitslag. *Vechten, straffen of helen in mediation: dilemma, paradox of contradictie*, Maklu, Antwerpen/ Apeldoorn.

Dobash, R. & R.E. Dobash (2004). Women's violence to men in intimate relationships: working on a puzzle. *British Journal of Criminology* 44, 324-249.

Dutton, D. G. & T. L. Nicholls (2005). The gender paradigm in domestic violence research and theory: Part 1 – The conflict of theory and data, *Aggression and Violent Behavior* 10, 680-714.

Eijkern, L. van, L. Baan en R. Veenstra (2011). *Een onderzoek naar de effectiviteit van huisverboden in de provincie Groningen*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

Emery, C.R. (2011). Disorder or deviant order? Re-theorizing domestic violence in terms of order, power and legitimacy. A typology, *Aggression and violent behaviour* 16, 525-540.

Hamberger, L. K. & S.E. Larsen (2015). Men's and women's experience of intimate partner violence: a review of ten years of comparative studies in clinical samples; Part I. *Journal of Family Violence*, 699-717

Hamby, S. (2009). The gender debate about intimate partner violence: solutions and dead ends, *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy* 1 (1) pp 24-34.

Heijden, P.G.M., M.J.L.F. Cruyff en G.H.C. van Gils (2009). *Omvang van Huiselijk geweld in Nederland*. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Hester, M. (2009). *Who Does What to Whom? Gender and Domestic Violence Perpetrators*. Report, Violence Against Women Research Group, School for Policy Studies, University of Bristol.

Hester, M., C. Donovan & E. Fahmy (2010). 'Feminist epistemology and the politics of method: surveying same sex domestic violence', *International Journal of Social Research Methodology* 13:3, 251-263.

Hester, M. (2013). Who does what to whom? Gender and domestic violence perpetrators in English police records, *European Journal of Criminology* 10, 5, 623-637.

Hester, M., G. Ferrari, S.K. Jones, E. Williamson, L.J. Bacchus, T.J. Peters (2015). 'Occurrence and impact of negative behaviour, including domestic violence and abuse, in men attending UK primary care health clinics: a cross-sectional survey. *BMJ Open* 2015;5:e007141. Doi:10.1136/bmjopen-2014-007141.

Holzworth Monro, A. (2000). 'A typology of men who are violent toward their female partners: making sense of the heterogeneity in husband violence'. *Current Directions in Psychological Science* 9:4, 140-143.

Intomart GfK (2010). *Slachtofferschap van huiselijk geweld. Aard, omvang, omstandigheden en hulpzoekgedrag*.

Johnson, M.P. (2008). A typology of domestic violence. Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence. Boston: Northeastern University Press.

Johnson, M.P., Janel M. Leone and Yili Xu (2014). Intimate Terrorism and Situational Couple Violence in General Surveys: Ex-Spouses Required, *Violence against Women* 20 (2) pp. 186-207.

Knaap, L.M. van der, F. el Idrissi en S. Bogaerts (2010). *Daders van huiselijk geweld*. Den Haag: WODC.

Lamers-Winkelmann, F., Slot, N. W., Bijl, B., & Vijlbrief, A. C. (2007). *Scholieren over mishandeling: Resultaten van een landelijk onderzoek naar de omvang van kindermishandeling onder leerlingen van het voortgezet onderwijs*.

Langhinrichsen-Rohling, J. (2010). Controversies Involving Gender and Intimate Partner Violence in the United States, *Sex Roles* 62: 179-193.

Lünnemann, K., Hermens, N. & W. Roeleveld (2012). *Mannen over partnergeweld en vaderschap. Een exploratief onderzoek*. Verweij-Jonker Instituut, Utrecht http://www.verweij-jonker.nl/doc/jeugd/Mannen-over-partnergeweld-en-vaderschap_2759.pdf

Myhill, A. (2015). Measuring Coercive Control: What We Can Learn From National Population Surveys? *Violence Against Women* 21, no 3, 355-375.

Nybergh, L., C. Taft & G. Krantz (2012). 'Psychometric properties of the WHO Violence Against Women instrument in a male population-based sample in Sweden: a cross-sectionla survey. *BMJ Open* 2012;2:e002055. doi:10.1136/bjopen-2012-002055.

Parker, T. Rogers, K. Collins M. & J. L. Edleson (2008). Danger Zone: Battered Mothers and Their Families in Supervised Visitation, *Violence Against Women* 14, no 11, 313-1325.

Pels, T., Lünnemann, K., & Steketee, M. (Eds.). (2011). *Opvoeden na partnergeweld. Ondersteuning van moeders en jongeren van diverse afkomst*. Assen: van Gorcum.

Putnam, R.D. (2000) *Bowling alone: the collapse and revival of American community* (New York: Simon & Schuster).

Römkens, R. (2010). Omstreden gelijkheid. Over de constructie van on/gelijkheid van vrouwen en mannen in partnergeweld. *Justitiële Verkenningen* december, 11-32.

Römkens, R. (1989). *Onder ons gezegd en gezwegen: Geweld tegen vrouwen in man-vrouw relaties*. Rijswijk: WVC.

Sijbrandij, M. Jonker, I. & J. Wolf, (2008). Cliëntprofielen van vrouwen met geweldservaringen in de vrouwenopvang, UMC, St Radboud, Nijmegen.

Snippe, J., M. Boendermaker, R. Mennes, B. Bieleman (2016). *Voor schatten geschikt. Vooronderzoek databronnen en methoden omvangschatting huiselijk geweld en kindermishandeling*. Groningen-Rotterdam: Intraval.

Stark, E. (2009). Do violent acts equal abuse? Resolving the genre parity/asymmetry dilemma. *Sex Roles* 62, 201-211.

Stith, S.M., K.H. Rosen, K.A. Middleton, A.L. Busch, K. Lundeberg and R.P. Carlton (2000). The intergenerational transmission of spouse abuse: a meta-analysis, *Journal of Marriage and Family* 62 (3) pp. 640-654.

Straus, M.A., S.L. Hamby, S. Boney-McCoy en D.B. Sugarman (1996). The revised conflict tactics scales (CTS2): development and preliminary psychometric data. *Journal of Family Issues* 17 (3) 283-316.

Thiara R. K. & C. Humphreys (2015). Absent presence: the ongoing impact of men's violence on the mother-child relationship, *Child and Family Social Work*, Online ISSN: 1365-220

Tierolf, B., Lunnemann, K. & M. Steketee (2014). Doorbreken geweldspatroon vraagt specifieke hulp. Onderzoek naar de effectiviteit van de aanpak van huiselijk geweld in de G4, Verwey-Jonker Instituut.

Tjaden, P., & Thoennes, N. (2000). Prevalence and consequences of male-to-female and female-to-male intimate partner violence as measured by the National Violence Against Women Survey. *Violence against women* 6(2), 142-161.

Vaan, K. B. M. de et al. (2013). *Genderscan aanpak huiselijk geweld*. Amsterdam: RegioPlan Beleidsonderzoek.

Veen, H.J.C. van der en S. Bogaerts (2010). *Huiselijk geweld in Nederland*. Boom Juridische Uitgevers.

Veen, H.J.C. van der (2011). *Secundaire analyses slachtofferdata landelijk onderzoek huiselijk geweld*. Den Haag: WODC. Factsheet 2011-3.

Vink, R. et al (2014). *Huiselijk geweld door kinderen en jongeren tegen hun ouders*. Verkennend onderzoek. Leiden/Utrecht: TNO/Movisie.

Walby, S., J. Towers and B. Francis (2014). Mainstreaming domestic violence and gender-based violence into sociology and the criminology of violence. *The Sociological Review*. 62 (2) pp. 187-214.

Walby, S., J. Towers and B. Francis (2015). Is violent crime increasing or decreasing? A new methodology to measure repeat attacks making visible the significance of gender and domestic relations, *British Journal of Criminology* (Open Access, first published online 31 December 2015).

Walby, S. (2004). The European Gender Equality: Emergent Varieties of Gender Regime, *Social Politics* 11, 1, 4-29.

Bureau Dijkstra

BIJLAGEN

Bureau Dijkstra

BIJLAGE 1

Geraadpleegde experts

Geïnterviewde experts:

- Mw. prof. S. Walby, Bijzonder hoogleraar sociologie en UNESCO-leerstoel in Gender Research, Violence & Society, UNESCO Centre, Lancaster University, United Kingdom
- Mw. prof. M. Hester, University of Bristol, Leerstoel Gender, Violence & International Policy
- Mw. dr. mr. K. Lünemann, Verwey-Jonker Instituut
- Dhr. dr. A. van Dam (Universiteit Tilburg en GGZ WNB)
- Mw. mr. M.M. de Boer (Projects on Women's Rights, advocaat)
- Dhr. dr. A. Myhill, College of Policing, United Kingdom.

Deelnemers groepsgesprek:

- Dr. mr. K. Lünemann, Verwey-Jonker Instituut
- Dhr. dr. A. van Dam (Universiteit Tilburg en GGZ WNB)
- Mw. mr. M.M. de Boer (Projects on Women's Rights, advocaat)
- Mw. E. Reimers (adviseur Innovatie en Ontwikkeling Blijf Groep)
- Dhr. M. van Veen (GfK)
- Dhr. F. Louwen (GfK)
- Dhr. dr. H.C.J. van der Veen (WODC)

Begeleidingscommissie

- Mw. prof. dr. J.G.M. de Bruijn (Vrije Universiteit, faculteit sociale wetenschappen)
- Mw. dr. A. Lahlah, International Victimology Institute Tilburg (INTERVICT)
- Mw. prof. dr. S. Keuzenkamp, Movisie
- Mw. drs. A. ten Boom, Faculteit der Sociale Wetenschappen Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
- Mw. drs. K.S. van der Meulen (later vervangen door mw. drs. A. Tiems), ministerie van VWS - Directie Maatschappelijke Ondersteuning
- Mw. drs. S.M.P. Bierkens mevrouw (later vervangen door mw. H.A.T. Verleg MSc), ministerie van VenJ, Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen

Agendaleden:

- Mw. drs. A. de Groot-Meinema, ministerie van OCW, directie Emancipatie
- Mw. dr. M.M.E. Paantjes, ministerie van OCW, directie Emancipatie

Bureau Dijkstra

Mr. I.W. Opstelten
Minister van Veiligheid en Justitie
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Vrouwenstudies Medische Wetenschappen
Prof.dr. Toine Lagro-Janssen
Huispost 118
Postbus 9101
6500 HB Nijmegen

UMC St Radboud Centraal, route 118
Geert Grooteplein 21
T (024) 361 91 06
F (024) 354 18 62
www.umcn.nl

Datum 28-3-2011

Uw kenmerk

Ons kenmerk

Onderwerp

MV/TUJ

Onderzoek Huiselijk geweld in Nederland (WODC 288/2010)

Geachte Excellentie,

Wij hebben met veel belangstelling kennis genomen van het onderzoek "*Huiselijk geweld in Nederland*". Komend vanuit een breed spectrum van sociale, juridische en medische wetenschapsdisciplines, zijn wij allen betrokken bij onderzoek naar de (gevolgen van) de problematiek van discriminatie, gender en geweld, sommigen i.h.b. huiselijk geweld. Vanuit onze professionele betrokkenheid richten wij ons tot u als verantwoordelijk Minister. Binnen onze disciplines wordt het zeer gewaardeerd dat het Ministerie van Veiligheid en Justitie actief beleid voert om huiselijk geweld terug te dringen, mede op basis van wetenschappelijk onderzoek. Naar deze studie is lange tijd uitgekeken omdat ze bedoeld was om antwoord te geven op fundamentele vragen over omvang en aard van huiselijk geweld in Nederland, over daderschap en over hulpzoekend gedrag van slachtoffers. De resultaten roepen naast waardering ook fundamentele vragen op. Vanuit wetenschappelijk en maatschappelijk oogpunt, achten wij het onze verantwoordelijkheid u hiervan in kennis te stellen in de hoop bij te dragen aan een constructieve dialoog.

Omdat een wetenschappelijke (en methodische) discussie doorgaans op vakgenoten is gericht en na langere tijd de verantwoordelijke bestuurders en beleidsmakers bereikt, willen wij onze zorg nu aan u voor leggen. Die betreft methode van onderzoek, internationaal isolationisme, onterechte seksneutraaliteit in vraagstelling en interpretatie, en strijdigheid met verplichtingen naar internationaal recht.

1. *Methode van onderzoek overstreden*: De onderzoekers stellen dat het gebruik van meerdere methodes de betrouwbaarheid van data versterkt (triangulatie). Hoewel wij dat uiteraard onderschrijven, geldt dat *in concreto* alleen als elk van de methodes op zichzelf staand adequaat wordt toegepast. Aan de toepassing van de methodes van twee van de drie studies kleven i.c. grote bezwaren (de vangst-hervangst-methode en het ondervragen van een online panel). Beide methodes zijn noch landelijk noch internationaal eerder op het terrein van huiselijk geweld toegepast t.g.v. de beperkte beschikbaarheid van betrouwbare registraties (voor vangst-hervangst methode cruciale voorwaarde) en omdat het ondervragen van online panels op het terrein van huiselijk geweld grote kans impliceert op

problematische vertekening in de steekproefsamenstelling. Hierdoor komt de kwaliteit (m.n. generaliseerbaarheid en validiteit) van alle resultaten fundamenteel onder druk te staan. Vooral de omvangsschattingen (en alle daaruit voortvloeiende analyses) die op een veel hoger aandeel mannelijke slachtoffers wijzen dan tot nog toe bekend was, verdient met de nodige terughoudendheid te worden gezien alvorens hierop beleid wordt ontwikkeld:

2. *Internationaal isolationisme m.b.t. methode en definities*: De gekozen methodes zijn ongebruikelijk op dit terrein. In gezaghebbende internationale slachtoffersurveys, zoals die van het *US Bureau of Justice Statistics* of de *Fundamental Rights Agency* (EU/ Wenen), de *World Health Organisation* (Genève) wordt, de inzet van online panels bij dit specifiek gevoelige onderwerp nadrukkelijk afgewezen als onbetrouwbaar. Wij wijzen erop dat Nederland deel uitmaakt van lopende en/of in voorbereiding zijnde internationale surveys en dat diverse Nederlandse wetenschappelijk experts bij deze internationale ontwikkelingen nauw zijn betrokken waar andere methodes voorrang krijgen. In tegenstelling tot wat het rapport suggereert wijken de WODC-vragenlijst en gehanteerde definities op essentiële punten af van de *International Violence Against Women Survey* (IVAWS) en volgt de studie evenmin internationale indicatoren die zijn overeengekomen voor dit type onderzoek (UNECE). Deze methodisch afwijkende keuzes, in combinatie met aanvechtbare definities maken de resultaten internationaal moeilijk vergelijkbaar en op onderdelen lastig interpreteerbaar. Zo is bij seksueel geweld de vraag gesteld of men wel eens is "verkracht". Wetenschappelijk gezien is gebruik van deze term al decennia in onbruik omdat alom bekend is dat dit tot onderrapportering leidt. Onder de noemer "psychisch geweld" worden gedragingen van zeer uiteenlopende aard geschaard (o.a. "dreigen relatie met partner te verbreken") om vervolgens een optelsom te maken van uiteenlopende en deels onvergelijkbare eenheden (fysiek en psychisch 'geweld') om cijfers over 'evident huiselijk geweld' te presenteren. Daarmee is een artificiële kwantificering in victimisering van mannen en vrouwen geconstrueerd waarvan de validiteit wetenschappelijk aanvechtbaar is. De gekozen methodes en operationalisaties leiden tot isolationisme omdat de resultaten internationaal moeilijk te vergelijken zijn. Dit is in het bijzonder problematisch nu dit thema inzet wordt van Europees onderzoek en beleid.
3. *Tendens tot problematische seksneutraliteit*: Internationaal onderzoek laat overtuigend zien dat ernstig partnergeweld een *proces* is waar geweld samenhangt met dreiging, intimidatie en controle. In dit opzicht vertoont het onderzoek een kloof tussen theoretische noties over 'intiem terrorisme' (hoofdstuk 3) en de empirische resultaten (hoofdstuk 4). In het empirische deel wordt gerapporteerd over "voorvallen" en slaagt men er nauwelijks in die proceskant over het voetlicht te brengen. De rapportage is over het geheel genomen zeer ambigu over de seksspecifieke dimensies van slachtoffer- of daderschap. Het rapport tendeneert ernaar overeenkomsten tussen mannen en vrouwen te benadrukken. Zo wordt gemeld dat slachtofferschap van vrouwen en mannen "ongeveer even vaak voorkomt" (84). Hoewel later geconcludeerd wordt dat "Vrouwen significant vaker slachtofferschap van evident huiselijk geweld rapporteren dan mannen" (89), wordt iets verderop weer in seksneutrale termen gesteld "Slachtofferschap van lichamelijk geweld [komt] bij ongeveer 1% van de ondervraagden voor". Over seksueel geweld concluderen de onderzoekers: "Ongeveer 1 à 2% van de Nederlandse bevolking [is] in de laatste vijf jaar slachtoffer geweest

van seksueel geweld (89).” Daarbij wordt een evident onjuiste seksneutraliteit gesuggereerd want eerder is vermeld dat vrouwen veel vaker dan mannen seksueel geweld meldden. Ook wordt genegeerd dat deze cijfers een enorme onderrapportering van seksueel geweld door vrouwen impliceert gelet op wat bekend is over prevalentie (zowel ooit als in de afgelopen vijf jaar) uit nationaal en internationaal slachtofferonderzoek. In het kader van de beoogde triangulatie is het niet vermelden van dit gebrek aan validering door externe onderzoeksresultaten wetenschappelijk gezien een ernstige nalatigheid.

4. *Strijdigheid met verplichtingen naar internationaal recht:* met de ratificatie van het VN Vrouwenverdrag heeft Nederland zich o.a. verplicht om de aard en omvang inzichtelijk te maken van *gender based violence*. In de landenrapportage van de CEDAW commissie die toeziet op de naleving van dit verdrag, is Nederland zowel in 2007 als in 2010 er nadrukkelijk op gewezen dat de seksneutraliserende tendens in Nederlands beleid op het gebied van huiselijk geweld onvoldoende recht doet aan de aard van het probleem en in strijd is met de Verdragsverplichtingen. Nederland heeft toegezegd te zullen nagaan waar het beleid meer gender-sensitief kan worden gemaakt. Het Europese Hof van de Rechten van de Mens (Opuz v. Turkey, 2009) concludeerde onlangs dat ‘domestic violence’ een vorm van gender based violence is *die verband houdt met discriminatie van vrouwen*. De uitkomsten van het onderhavige onderzoek staan op gespannen voet hiermee en met eerdere toezeggingen.

Huiselijk geweld is een complex en urgent probleem. Wij ondersteunen uw streven om door middel van wetenschappelijk onderzoek een empirische basis voor beleid te formuleren. Wij hebben echter zorg over het onderhavige rapport. Onderzoek op dit terrein dient open te staan voor alle mogelijke factoren die de complexiteit en de volle omvang van de problematiek kunnen blootleggen. Het voorliggende onderzoek slaagt hier op onderdelen niet in omdat feitelijke ongelijkheden deels worden gemaskeerd in plaats van volledig blootgelegd.

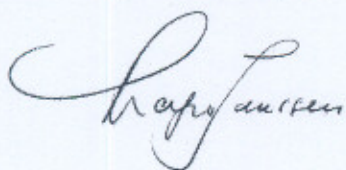
We bepleiten kritische reflectie op de methode en uitgangspunten van dit onderzoek, op de relatie van de uitkomsten tot het te ontwikkelen beleid en op de gewenste richting van mogelijk toekomstig onderzoek. Wij zijn graag bereid in een mondelinge toelichting constructief hieraan bij te dragen en zien uit naar uw reactie.

Met hoogachting,

Prof. Dr. Mieke Verloo, hoogleraar Vergelijkende Politicologie en Ongelijkheidsvraagstukken,
Radboud Universiteit Nijmegen,

Prof. Dr. Toine Lagro-Janssen, huisarts, hoogleraar Vrouwenstudies Medische Wetenschappen, UMC
St. Radboud, Afd. Eerstelijngeneeskunde.

Dr. Sietse Dijkstra, lector Vrouwenopvang en huiselijk geweld, Avans Hogeschool

Professor Mr. Cees Flinterman, Honorair hoogleraar rechten van de mens, Universiteit Utrecht en Universiteit Maastricht; voormalig lid van het VN Comité inzake de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW)

Prof. Dr. Jenny E. Goldschmidt, hoogleraar Rechten van de Mens en directeur van het Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten aan de Universiteit Utrecht

Prof. Dr. Rikki Holtmaat, hoogleraar *International Non-Discrimination Law* bij het Europa Instituut van de Universiteit Leiden

Prof. Dr. Willy Jansen, hoogleraar Vrouwenstudies, Radboud Universiteit Nijmegen

Mr. dr. Katinka Lünemann, senior onderzoeker Verweij-Jonker Instituut Utrecht

Dr. Sylvie Lo Fo Wong, huisarts, senior onderzoeker, UMC St Radboud Nijmegen, Afd. Eerstelijns geneeskunde/ Vrouwenstudies Medische Wetenschappen

Prof. Dr. Joyce Outshoorn, hoogleraar Vrouwenstudies, Universiteit Leiden

Prof. Dr. Ine Vanweesenbeeck, hoogleraar Seksuele ontwikkeling, diversiteit en gezondheid ASW/Universiteit Utrecht

Prof. Dr. Saskia E. Wieringa, directeur Aletta, instituut voor vrouwengeschiedenis, Amsterdam

BIJLAGE 3

Variabelen

Geweldsvormen

Voor zowel daders als slachtoffers zijn de volgende geweldsvormen uitgevraagd:

Psychisch:

1. U werd bespot of gekleineerd
2. U werd voortdurend in de gaten gehouden of gevolgd
3. U mocht niet uitgaan
4. U mocht niet met anderen praten op feestjes
5. U mocht geen afspraak met iemand maken
6. Iemand heeft met opzet spullen van u kapotgemaakt of vernield
7. Uw huidige of ex-partner of ex-echtgeno(o)t(e) dreigde de relatie te verbreken
8. U had te maken met een andere vorm van psychisch geweld

Lichamelijk:

- A. Iemand dreigde u lichamelijk pijn te doen
- B. Er werd een voorwerp naar u gegooid
- C. U werd geslagen met een voorwerp
- D. U bent op pijnlijke of angstaanjagende wijze geduwd of gegrepen, uw arm is omgedraaid of u bent aan uw haar getrokken
- E. U bent geslagen, geschopt, gebeten of gestompt
- F. Er is geprobeerd u te verstikken, te wurgen of te branden
- G. U bent bedreigd met een mes of wapen
- H. U bent verwond met een mes of wapen
- I. U heeft te maken gehad met een andere vorm van lichamelijk geweld

Seksueel:

- A. U bent verkracht
- B. Er is geprobeerd u seks op te dringen

C. U bent door uw huidige of ex-partner of ex-echtgeno(o)t(e) gedwongen seksuele handelingen te verrichten

D. Er is een andere vorm van seksueel geweld tegen u gepleegd

Vraag	Variabelen in slachtoffervragenlijst	Variabelen in dader vragenlijst
Wie?	• <u>Leeftijd, opleidingsniveau, etniciteit*</u> • <u>Daderschap (zie kolom hiernaast)*</u> • Voor de dader: leeftijd, opleidingsniveau en betaalde baan ten tijde van geweld • Of dader ook buiten huiselijke kring geweld pleegde, huisdieren mishandelde en daarvoor in aanraking kwam met politie en justitie • Of het volgende van toepassing was op de dader ten tijde van geweld: A. Was veel ziek B. Was zenuwachtig C. Was depressief D. Dronk veel E. Had een drugsprobleem F. Gebruikte kalmerende middelen/slaapmiddelen G. Was bij andere mensen heel anders dan thuis H. Had last van onvoorspelbare stemmingswisselingen • Bij factoren die van invloed waren op geweld o.a. gevraagd naar psychische problemen en middelengebruik dader	• <u>Leeftijd, opleidingsniveau, etniciteit*</u>, (soort) betaalde baan/dagbesteding, financiële situatie en burgerlijke staat van de dader • <u>Contact van respondent met politie als verdachte van huiselijk geweld en geweld buiten huiselijke kring (aantal zaken)*</u> • Aanleiding voor geweld, waaronder: • Ik was onder invloed van alcohol of drugs • Ik was gestrest en reageerde het af op deze persoon • Ik werd zelf mishandeld en reageerde mij af op deze persoon • Aparte vraag over middelengebruik ten tijde van het voorval/de voorvallen van pleger en slachtoffer • Gewelddadig gedrag buiten huiselijke kring (dader- en slachtofferschap) • In algemene zin: contact met politie vanwege agressieve of andere delicten buiten huiselijke kring • Geweld in gezin van oorsprong
Welk geweld?	• <u>Evident huiselijk geweld = lichamelijk geweld, seksueel geweld, overig geweld minstens 10 gebeurtenissen op jaarbasis; andere voorvallen zijn ingedeeld onder 'incidenten in huiselijke kring'*</u> • <u>Frequentie*</u> • Eénmalig • Enkele malen • 1-3 keer per maand • 1-3 keer per week • (Bijna) elke dag • <u>Duur: niet in jaren, maar wel door na te gaan in welke jaren het geweld heeft plaatsgevonden: gaat per twee jaar tot vijf jaar terug en dan categorie 'eerder'*; en leeftijd bij start en stoppen van het geweld.</u> • Mate waarin slachtoffer vindt dat er sprake is van ernstig geweld • Mate waarin slachtoffer vindt dat er sprake is van een misdaad	• <u>Onderscheid tussen psychisch, lichamelijk en seksueel geweld*</u> • Clustering naar drie dadergroepen: • incidenteel psychisch geweld: uitsluitend psychisch geweld, zowel 'een incident' als 'enkele keren' (deelgroep = evident psychisch geweld = relatief veel vormen, controle, stalking) • incidenteel lichamelijk geweld: (minstens ook) lichamelijk geweld, altijd een incident • structureel geweld: enkele keren/regelmatig HG • Frequentie (eenmalig, enkele keren, regelmatig) • Duur: idem als bij slachtoffers • Aanleiding voor HG-voorvallen in algemene zin waaronder stress, middelengebruik, ruzie en agressie/geweld door partner

Vraag	Variabelen in slachtoffervragenlijst	Variabelen in dadervragenlijst
Tegen wie?	• <u>Sekse van het slachtoffer*</u> • <u>Leeftijd, opleidingsniveau, etniciteit*</u> • <u>Relatie van dader tot slachtoffer*</u>: 1. Partner of echtgeno(o)t(e) 2. Ex-partner of ex-echtgeno(o)t(e) 3. Vader 4. Moeder 5. Broer 6. Zus 7. Mijn kind(eren) 8. Mijn stiefkind(eren) 9. Stiefvader 10. Stiefmoeder 11. Stiefbroer 12. Stiefzus 13. Oom 14. Tante 15. Opa 16. Oma 17. Ander familielid 18. Huisgenoot (géén familie) 19. Huisvriend(in) 20. Andere persoon in de huiselijke kring	• <u>Relatie tussen dader en slachtoffer* (idem als in slachtoffervragenlijst)</u>
Met welk effect?	Relationeel Categorie Reactie slachtoffer op geweld: A. Dreigen de relatie/banden die ik met die persoon had te verbreken B. Deze persoon bespotten of kleineren of op een andere manier psychisch pijn doen C. Geschreeuwd/om hulp geroepen D. Losgerukt/gevochten/(terug)geslagen E. Voorwerpen kapot maken/met voorwerpen gooien F. Weggegaan/weggevlucht G. Mezelf opgesloten H. De dader vragen ermee op te houden	Relationeel Mijn partner/echtgeno(o)t(e) en ik zijn uit elkaar gegaan Ik heb hierdoor geen contact meer met deze persoon Ik heb er het contact met familie door verloren Ik heb er vrienden door verloren Ik moest erdoor verhuizen Werk/school gerelateerd So blijft thuis van werk of school Dader blijft thuis van werk of school Ik ben er mijn werk door kwijtgeraakt

Vraag	Variabelen in slachtoffervragenlijst	Variabelen in dadervragenlijst
	Categorie Gevolgen: 1. Ik ben gescheiden van deze persoon 2. Ik heb het contact met familie verloren 3. Ik heb vrienden verloren 4. Ik moest verhuizen Werk/school gerelateerd Ik kon (vaak) niet naar mijn werk (aantal dagen is ook uitgevraagd) Ik kon niet naar school/mijn opleiding Ik heb mijn baan erdoor verloren Psychisch/mentaal Ik heb er eetproblemen door gekregen Ik ben er overspannen van geworden Ik heb er een gevoel van boosheid/woede door gekregen Ik kreeg angstgevoelens Ik kreeg problemen met intimiteit en seksualiteit Ik werd neerslachtig Ik kreeg nachtmerries Ik heb/had minder zelfvertrouwen Ik heb/had moeite mensen te vertrouwen Ik kreeg moeite met relaties Ik heb me op iemand anders afgereageerd Ik heb me op een voorwerp afgereageerd/iets kapotgeslagen Ik heb een poging tot zelfdoding gedaan Fysiek <u>Lichamelijk letsel* (tijdelijk/blijvend)</u> <u>Behandeling door huisarts/ziekenhuis nodig*</u> Ik heb er blijvend lichamelijk letsel aan overgehouden Ik heb tijdelijk lichamelijk letsel opgelopen Letsel, waarbij geen arts of EHBO nodig was Letsel, waarbij eenmalige medische hulp nodig was Letsel, waarbij meermalige medische hulp nodig was Letsel, waarbij ziekenhuisopname nodig was Heeft u toen ook daadwerkelijk medische hulp gekregen? Had u het idee dat uw leven in gevaar was op het moment van dit voorval?	Psychisch/mentaal Ik ben er overspannen van geworden Ik werd er neerslachtig van Ik ben er negatiever door gaan denken over mezelf Fysiek <u>Behandeling door huisarts/ziekenhuis nodig*</u> Lichamelijk letsel bij slachtoffer (verschillende vormen van letsel uitgevraagd) So heeft medische zorg van arts of verpleegkundige nodig Gedrag Ik heb er een drank- of drugsprobleem door gekregen Hulp zoeken Hulpzoekgedrag is uitgevraagd, o.a. met wie men over het geweld heeft gepraat (vergelijkbaar aan slachtoffer), tevredenheid, of het iets heeft opgeleverd. Strafrechtelijk Contact met politie n.a.v. voorval(len), handelen politie, eventueel strafrechtelijk traject en verloop daarvan

Vraag	Variabelen in slachtoffervragenlijst	Variabelen in dadervragenlijst
	Gedrag Ik heb er een drankprobleem door gekregen Ik heb er een drugsprobleem door gekregen Ik heb er problemen met medicijnen door gekregen Financieel Ik kan of kon me veel uitgaven niet veroorloven Hulp zoeken • <u>Melding bij politie*</u> • <u>Met iemand over gesproken*</u>: Dezelfde relaties als hierboven, maar ook: • Vrienden/vriendinnen • Huisarts, andere arts of medische instelling • Bureau slachtofferhulp of een vergelijkbare instelling • ASHG/AMK • Politie • Via internet (bijvoorbeeld discussiefora/chatten) • Anderen die niet hierboven zijn genoemd In verdieping is dit nog wat uitgebreider uitgevraagd • Hulpzoekgedrag (bevat indicaties van impact en vragen over tevredenheid en of men zich ermee geholpen voelde, zowel hulpverlening als politieoptreden)	
Macht en controle	• <u>Psychisch geweld dat wijst op controlerend en denigrerend gedrag*</u> • <u>Informatie zit in redenen om niet over voorval te willen praten met iemand*</u>: • Ik durf(de) er niet over te praten • Ik mag/mocht er niet over praten • Ik voel(de) me medeschuldig aan het probleem • Ik schaam(de) me ervoor • Ik ben/was bang dat het dan opnieuw gebeurt/gebeurde • Ik ben/was te jong om erover te praten • Ik wist niet aan wie ik dit moest vertellen • <u>Informatie over macht en controle door pleger zit deels in motief van de dader (volgens het slachtoffer)*, o.a.</u> • Hij of zij vindt het normaal • Hij of zij heeft al eerder dergelijke daden gepleegd	• <u>Psychisch geweld dat wijst op controlerend en denigrerend gedrag*</u> • Vragen over de kwaliteit van de relatie: • Ik had een goede relatie met hem/haar in de periode dat het voorval/de voorvallen gebeurde(n) • Ik liet mijn waardering voor hem/haar duidelijk merken • Ik respecteerde zijn/haar mening • Ik leefde langs hem/haar heen, ik had weinig oog voor deze persoon • Ik waardeerde deze persoon niet en wees hem/haar af • Ik had meestal een vijandige houding ten opzichte van hem/haar • Ik probeerde de baas over hem/haar te spelen • Ik liet hem/haar niet over zijn/haar eigen geld beschikken • Ik verbood hem/haar met anderen om te gaan • Ik verbood hem/haar met anderen te telefoneren

Vraag	Variabelen in slachtoffervragenlijst	Variabelen in dadervragenlijst
	- Psychische problemen van de dader - Een conflict/ruzie tussen de dader en u - Een conflict/ruzie tussen de dader en een ander of anderen - Jaloezie van de dader - Als reactie op zwangerschap/kraamperiode - De dader vond dat ik het verdiende - Zo is onze relatie nu eenmaal - Geen duidelijke reden - Informatie zit ook in redenen om niet bij de politie te melden: - De politie kan er toch niets aan doen - Angst voor de dader/bang voor represailles - Schaamte / dacht dat het de eigen schuld was - Wilde niet dat iemand het wist/privézaak - Wilde niet dat de dader gearresteerd zou worden/in de problemen zou komen - Zou toch niet gelooft worden - Het hoort er nu eenmaal bij - Vragen over 'levenshouding' bieden informatie over eventueel isolement en gevoel van zelfbeschikking: - Ik praat vertrouwelijk met anderen - Anderen komen bij mij voor steun en advies - Vrienden en familie bezoeken mij - Als ik me gespannen voel of onder druk sta, dan is er iemand die me helpt - Als ik iets leuks meemaak, dan is er iemand met wie ik dat kan delen - Als ik pijn heb, dan is er iemand die me steunt - Ik bespreek mijn persoonlijke problemen met anderen - Ik bezoek vrienden of familie - Anderen komen bij mij met hun persoonlijke problemen - Als ik verdrietig ben, dan is er iemand met wie ik dat kan delen - Als ik hulp nodig heb bij karweitjes die ik niet alleen kan uitvoeren, dan is er iemand die me daarbij helpt - Of de mensen je aardig vinden of niet, is iets waar je zelf weinig aan kunt doen - De meeste narigheden in je leven overkomen je zonder dat je er veel aan kunt doen - Hoe sterk je je ook inspant, vaak wordt het niet gewaardeerd - Of een huwelijk of relatie goed uitpakt, hangt voor een groot deel af van	- Ik chanteerde hem/haar - Ik maakte spullen van hem/haar kapot - Ik verbood hem/haar de deur uit gaan - Ik dreigde mijn kind/de kinderen van mijn partner/echtgeno(o)t(e) af te pakken - Vragen over kwaliteit relatie zijn ook gesteld met betrekking tot gedrag van slachtoffer richting pleger - Aanleiding voor geweld, waaronder: - Ik was onder invloed van alcohol of drugs - Ik was gestrest en reageerde het af op deze persoon - Ik werd zelf mishandeld en reageerde mij af op deze persoon - Deze persoon en ik hadden ruzie - Hij/zij beledigde of kwetste mij - Mijn partner/echtgeno(o)t(e) zei onze relatie te willen verbreken - Mijn partner/echtgeno(o)t(e) ging vreemd of ik dacht dat hij/zij vreemdging - Hij/zij was als eerste agressief - Hij/zij betrok mij niet bij belangrijke beslissingen, bijvoorbeeld over geld - Hij/zij probeerde mijn leven te controleren - Hij/zij deed niet wat ik wilde - Hij/zij gaf mij de schuld van iets dat ik niet had gedaan - Er was niet echt een aanleiding - Redenen om niet over het geweld te praten, o.a.: - Ik wil niet dat anderen het weten, want het is een privézaak - Ik heb geen behoefte om erover te praten, want met praten verander je de situatie niet - Dit soort dingen gebeuren nou eenmaal en daar heb ik geen luisterend oor voor nodig - Ik vind het al met al niet zo'n probleem - Geweld in eerdere relaties - Vragen over 'levenshouding' bevatten informatie over gevoel van zelfbeschikking: - De meeste narigheden in je leven overkomen je zonder dat je er veel aan kunt doen - Als je werkelijk goed je best doet, dan bereik je ook altijd veel

Vraag	Variabelen in slachtoffervragenlijst	Variabelen in dadervragenlijst
	omstandigheden waar je geen invloed op hebt • Je kunt nog zo je best doen, maar als het geluk je tegenzit, mislukken veel dingen • Of je een goede baan krijgt of niet, hangt er maar helemaal vanaf of je toevallig op het juiste moment op de juiste plaats zit • Krijgen wat je bereiken wilt, wordt voornamelijk door jezelf bepaald • Informatie over macht en controle en ook over relatie-orde zit in de vragen naar gedrag binnen de relatie tussen slachtoffer en dader: <i>Geweldsspiraal</i> A. Hij/zij deed de dingen bij mij opzettelijk/expres B. Er was sprake van een uit de hand gelopen situatie, het ging niet expres C. Hij/zij deed pogingen om "het weer goed te maken" D. Hij/zij begon zonder aanleiding ruzie te maken E. Hij/zij probeerde voor de buitenwereld te verbergen wat hij/zij bij mij deed <i>Liefde/genegenheid</i> F. Ik had een goede relatie met hem/haar op het moment van de voorvallen G. Hij/zij liet blijken mij te waarderen H. Hij/zij leefde langs me heen, had weinig oog voor me I. Hij/zij waardeerde me niet en wees me af J. Hij/zij had meestal een vijandige houding ten opzichte van mij <i>Machtsverhoudingen</i> K. Hij/zij probeerde de baas over mij te spelen L. Hij/zij respecteerde mijn mening niet M. Hij/zij liet blijken mij te minachten N. Ik deed in zijn/haar ogen dingen verkeerd O. Ik mocht van hem/haar niet over mijn eigen geld beschikken P. Hij/zij verbood mij met anderen om te gaan Q. Ik mocht van hem/haar niet met anderen telefoneren R. Hij/zij chanteerde mij S. Hij/zij maakte spullen van mij kapot T. Ik mocht de deur niet uit U. Ik stelde me afhankelijk van hem/haar op <i>/als sprake is van geweld door (ex-)partner</i> V. Hij/zij dreigde mijn kind/de kinderen iets aan te doen W. Hij/zij dreigde mijn kind/de kinderen van mij af te pakken	• Het heeft geen zin om te proberen je recht te krijgen bij hogere ambtenaren, want die trekken zich van de gewone burger toch niets aan • Hoe sterk iemand zich ook inspant, vaak wordt zijn waarde niet erkend • De werkelijke beslissingen worden genomen door een paar mensen die de macht hebben en de gewone burger kan daar niet zo veel aan doen • Heel wat ongevallen zijn gewoon een kwestie van pech hebben • Veel beslissingen zouden we net zo goed kunnen nemen door een munt op te gooien • Je bent nu eenmaal een brokkenmaker of niet en daar is niet zo erg veel aan te veranderen • Door hard te werken verbetert het lot van de gewone man toch niets • Het gevoel mijn eigen leven niet genoeg in de hand te hebben, heb ik zeer vaak • Wat er met mij gebeurt heb ik helemaal zelf in de hand • Succes hebben in je werk is een kwestie van geluk hebben • Ik heb het gevoel dat ik zeer veel invloed heb op de dingen die mij overkomen • Je stem uitbrengen bij de verkiezingen is zeer belangrijk • Of je ongelukken maakt of niet heb je meestal nauwelijks zelf in de hand • De meeste ongelukken zijn het gevolg van eigen onvoorzichtigheid • Een slachtoffer van de omstandigheden voel ik mij: 1 Nooit 2 Zelden 3 Soms 4 Nogal eens 5 Vaak Hogerop komen in het leven heb je: 1 Vrijwel geheel zelf in handen 2 Heb je voor een groot deel zelf in handen 3 Ligt minstens even sterk aan geluk als aan eigen inspanning 4 Is voor een groot deel toch wel een kwestie van geluk hebben

Vraag	Variabelen in slachtoffervragenlijst	Variabelen in dadervragenlijst
	En gespiegeld: <i>Geweldsspiraal</i> • Ik hoopte maar dat <dader> zou stoppen met wat hij/zij bij mij deed • Ik probeerde een nieuw voorval te voorkomen door op hem/haar in te praten • Wanneer hij/zij achteraf excuses aanbood, dan aanvaardde ik die • Ik deed maar precies wat hij/zij wilde om erger te voorkomen <i>Liefde/genegenheid</i> • Ik liet blijken <dader> te waarderen • Ik leefde langs <dader> heen, ik had weinig oog voor hem/haar • Ik waardeerde <dader> niet en wees hem/haar af • Ik reageerde vijandig ten opzichte van hem/haar • Machtsverhoudingen • Ik probeerde de baas over hem/haar te spelen • Ik respecteerdde de mening van <dader> niet • Ik liet blijken hem/haar te minachten • Hij/zij deed in mijn ogen verkeerd • Ik liet hem/haar niet over zijn/haar eigen geld beschikken • Ik verbood hem/haar met anderen om te gaan • Ik verbood hem/haar met anderen te telefoneren • Ik chanteerde hem/haar • Ik maakte spullen van hem/haar kapot • Hij/zij mocht van mij de deur niet uit gaan • Hij/zij stelde zich afhankelijk van mij op /als sprake is van geweld door (ex-)partner • Ik dreigde mijn kind/de kinderen iets aan te doen • Ik dreigde mijn kind/de kinderen van hem/haar af te pakken • Iets gedaan om geweld te stoppen? biedt informatie over eventuele angst voor dader: • Nee, niets gedaan • Slot (op deur) aangebracht • Contact met deze persoon zo veel mogelijk vermeden • Zo veel mogelijk de situatie(s) vermeden waarin het voorval voorkwam • Gezorgd dat er steeds iemand in de buurt is	

Vraag	Variabelen in slachtoffervragenlijst	Variabelen in dadervragenlijst
	• Dat geldt ook voor redenen om er niets tegen te doen (angst, machteloosheid, geweldsspiraal): • Het kwam niet in me op er iets tegen te doen • Hij/zij gaf mij cadeautjes • Hij/zij probeerde het goed te maken • Ik kon er niets tegen doen • Ik was te jong om er iets tegen te kunnen doen • Ik wist niet wat er gebeurde • Ik was veel te bang • Ik had geen plek om naar toe te gaan • Ik kende niemand die mij kon steunen • Ik dacht dat ik toch niet serieus zou worden genomen • Ik werd gechanteerd • Ik werd bedreigd • Niet naar werk mogen gaan na voorval • Factoren die van invloed zijn op het geweld: • Scheiding • Zwangerschap • Geboorte	
Relatie-orde	• <u>Bij redenen voor geweld is slachtoffers gevraagd naar 'zo is onze relatie nu eenmaal', 'hij/zij vindt het normaal', partnerconflict, psychische problematiek en middelengebruik dader en 'de dader vond dat ik het verdiende'*</u> • Zie hierboven: vragen naar gedrag binnen de relatie. • Gevraagd <u>waarom slachtoffer er met niemand over heeft gepraat*</u> (zelfde als survey)/ niet bij politie heeft gemeld (o.a. het hoort er nu eenmaal bij) • Gevraagd naar eigen gebruik van geweld en redenen daarvoor.	• Bij redenen voor geweld is o.a. partnerconflict en middelengebruik uitgevraagd, en dat het slachtoffer niet deed wat dader wilde (zie boven) • Bij redenen voor het niet praten over geweld is de optie 'dit soort dingen gebeuren nu eenmaal' opgenomen.

Onderstreept*: in fase 1 uitgevraagd, andere variabelen uitgevraagd in verdieping.

Bureau Dijkstra

BIJLAGE 4

Resultaten secundaire analyses

Deze bijlage bevat de uitkomsten van de proef die is gedaan met het uitvoeren van secundaire analyses op de data van het slachtofferonderzoek uit 2010. Het betreft exploratieve analyses op kleine aantallen respondenten, waarop geen significantietoets is uitgevoerd. Deze resultaten kunnen dan ook niet gebruikt worden als basis voor uitspraken over verschillen tussen de seksen in slachtofferschap van partnergeweld.

Fase 1: de onlinepanelsurvey

Op dit bestand zijn de volgende analyses uitgevoerd:

- Voor slachtoffers van partnergeweld: analyse van letsel naar sekse.
- Voor slachtoffers van ernstige fysieke mishandeling door hun (ex-)partner¹ de samenhang tussen ernstige fysieke mishandeling, motieven voor het geweld die wijzen op macht/controle, en de frequentie van geweld.

De resultaten zijn als volgt.

Ernstige fysieke mishandeling

Het slachtofferbestand bevat 6427 respondenten. Daarvan zijn er 896 slachtoffer van (ex-)partnergeweld, en daarvan weer 306 slachtoffer van fysiek geweld door de partner of ex-partner. Kijken we naar de vormen van fysiek geweld waarvan zij slachtoffer zijn, dan zijn 178 respondenten slachtoffer van geweldsvormen die wij voor deze analyse hebben aangemerkt als 'ernstige fysieke mishandeling':

- U werd geslagen met een voorwerp.
- U bent geslagen, geschopt, gebeten of gestompt.
- Er is geprobeerd u te verstikken, te wurgen of te branden.
- U bent bedreigd met een mes of wapen.
- U bent verwond met een wapen.

Het betreft 56 mannen (1,8% van alle 3118 mannelijke slachtoffers) en 122 vrouwen (3,7% van alle 3309 vrouwelijke slachtoffers).

Tabel B4.1 bevat de uitkomst van de analyse van de verdeling naar sekse van de frequentie van ernstige fysieke mishandeling en de rol die controle daarbij speelt. Voor dat laatste zijn de volgende motieven voor het geweld (zoals door het slachtoffer aan de pleger toegedicht) in de analyse opgenomen:

- Hij of zij vindt het normaal.
- Jaloezie van de dader.
- De dader vond dat ik het verdiende.
- Zo is onze relatie nou eenmaal.

¹ Besloten is om geen onderscheid te maken tussen partners en ex-partners, omdat op die manier een hogere N werd behaald en omdat onduidelijk is of slachtoffers het onderscheid tussen partners en ex-partners wel accuraat hebben gemaakt (zie par. 3.3).

Tabel B4.1 Man-vrouwverdeling naar frequentie van ernstige fysieke mishandeling

Variabele	Mannen	Vrouwen
Als respondenten slachtoffer zijn van ernstig fysiek (ex-)partnergeweld is de frequentie daarvan:	Gemiddeld 25 handelingen per jaar (N=56)	Gemiddeld 28 handelingen per jaar (N=122)
Als respondenten slachtoffer zijn van ernstig fysiek (ex-)partnergeweld, noemen ze zo veel keer één van de 'controlemotieven':	2,4 van de 10 keer	2,9 van de tien keer

Bij het berekenen van de frequentie van geweld per jaar is de methode van Intomart GfK aangehouden (zie pagina 43 van het slachtofferrapport). Hier is een totale som-variabele van gemaakt, wat betekent dat de frequenties van verschillende handelingen per jaar bij elkaar zijn opgeteld naar een totale frequentie per jaar. Voorbeeld: wanneer iemand een frequentie van 700 heeft voor fysiek geweld: betekent dit dat deze persoon 700 keer per jaar fysieke agressie ervaart.

Redenen om niet over het voorval te praten

In totaal zijn er 550 respondenten die slachtoffer zijn geweest van (ex-)partnergeweld en niet van andere daders. Daarvan hebben er 119 met niemand over het laatste voorval (waarop in fase 1 wordt doorgevraagd) gepraat. Dit zijn 51 mannen (22,3%) en 68 vrouwen (21,2%). Tabel B4.2 bevat een overzicht van de redenen hiervoor.

Tabel B4.2 Redenen om niet over het voorval te praten, naar sekse

	Man	Vrouw
Ik durfde er niet over te praten		9 (13,2%)
Ik mocht er niet over praten		
Ik voelde me mede schuldig aan het probleem	19 (37,3%)	18 (26,5%)
Ik schaamde me ervoor	3 (5,9%)	8 (11,8%)
Ik ben/was bang dat het dan opnieuw zou gebeuren		1 (1,5%)
Ik ben te jong om erover te praten		
Ik wist niet aan wie ik dit moest vertellen	5 (9,8%)	8 (11,8%)
Anders	24 (47,1%)	24 (35,3%)
Totaal	51 (100%)	68 (100%)

De tabel laat zien dat angst (de dik gedrukte variabelen) wel een rol speelde bij een deel van de vrouwelijke respondenten, en niet bij de mannelijke respondenten. De inhoud van het categorie 'anders' is helaas niet in het databestand uitgewerkt.

Letsel

Letsel bij partnergeweld kan alleen worden geanalyseerd op de groep respondenten die heeft aangegeven uitsluitend door hun partner mishandeld te zijn. De vraag naar letsel betreft namelijk het meest recente voorval, en

wanneer een respondent geweld door meerdere daders heeft gerapporteerd kan niet worden vastgesteld dat het letsel het gevolg is van partnergeweld. Het betreft 550 respondenten. Tabel B4.3 laat zien dat van deze respondenten procentueel meer vrouwen dan mannen letsel aan het voorval hebben overgehouden.

Tabel B4.3 Letsel naar sekse

	Geen letsel	Tijdelijk letsel	Blijvend letsel
Mannen	N=220 96,1%	N=4 1,7%	N=2 0,9%
Vrouwen	N=282 87,9%	N=31 9,7%	N=4 1,2%

Clusteranalyse voor frequentie en controlemotieven

We hebben een two-step clusteranalyse exploratief uitgevoerd met de frequentie van ernstig fysiek (ex-)partnergeweld en het aantal keren dat er motieven voor het geweld werden genoemd die te maken hebben met 'controle'. Het was niet mogelijk een clusteranalyse te doen met andere variabelen zoals de redenen om niet over het voorval te praten of letsel, vanwege de lage aantallen respondenten.

De analyse met frequentie en controlemotieven laat slechts een klein verschil tussen mannen en vrouwen zien.

Tabel B4.5 Clustering frequentie en controlemotieven

Clusters	Mannen	Vrouwen	Totaal
Lage frequentie (gemiddeld 6,9 gebeurtenissen per jaar) en weinig 'controlemotieven' (0,2 op de 10 keer)	41 73,2%	87 71,3%	128 71,9%
Hoge frequentie (gemiddeld 339 gebeurtenissen per jaar) en redelijk vaak 'controlemotieven' (6 op de 10 keer)	2 3,6%	8 6,6%	10 5,6%
Lage frequentie (gemiddeld 13 gebeurtenissen per jaar) maar altijd één van de 'controlemotieven'	13 23,2%	27 22,1%	40 22,5%

Fase 2: het verdiepend onderzoek

De onderstaande analyses zijn uitgevoerd op de respondenten in het bestand, die op de vraag welke persoon het geweld heeft gepleegd dat zij als het meest ingrijpend hebben ervaren, hebben geantwoord dat dat de (ex-)partner was (dat wil zeggen dat partners en ex-partners in deze analyse zijn samengevoegd, zie ook voetnoot 7). Het betreft 467 respondenten, waarvan 93 mannen en 374 vrouwen.

Clustering van: fysiek geweld, frequentie en duur

De onderstaande tabel bevat de uitkomst van de two-step clusteranalyse exploratief voor de frequentie van fysiek (ex-)partnergeweld (dit keer met alle variabelen voor fysiek geweld) en de duur van het geweld. Een belangrijke kanttekening daarbij is dat de duur van het geweld is uitgevraagd door aan respondenten te vragen hoe oud ze waren toen het begon én hoe oud ze waren toen het stopte. De huidige leeftijd van respondenten is niet gevraagd, en daarom weten we bij degenen waar het geweld nog voortduurt, niet hoe lang ze al slachtoffer zijn. Daarnaast is niet duidelijk op welke geweldsvorm de genoemde duur betrekking heeft, omdat geweldsvormen elkaar op kunnen volgen of deels parallel aan elkaar kunnen voorkomen.²

Tabel B4.6 Clustering fysiek geweld, frequentie en duur

Clusters voor (ex-)partnergeweld	Mannen	Vrouwen	Totaal
Hoge frequentie van fysiek geweld (gemiddeld 419 gebeurtenissen per jaar) en medium duur (gemiddeld 6,5 jaar)	6,4% (n=5)	18,6% (n=62)	16,3% (n=67)
Zeer hoge frequentie van fysiek geweld (gemiddeld 1156 gebeurtenissen per jaar) en zeer lange duur (gemiddeld 22,1 jaar)	0	2,7% (n=9)	2,2% (n=9)
Lagere frequentie van fysiek geweld (gemiddeld 48 gebeurtenissen per jaar) maar een zeer lange duur (gemiddeld 23,5 jaar)	7,7% (n=6)	12,3% (n=41)	11,4% (n=47)
Lagere frequentie van fysiek geweld (gemiddeld 52 gebeurtenissen per jaar) en een medium duur (gemiddeld 11 jaar)	21,8% (n=17)	23,1% (n=77)	22,8% (n=94)
Lage frequentie van fysiek geweld (gemiddeld 23 gebeurtenissen per jaar) en voor korte duur (gemiddeld 2 jaar)	64,1% (n=50)	43,4% (n=145)	47,3% (n=195)

De tabel laat zien dat van de personen die aangeven fysiek mishandeld te zijn, mannen vaker aangeven dat de fysieke mishandeling minder frequent was en korter duurde (64% voor mannen en 43% voor vrouwen). Bij vrouwen duurt het geweld langer en is de frequentie hoger. In toekomstige analyses kan met een chi-kwadraat toets bekeken worden of de verschillen tussen seksen ook significant zijn.

Wanneer dezelfde clustering voor het fase 2 bestand met ernstig fysiek (ex-)partnergeweld wordt gedaan, blijft het beeld hetzelfde.

Clustering van intiem terrorisme, frequentie en duur

Er is ook een clusteranalyse met intiem terrorisme uitgevoerd, waarbij dit gedefinieerd is met een aantal van de variabelen voor psychisch geweld, namelijk:

- U werd bespot of gekleineerd.
- U werd voortdurend in de gaten gehouden of gevolgd.

² Dit probleem is in vervolgonderzoek mogelijk te ondervangen door bij dit soort vragen niet de geweldsvorm, maar de relatie waarin het geweld plaatsvindt centraal te stellen.

- U mocht geen afspraak met iemand maken.
 - Iemand heeft met opzet spullen van u kapotgemaakt of vernield.
- Door geweldsvormen die op intiem terrorisme kunnen wijzen te koppelen aan frequentie en duur, is de verwachting dat een nauwkeuriger variabele voor intiem terrorisme ontstaat. Tabel B4.7 bevat de uitkomsten.

Tabel B4.7 Clusteranalyse intiem terrorisme, frequentie en duur

Clusters voor (ex-)partnergeweld	Mannen	Vrouwen	Totaal
Lage frequentie (gemiddeld 77 gebeurtenissen per jaar) en kortere duur (gemiddeld 4 jaar)	65,4% (n=51)	51,5% (n=172)	54,1%
hogere frequentie (gemiddeld 174 gebeurtenissen per jaar) voor lange duur (gemiddeld 22 jaar)	12,8% (n=10)	17,4% (n=58)	16,5%
Hoge frequentie (gemiddeld 513 gebeurtenissen per jaar) en medium duur (gemiddeld 7 jaar)	21,8% (n=17)	31,1% (n=104)	29,4%

De tabel laat zien dat wanneer mannen slachtoffer van deze geweldsvormen zijn, de frequentie van de gebeurtenissen en de duur vaker laag/kort is vergeleken met vrouwen. Vrouwen zijn vaker voor langere tijd slachtoffer en/of met een hogere frequentie van gebeurtenissen.

Clustering van: lichamelijk geweld (alle variabelen), frequentie en duur, en letsel

In fase 2 is letsel niet uitgevraagd voor het laatste voorval (zoals in fase 1), maar voor de dader van het geweld dat als het meest ingrijpend is ervaren. Voor alle 467 respondenten die ervoor gekozen hebben de verdiepende vragen over hun (ex-)partner te beantwoorden, is de verdeling naar sekse als volgt.

Tabel B4.8 Lichamelijk letsel van (ex-)partnergeweld naar sekse

	Mannen	Vrouwen
Blijvend lichamelijk letsel	4 (4,3%)	52 (13,9%)
Tijdelijk lichamelijk letsel	28 (30,1%)	157 (42%)

Het geweld leidt bij vrouwen vaker tot lichamelijk letsel (zowel blijvend als tijdelijk) dan bij mannen. Er is geen verdere informatie uitgevraagd over de aard van het letsel en wat dit letsel precies inhoudt. Een clusteranalyse van frequentie van (ex-)partnergeweld (alle vormen) en letsel (tijdelijk en blijvend samengevoegd) laat het volgende resultaat zien.

Tabel B4.9 Clusteranalyse (ex-)partnergeweld, letsel en frequentie

Clusters voor (ex-)partnergeweld	Mannen	Vrouwen
Lagere frequentie (gemiddeld 65 gebeurtenissen per jaar) en geen letsel	86,8% (n=64)	55,6% (n=208)
Hogere frequentie mishandelingen (gemiddeld 189 gebeurtenissen per jaar) en kans op letsel	31,2% (n=29)	44,4% (n=166)

Ook hier zien we verschillen tussen mannen en vrouwen, waarbij vrouwen vaker dan mannen slachtoffer worden van een hoge frequentie mishandeling met kans op verwondingen. Wanneer mannen slachtoffer zijn, rapporteren ze vaker dat de frequentie laag is en er geen sprake is van verwondingen.

Controlemotief van de dader

Bij motieven van geweld (volgens het slachtoffer) is gekeken hoe vaak respondenten één van de 'controlemotieven' noemen bij een gewelddadige handeling, en hoe vaak respondenten geen van deze motieven noemen. Daaruit is de verhouding tussen het wel/niet noemen van deze motieven berekend. Hiervoor zijn dezelfde motieven gebruikt als bij de fase 1-data.

Uit beschrijvende statistieken blijkt:

- Het is niet zo dat vrouwen vaker dan mannen één van de controlemotieven noemen voor het fysieke geweld van hun partner.
- Wel geven vrouwelijke slachtoffers van intiem terrorisme (zoals hierboven gedefinieerd) iets vaker aan dat een controlemotief een rol speelde, maar dat verschil is klein (61% van de vrouwen, versus 54% van de mannen).

Clustering van frequentie fysiek geweld, controlemotieven en 'macht'

Voor macht zijn hier de dertien items van IV60 *machtsverhoudingen* gebruikt. Bij elkaar is opgeteld bij hoeveel van deze dertien variabelen respondenten aangeven dat dit altijd/vaak van toepassing is of regelmatig van toepassing is. Tabel B4.10 laat het resultaat zien voor **ernstig** fysiek geweld.

Tabel B4.10 Clusteranalyse fysiek geweld, controle en macht

Clusters voor ex-partnergeweld	Mannen	Vrouwen
Hoge frequentie ernstig fysiek geweld (gemiddeld 115 keer per jaar), hoge macht (gemiddeld 9,5 variabelen) en redelijk vaak één van bovenstaande 'controlemotieven' van toepassing (6 op de 10)	20,0% (n=13)	34,7% (n=99)
Lage frequentie ernstig fysiek geweld (gemiddeld 17 keer per jaar), minder macht (gemiddeld 4 variabelen) maar wel veel van bovenstaande 'controlemotieven' (8,5 op de 10)	30,8% (n=20)	29,5% (n=84)
Lage frequentie ernstig fysiek geweld (gemiddeld 15 keer per jaar), minder macht (gemiddeld 3,5 variabelen) en weinig van bovenstaande motieven (nagenoeg 0 op de 10)	49,2% (n=32)	35,8% (n=102)

De tabel laat zien dat vrouwen, vaker dan mannen, te maken hebben met een combinatie van een hogere frequentie van fysieke partnermishandeling, en met de uitoefening van macht en controle door de pleger. Voeren we eenzelfde analyse uit voor de geweldsvormen die we samennemen als 'intiem terrorisme', dan komt daar eenzelfde beeld uit, wat deels te verklaren is door het feit dat er een grote overlap tussen respondenten is.

Analyses uitsluitend met betrekking tot partnergeweld (geen ex-partnergeweld)

Er was onvoldoende tijd om voor dit advies alle analyses voor zowel partnergeweld als ex-partnergeweld uit te voeren. Een aantal analyses is alleen uitgevoerd met data van slachtoffers van partnergeweld. Deze staan hieronder.

Als we partnergeweld uit het geheel aan huiselijk geweld isoleren, dan zien we op een aantal variabelen waarop we verschillen tussen mannen en vrouwen verwachten als gevolg van gender, ook daadwerkelijk verschillen. Tabel B4.11 bevat beschrijvende statistieken voor deze variabelen.

Tabel B4.11 Man-vrouw verschillen op relevante variabelen (geen ex-partnergeweld)

Variabelen	Mannen (n=24)	Vrouwen (n=108)
IMPACT VARIABLEN		
Ik kreeg angstgevoelens	25%	66%
Totaal van ik kon niet naar mijn werk, niet naar school/opleiding en heb mijn baan verloren	42%	33%
Ik kreeg moeite met relaties	35%	66%
Ik heb het contact met familie verloren	21%	21%
Ik heb een poging tot zelfdoding gedaan	4,2%	26,4%
REDENEN OM NIET HULP TE ZOEKEN		
Ik was veel te bang	0%	2,8%
Ik kende niemand die me kon steunen	0%	1,9%
Totaal van ik werd gechanteerd, en ik werd bedreigd	0%	0,9%
REDENEN OM NIET NAAR DE POLITE TE GAAN		
Angst voor de dader/bang voor represailles	9,5% (n=2)	17,3% (n=14)
Het hoort er nu eenmaal bij	9,5% (n=2)	2,5% (n=2)

De tabel laat zien dat vrouwen die slachtoffer zijn van partnergeweld, vaker last krijgen van angstgevoelens, moeite met relaties krijgen en veel vaker een poging tot zelfdoding doen. Mannen, daarentegen, blijven vaker thuis van hun werk. Clusteren we partnergeweld met macht (zie hierboven) en de variabele 'ik kreeg angstgevoelens', dan zien we dat er bij partnergeweld tegen vrouwen vaker sprake is van macht door de pleger en angst bij het slachtoffer, dan bij partnergeweld tegen mannen.

Tabel B4.12 Clusteranalyse partnergeweld, macht en angst (geen ex-partnergeweld)

Clusters	Mannen	Vrouwen
Veel macht (gemiddeld bij 6 variabelen) en angstgevoelens	25% (n=6)	66% (n=71)
Minder macht (gemiddeld 3 variabelen) en geen angstgevoelens	75% (n=18)	34% (n=37)

Regioplan Beleidsonderzoek

Jollemanhof 18 (6^e etage)

1019 GW Amsterdam

T 020 531 531 5

E info@regioplan.nl

I www.regioplan.nl